

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အိုးရ

ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

သမိုင်း

သတ္တမတန်း

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အိုးရ^၁
ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

သမိုင်း
သတ္တမတန်း

နိုင်ငံတော်မှာခေါ်ထောက်ပါသည်။
အခြေခံပညာ သင်ရှိုးညွှန်းစုမ်း
သင်ရှိုးမာတိကာနှင့် ကျောင်းသုံးစာအုပ်ကော်မတီ

ကျောင်းသုံးစာအုပ်မိတ်ဆက်

ဤအတန်းတွင် သမိုင်းဘာသာရပ်အကြောင်းနှင့် ယင်းဘာသာရပ်ကို လက်တွေ့ဘဝတွင် အသုံးချဖို့များကို ပိုမိုနားလည်နိုင်စေမည့် အသိပညာ၊ ကျမ်းကျင်မှုအသစ်များ ဖွံ့ဖြိုးလာရန် ကျောင်းသားများက အဖွဲ့လိုက် လုပ်ငန်းများကို ဆရာနှင့်အတူ လုပ်ဆောင်သင်ယူရမည်။ ထိုပြင် ပြဿနာ အခက်အခဲများကို ပြောရှင်းတတ်ရန်နှင့် စဉ်းစားတွေ့ခေါ် ဖန်တီးတတ်ရန် လေ့လာသင်ယူမည်။ အချို့စာသင်ချိန်များတွင် အဖွဲ့လိုက် လုပ်ဆောင်ကြပြီး အချို့စာသင်ချိန်များတွင် အတန်းလိုက် သို့မဟုတ် တစ်ဦးချင်း လေ့လာသင်ယူကြမည် ဖြစ်သည်။

သင်ယူရမည့် အကြောင်းအရာများ

သတ္တမတန်း၊ သမိုင်းဘာသာရပ် ကျောင်းသုံးစာအုပ်တွင် အောက်ပါ အဓိကအကြောင်းအရာများ ပါဝင်သည်။

ပြန်မှုသမိုင်း

အစိုး-၁။ ပဒေသရာစ်ခေတ် ပြန်မှုသမိုင်း

၁. ၁။ ပုဂ္ဂိုလ်နောက်ပိုင်း ပဒေသရာစ်မင်းနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း
၁. ၂။ တောင်ငူခေတ် (ပထမပိုင်း)
၁. ၃။ ညောင်ရမ်းခေတ် (တောင်ငူခေတ်-ဒုတိယပိုင်း)

ကဗျာသမိုင်း

အစိုး-၂။ ဥရောပ၏ နယ်ရုံးစနစ်

၂. ၁။ ဥရောပ၏ ပြောင်းလဲမှုများပေါ်ပေါက်လာခြင်း
၂. ၂။ ဥရောပတိုက်သားတို့၏ ပထမအဆင့်နယ်ချုံခြင်း
၂. ၃။ ဥရောပတိုက်သားတို့၏ ဒုတိယအဆင့်နယ်ချုံခြင်း

သင်ယူကြရမည့် နည်းလမ်းများ

သင်ခန်းစာအားလုံးတွင် တက်ကြစွာ ပါဝင်သင်ယူနိုင်ရန် အထောက်အကူးပြုမည့် ၂-၅ လုံးကို အရေးပါသော ၂၁ ရာစု ကျမ်းကျင်မှုများအဖြစ် ဆရာက အသုံးပြုသင်ကြားပေးမည်။

- ◆ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း (Collaboration) - သင်ခန်းစာများ သင်ယူရာတွင် ကျောင်းသားများသည် အတန်းဖော်များနှင့် အုပ်စုဖွံ့ဖြိုး အတွေးအခေါ်များမျှဝေခြင်း၊ အဖြေများအတူ ရှာဖွေခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်မည်။
- ◆ ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်း (Communication) - ဘာသာစကား သင်ခန်းစာများတွင်သာမက

- ဘာသာရပ်အားလုံးတွင် သင်ခန်းစာများရေးခြင်း၊ ဖတ်ခြင်း၊ ပြောခြင်း၊ နားထောင်ခြင်းနှင့် နှုတ်ဖြင့် ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်း၊ ကိုယ်အမူအရာဖြင့် ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်း စသည့် ကျမ်းကျင်မှုများ ဖွံ့ဖြိုးလာမည်။
- ◆ လေးနက်စွာ ဆန်းစစ်ဝေဖန်ခြင်းနှင့် ပြဿနာဖြေရှင်းခြင်း (Critical Thinking and Problem Solving) - ဖြေရှင်းရန် စိတ်ဝင်စားဖွယ် ပြဿနာများ၏ အဖြေများကို ရှာဖွေခြင်းနှင့် တင်ပြခြင်း၊ အများများကို ရှာဖွေခြင်းနှင့် ပြုပြင်ခြင်းတို့ ပြုလုပ်ရလိမ့်မည်။
  - ◆ တိတွင်ဖန်တီးခြင်း (Creativity and Innovation)- ဘောင်ခတ်ထားသည့် အခြေအနေ ထဲမှုထွက်၍ တွေးခေါ်ခြင်းသည် အရေးပါသော ၂၀ ရာစွဲ ကျမ်းကျင်မှုတစ်ခု ဖြစ်သည်။ အတွေးအခေါ်သစ်များ ရရှိရန်၊ နည်းလမ်းသစ်များဖြင့် ပြဿနာများ ဖြေရှင်းရန် ကျောင်းသား များကို အားပေးလိမ့်မည်။
  - ◆ နိုင်ငံသားကောင်းဖြစ်ခြင်း၊ (Citizenship) - နိုင်ငံသားကောင်း ဖြစ်စေရန် ကျောင်းလူမှု အဖွဲ့အစည်းတွင် တက်ကြွောပါဝင်လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ တရားမျှတခြင်း၊ သဘောထားကဲလွှာမှု ပြောရှင်းခြင်း စသည့်တို့ကို လေ့ကျင့်သင်ယူရမည်။

စာသင်နှစ်အဆုံးတွင် သိရှိသွားပြီး လုပ်ဆောင်နိုင်မည့် ရလဒ်များ

သတ္တမတန်း၊ သမိုင်းဘာသာရပ် ကျောင်းသုံးစာအုပ်ကို သင်ယူပြီးသောအခါ ကျောင်းသားများသည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည် လုပ်ဆောင်နိုင်မည်-

မြန်မာ့သမိုင်း:

- ◆ ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်း စည်းလုံးမှုလျော့နည်းနေသည့် မြန်မာ့နိုင်ငံရေးအခြေအနေကို ရှင်းပြ တတ်မည်။
- ◆ ပဒေသရာဇ်နိုင်ငံဝယ်အချင်းချင်း အားပြုပြုမှုပြင်းထန်ခြင်းအကြောင်းကို ဆွေးနွေးတတ်မည်။
- ◆ လူဦးရေပြောင်းရွှေ့မှုများကြောင့် နိုင်ငံတော်သစ်ပေါ်ထွန်းလာခြင်း အကြောင်းရင်းများကို ဆွေးနွေးတတ်မည်။
- ◆ ပဒေသရာဇ်တို့၏ နယ်ချေခြင်း သဘောသဘာဝကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။
- ◆ အင်းဝကို ပြန်လည်ထူထောင်ရာတွင် လုပ်ဆောင်ရသည့် လုပ်ငန်းအဆင့်ဆင့်ကို သုံးသပ် တတ်မည်။
- ◆ ပေါ်တူဂါ၊ ဒတ်ချုပ်တို့နှင့်ဆ. ဆုံးရေး၏ အရေးပါမှုကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။ လူမှုစီးပွားရေး ကျဆင်းမှုသည် နိုင်ငံတော်အင်အားကို ထိခိုက်စေနိုင်ကြောင်း လေ့လာဆွေးနွေးတတ်မည်။

ကမ္မာ့သမိုင်း

- ◆ အမျိုးသားနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း အကြောင်းရင်းများကို ရှင်းပြတတ်မည်။
- ◆ နည်းပညာတိုးတက်လာခြင်းသည် အင်အားကြီးမားမှုအတွက် အရေးပါကြောင်း ဆွေးနွေးတတ်မည်။
- ◆ ဥရောပတိုက်သားတို့၏ လက်နက်နှင့်ရေကြောင်းသွားလာရေး တိုးတက်လာခြင်းသည် နယ်ချွဲစနစ်ကို တွန်းအားပေးသည့်အချက်ဖြစ်ကြောင်း သုံးသပ်တတ်မည်။
- ◆ နယ်ချွဲခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေး၊ ကုန်သွယ်ရေး၊ ကာသာရေးတို့သည် ဆက်နွယ်လျက်ရှိကြောင်း ရှင်းပြတတ်မည်။
- ◆ ဥရောပတိုက်သားများဖြစ်သည့် ဒတ်ချို့ အင်လိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့ နယ်ချွဲခြင်း အကြောင်းရင်းကို သုံးသပ်တတ်မည်။

ဤကျောင်းသုံးစာအုပ်တွင် ကျောင်းသားများ၏ လေ့လာသင်ယူမှုများကို ကူညီလမ်းညွှန်ပေးမည့် အောက်ပါကဲ့သို့သော သက်တများ (icons) ကို တွေ့ရလိမ့်မည်-

ဖတ်ပါ

တိုင်စီတီ / အင်တာနက်ချိတ်ပါ

ရေးပါ

သူငယ်ချင်းတွေကို ပြောပြပါ

နားထောင်ပါ

ဆွေးနွေးပါ

စဉ်းစားပါ

ရွေးချယ်နိုင်သော သင်ခန်းစာ / လေ့ကျင့်ခန်း

စဉ်းစားပြီးရေးပါ

အိမ်စာ

ရှာဖွေပါ

နှိုင်းယျဉ်ပါ / ယျဉ်တွေပါ

အောက်ပါကဲ့သို့ လေးထောင့်ကွက်များကလည်း ကျောင်းသားများ၏ လေ့လာသင်ယူမှုများ ကို ကူညီလမ်းညွှန်ပေးလိမ့်မည်။

အမိန့် အချက်များ
• ...
• ...

သင်သီခုခွဲသော အချက်များ
• ...
• ...

အုံခြေဖွေ့ကွက်များ
• ...
• ...

အကြောင်းပြုချက်များ
• ...
• ...

အစိုး

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

မြန်မာသိုင်း

အစိုး-၁။ ပဒေသရာစ်ဆတ်မြန်မာနိုင်ငံ

၁.၁။ ပုဂ္ဂိုလ်နောက်ပိုင်း ပဒေသရာစ်မင်းနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း

၁.၁.၁။ ပင်းယူ ဖစ်ကိုင်း ၁

၁.၁.၂။ မောရှုမ်း ၃

၁.၁.၃။ အင်းဝ ၅

၁.၁.၄။ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) ၆

၁.၁.၅။ ရွမ်းပဒေသရာစ် ပြည်ထောင်ငယ်များ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ၇

၁.၂။ တောင်ဌူးခေတ် (ပထမပိုင်း)

၁.၂.၁။ တောင်ဌူးခေတ်စတင်ခြင်း ၁၀

၁.၂.၂။ ဟံသာဝတီတည်ထောင်ခြင်း ၁၃

၁.၂.၃။ ဘုရင့်နောင်၏ နိုင်ငံစည်းရုံးရေး ဆောင်ရွက်ချက်များ ၁၄

၁.၂.၄။ ဗမာ၊ မွန်၊ ရွှေမ်း ဆက်ဆံရေး ၁၅

၁.၃။ ညားရမ်းမေတ် (တောင်ဌူးခေတ်-ခုတိယပိုင်း)

၁.၃.၁။ အင်းဝပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း ၂၂

၁.၃.၂။ ပေါ်တူဂါတိနှင့်ဆက်ဆံရေး ၂၄

၁.၃.၃။ ဒတ်ချုတိနှင့်ဆက်ဆံရေး ၂၅

၁.၃.၄။ သာလွှန်မင်း၏ အုပ်ချုပ်ရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း ၂၇

၁.၃.၅။ အင်အားကျဆင်းလာခြင်း ၂၉

ကမ္မာသိုင်း

အစိုး-၂။ ဥရောပ၏ နယ်ရဲ့စာစွဲ

၂.၁။ ဥရောပ၏ ပြောင်းလဲမှုများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း

၂.၁.၁။ အဲချို့သားနိုင်မှုးပေါ်ပေါက်လာခြင်း ၃၃

၂.၁.၂။ နည်းပညာပိုးတက်လာခြင်း ၃၅

J. ၁။ ၃။	အီတလီဖြူပြနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း	၃၉
J.၂။	ဥရောပတိုက်သားတို့၏ ပထဗာဆင့်နယ်ချဲခြင်း	
J. J. ၁။	ဥရောပတိုက်သားတို့ ပထမအဆင့်နယ်ချဲခြင်း၏ အခြေခံအကြောင်းရင်း	၄၄
J. J. ၂။	ပေါ်တူဂါတ္ထု အာရုံတိုက်တွင်နယ်ချဲခြင်း	၄၅
J. J. ၃။	စပိန်တို့ အမေရိကတိုက်တွင်နယ်ချဲခြင်း	၄၆
J.၃။	ဥရောပတိုက်သားတို့၏ ဒုတိယအဆင့်နယ်ချဲခြင်း	
J. ၃. ၁။	ဥရောပတိုက်သားတို့ ဒုတိယအဆင့်နယ်ချဲခြင်း၏ အခြေခံအကြောင်းရင်း	၅၅
J. ၃. ၂။	ဒတ်ချုတ္ထု အရှေ့အိန္ဒိယကွန်းစုတွင်နယ်ချဲခြင်း	၅၆
J. ၃. ၃။	အားလုံးတို့ အိန္ဒိယတွင်နယ်ချဲခြင်း	၅၇
J. ၃. ၄။	ပြင်သစ်တို့ မြောက်အမေရိကတိုက်တွင်နယ်ချဲခြင်း	၆၀

အခန်း-၁

ပဒေသရာစ်ဆောင်မြန်မာနိုင်ငံ

နိဒါန်း

ဤအခန်းတွင် ပင်းယ၊ စစ်ကိုင်း၊ မောရှမ်း၊ အင်းဝ၊ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ)၊ ရွမ်းပဒေသရာ၏ ပြည်ထောင်ငယ်များ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဤသင်ခန်းစာနှင့် ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

ဆဋ္ဌမတန်းတွင် သမိုင်း၏ ပြောင်းလဲတိုးတက်မှုဖြစ်စဉ်နှင့် လူအဖွဲ့အစည်းအမော် နည်းပညာ များ လွမ်းမိုးလာခြင်း၊ ရွေးဟောင်းမြို့ပြနိုင်ငယ်များ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း၊ ယဉ်ကျေးမှု ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက် လာခြင်း၊ ပုဂံမြောက်ရာဇ်နှင့် ပေါ်ပေါက်လာခြင်း၊ အင်အားကြီးမားလာခြင်း၊ ပုဂံခေတ် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ စာပေ၊ ပိဿာလက်ရာ အဆင့်အတန်း တိုးတက်ခဲ့ခြင်းနှင့် ပုဂံမြောက်ရာဇ်နှင့် အင်အားကျေဆင်းခြင်းတို့ကို လေ့လာသင်ယူပြီး ဖြစ်သည်။

သင်ခန်းစာပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည် လုပ်ဆောင်နိုင် ဦး။

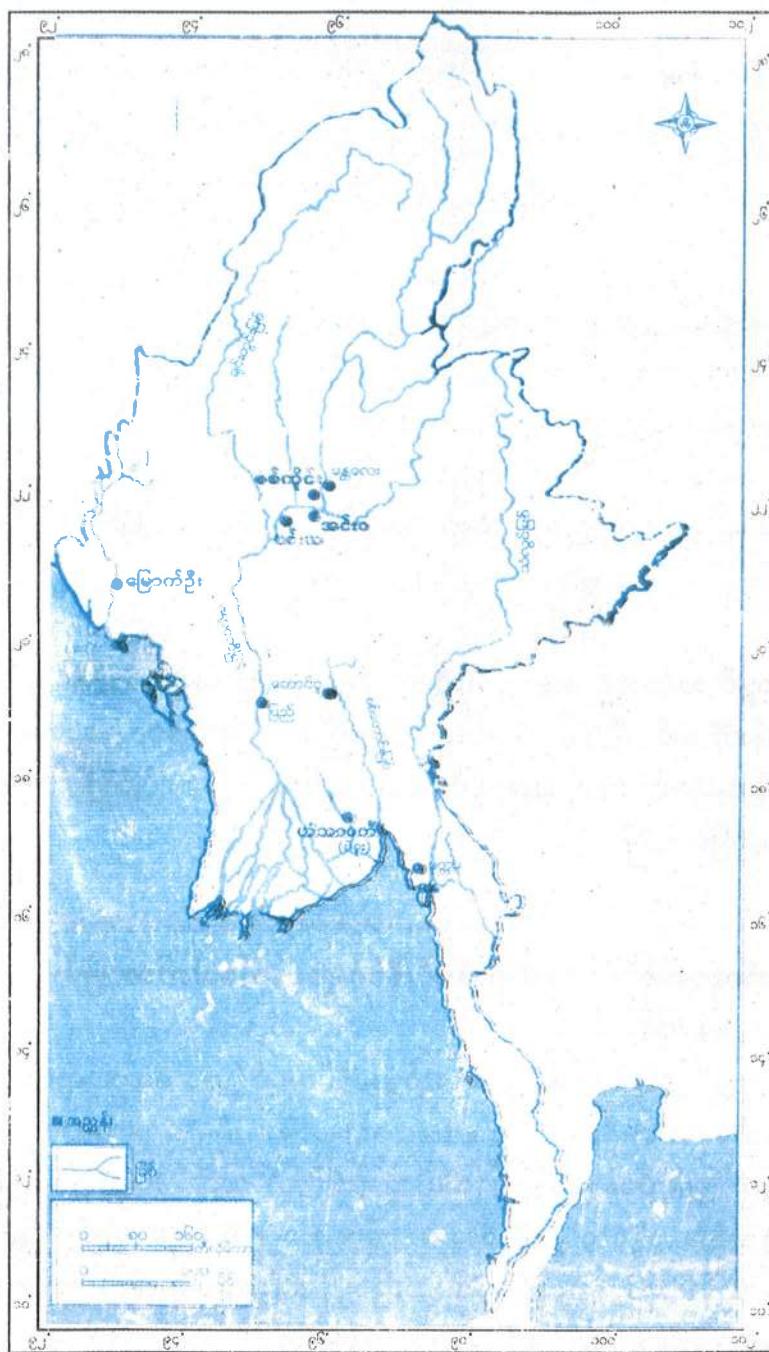
ဤအခန်းကို သင်ယူပြီးနောက် ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်း စည်းလုံးမှုလျော့နည်းနေသည့် မြန်မာ နိုင်ငံရေးအခြေအနေနှင့် ပဒေသရာစ်နိုင်ငယ်အချင်းချင်း အားပြိုင်မှုပြင်းကန်လာခြင်းကို ဆွေးနွေးတတ်မည်ဖြစ်သည်။

၁.၁။ ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်း ပဒေသရာစ်မောင်းနိုင်ငယ်များ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း:

၁.၁.၁။ ပင်းယ၊ စစ်ကိုင်း:

ပုဂံခေတ်တွင် နရသီဟပတ္ထုမောင်း နတ်ရွာမစ်မိုကပင် အသံ့ယာ၊ ရာဇ်ကြံး၊ သီဟသူ စသည့် ရှမ်းညီနောင်သုံးပြီးတိုးဝါး အင်အားကောင်းလာခဲ့သည်။ ပုဂံမြောက်ရာဇ်နှင့် အင်အားကျေဆင်းပြီးနောက် ရှမ်းညီနောင်တို့တွင် သီဟသူ (သီခံသူ) သည် ပင်းယ၊ ၁၃၁၂ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ သို့သော် သီဟသူ၏ ဉာဏ်အာကာ ခိုင်မာမှုမနိုယ်ဖြင့် သားဟော အသံ့ယာစောယ့်န်းသည် စစ်ကိုင်းတွင် သီးခြားပြုခန်းတည်၍ စိုးစံကာ ၄ရာဝတီမြို့မြို့၏ မြောက်ဘက်နှင့် အနောက်ဘက်ဘက်လွှားကို အုပ်ချုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ဤသုံးပြီး ပုဂံနှင့်အပြိုင် ပင်းယနှင့် စစ်ကိုင်း ပြည်ထောင်စုများ ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ပုဂံမြောက်ရာဇ်နှင့် ပြိုကဲပြီးနောက် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပုဂံပြည်ကြီး၏ ၁ည်းလုံးမှုမျိုးကို မည်သည့်ပြည်ထောင်ကမှ မရရှိတော့ပေါ်။

ပုံ-၁.၁ ပင်းယ၊ စစ်ကိုင်း၊ အင်းဝ၊ ဟဲသာဝတီ၊ မြောက်ညီး၊ မင်းနိုင်ငံရားပြီ မြော

စစ်ကိုင်းနှင့် ပင်းယမင်းဆက်များသည် ကြောရည်တည်ဖြေခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ပင်းယတွင် မင်းဆက် ၅ ဆက်အုပ်စီး၍ စစ်ကိုင်းတွင် မင်းဆက် ၂ ဆက်မျှသာ နှစ်းစီးသည်။ ထိုအခါန်၌ ပင်းယနှင့် စစ်ကိုင်း မင်းနှစ်ပါးတို့၏ ပြိုင်ဆိုင်မှုသည် အထွက်အတိပို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ပင်းယမင်း နရသူသည် စစ်ကိုင်းကို တိုက်ခိုက်ရန် မောရှုမ်းတို့၏ အကူအညီကို တောင်းခဲ့သည်။

အမိကအရှက်များ

- ပုဂ္ဂိုလ်နှောင်းပိုင်းတွင် အသခ်ယာ၊ ရာဇ်ကြီး သီဟသူ စသည့် ရှမ်းညီနောင်သုံးဦးတို့သည် အင်အားကောင်းလာခဲ့သည်။
- သီဟသူ (သီခ်သူ) သည် ၁၃၁၂ ခုနှစ်တွင် ပင်းယကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။
- အသခ်ယာစောယွန်းသည် စစ်ကိုင်းတွင် သီးခြားမြို့နှစ်းတည်၍ ဖိုးစံသည်။
- ပင်းယတွင် မင်းဆက် ၅ ဆက်၊ စစ်ကိုင်းတွင် မင်းဆက် ၂ ဆက် နှစ်းစီးသည်။

၁.၁.၂။ မောရှုမ်း

ပင်းယ၊ စစ်ကိုင်းမင်းများ အပ်ချပ်နေစဉ် မြောက်ဘက်တစ်လွှားမှ ရှမ်းပဒေသရာ၏တို့ အင်အားကြီးတွားလာသည်။ ငါးတို့ကို မောရှုမ်းဟုခေါ်ပြီး မြန်မာတို့က ရှမ်းကြီးဟု ခေါ်သည်။ မောရှုမ်းတို့သည် အင်အားတောင့်တင်းခဲ့ပြီး ယခု နမ့်ခမ်းအနီးတွင် မြို့တော်တည်ထောင်၍ နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ မောရှုမ်းတို့သည် ပင်းယမင်း၏ စစ်ကိုင်းကိုတိုက်ခိုက်ရန် ဖိတ်ခေါ်ချက်ကို လက်ခံ၍ ခမြှေ့ဖြန့်သို့ ဆင်းလာကြသည်။ သို့သော် မောရှုမ်းတို့က စစ်ကိုင်းကို တိုက်ခိုက်သောအခါ ပင်းယမင်း၏ စစ်သည်တော်များသည် မောရှုမ်းတို့ကို မကူးညီက နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပင်းယမင်း၏ သစ္ာဖောက်ခြင်းကို မခံမရပ်နိုင်ဖြစ်၍ ဧရာဝတီမြှစ်ကိုဖြတ်ကာ ပင်းယကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ မောရှုမ်းတို့သည် ပင်းယကို အောင်နိုင်သောလည်း ပြန်လည်ဆုတ်ခွာသွားခဲ့သည်။

အမိကအရှက်များ

- ပင်းယ၊ စစ်ကိုင်းမင်းများ အပ်ချပ်နေစဉ် မြောက်ဘက်တစ်လွှားမှ ရှမ်းပဒေသရာ၏တို့ အင်အားကြီးယွားလာသည်။
- မောရှုမ်းတို့သည် ယခု နမ့်ခမ်း၊ အနီးတွင် မြို့တော်တည်ထောင်၍ နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။
- ပင်းယမင်း၏ သစ္ာဖောက်ခြင်းကို မခံမရပ်နိုင်ဖြစ်၍ မောရှုမ်းတို့ ပင်းယကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။

ပု-၁.၂ အင်းဝပြို့သောင်းတဲ့၏

မောရှမ်းတို့ ပြန်လည်ဆုတ်ခွာသွားချိန်တွင် သတိုးမင်းဖျားသည် ပင်းယနှင့်စစ်ကိုင်းကို ဖျက်သိမ်း၍ အင်းဝပြို့နှုန်းသစ်ကို ၁၃၆၅ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှာယဉ် ဒုဋ္ဌဝါမြို့နှင့် ဧရာဝတီမြို့နှင့်အော်သရှိ အင်းဝသည် အင်အားကောင်းသော ပဒေသရာဇ်နှင့် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ သတိုးမင်းဖျားသည် တောင်ငူဒေသကို စိုးမိုးနိုင်ရန် ကြီးပမ်းအားထုတ်နေချိန်တွင် နတ်ရွာစံခဲ့သည်။

သတိုးမင်းဖျားကို ဆက်ခံသူ မင်းကြီးစွာတော်ကဲသည် ရှမ်းညီနောင်များမှ ဆင်းသက်လာသူ ဖြစ်သော်လည်း အုပ်ချုပ်ရေးတွင် မြန်မာထုံးတမ်းစဉ်လာအတိုင်း ဆောင်ရွက်အုပ်ချုပ်ခဲ့လာသည်။ ထိုမင်းသည် ကျောက်ဆည်နယ်ရှိ ဗီးတော်ဆည်နှင့် မိတ္ထီလာကန်ပေါင်ကို ပြပြင်မွမ်းမဲခဲ့သည်။ မင်းကြီးစွာတော်ကဲနောက် ဆက်ခံသည့် အင်းဝဘုရင်မင်းခေါင်လက်ထက်တွင် ဟံသာဝတီဘုရင် ရုံအဓိရာဇ်နှင့် အချင်းချင်း အင်အားပြိုင်သည့် စစ်ပွဲများ ဆင်နွှေ့ခဲ့သည်။ ထိုစစ်ပွဲများသည် နှစ်ပေါင်း ၃၆ နှစ်ကြာ ဖြစ်ပွားခဲ့ပြီး နှစ်လေးဆယ်စစ်ပွဲဟူခေါ်သည်။

အင်းဝထုံးနှုန်းကို ဆက်ခံသူ မင်းခေါင်၏ သားတော်သီဟသူသည် မွန်တို့ကို ရန်ဘက်အဖြစ် ယူဆခြင်းမပြုဘဲ မိတ္ထက် ညီရင်းအစ်ကိုကဲ့သို့ သဘောထားသူ ဖြစ်သည်။ အုန်းဘောင် (သီပေါ်)၊ ဧညာင်ရွှေ၊ မိုးညွင်း စသည့်နယ်များက မကြာခကာ ပုံနှိပ်ခဲ့ကြသဖြင့် အထက်အညာဒေသသည် အေးချမ်းပြီးစီးပွားရေးခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ သဘာဝ ဘေးအန္တရာယ်များဖြစ်သည့် မီးဘေး၊ ရေဘေး၊ များကြံ့တွေ့ခဲ့ရပြီး ရောဂါဘယများ ထူပြောခဲ့သည်။ စစ်ပွဲကြောင့် လူအများ စားနပ် ရိုက္ခာရှားပါး၍

တော်မှတ် ခေါင်းပါးခဲ့ကြသည်။ နှစ်ပေါင်း ၁၀၀ခန့် ပြည်တွင်း မညီမည်တ်ဖြစ်ခဲ့ခြင်းကြောင့် တိုင်းပြည် ယိုယျားပျက်စီးခဲ့ရသည်။

ထိုကာလပြီးနောက် တိုင်းပြည်တွင် ဌီမ်းချမ်းသာယာရေးနှင့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်း တိုးတက်ရေးတို့ကို ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အင်းဝ-ဟံသာဝတီစစ်ကြောင့် ပျက်စီးယိုယျားခဲ့သည်များကိုလည်း ပြန်လည်ပြင်ဆင်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၇၀၀ ပြည့်နှစ်တွင် သယ်ရာဇာ (ရဟန်းအကြီးအကဲ) ဦးဆောင်သည့် တောကျောင်းရဟန်းများက သာသနရေးအပြင် ကာကွယ်ရေး၊ အေးချမ်းသာယာ ရေး၊ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး စသည့် နိုင်ငံတူထောင်ရေးလုပ်ငန်းများတွင် ရွှေဆောင်လမ်းပြောကြသည်။ ဒုတိယမင်းခေါင်လက်ထက်တွင် အင်းဝ အင်အားကျဆင်းလာပြီး တောင်ငှါး မင်းကြီးညီသည် အင်းအားကောင်းလာခဲ့သည်။ ထိုနောက် တောင်ငှါးဒေသသည် တောင်ပိုင်း၌ အင်အားအကြီးဆုံးသော ပဒေသရာမြန်နိုင်ငံအဖြစ် ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ အင်းဝ မိုးညှုံး၊ သီနှီး၊ ပန်းမော်၊ ညောင်ရွှေနှင့် မိုးနဲ့စော်ဘွားတို့ ပူးပေါင်း၍ တောင်ငှါးကို ဟန်တားရန် ကြိုးပမ်းသော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။ မြောက်ပိုင်းဒေသများကိုပါ သိမ်းယူနိုင်သည့် အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။

အင်းဝနှင့် ဟံသာဝတီ အားပြုပြင်နေသည့်အချိန်တွင် တောင်ငှါးသည် စစ်လမ်းကြောင်းမှ ကင်းလွှတ်သဖြင့် မြန်မာတို့၏ ခိုလုံးစုဝေးရာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုကြောင့် တောင်ငှါးသည် အင်အားကြီးမားလာပြီး မြောက်ဘက် ကျောက်ဆည်ခရိုင်အထိ တန်ခိုးသွားပျော်နှုန်းသည်။ ထိုဒေသရှိကြွယ်ဝွှေ့ဖြီးသော လယ်မြေများသည် တောင်ငှါးအတွက် အရေးပါသော စီးပွားရေးအင်အား ဖြစ်ခဲ့သည်။

အမိုကအရှက်များ

- ၁၃၆၅ ခုနှစ်တွင် သတိုးမင်းများသည် အင်းဝကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။
- အင်းဝတွင် နှစ် ၁၀၀ ခန့်အတွင်း ပြည်တွင်း မညီမည်တ်ဖြစ်ခဲ့ခြင်း၊ ပြည်ပမှ ဝင်ရောက်နောင့်ယူကြောင်းများကြောင့် တိုင်းပြည် ယိုယျားပျက်စီးခဲ့ရသည်။
- အင်းဝနှင့် ဟံသာဝတီ အားပြုပြင်သည့်စစ်ပွဲကို နှစ်လေးဆယ်စုံပွဲဟု ခေါ်သည်။
- နှစ်ပေါင်း ၁၀၀ ခန့်အတွင်း ကင်အားကျဆင်းခဲ့ရသည့် အင်းဝကို ဌီမ်းချမ်းသာယာရေးနှင့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်း တိုးတက် ရေးတို့ကို ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။
- တောကျောင်းရဟန်းများက နိုင်ငံတူထောင်ရေး သုပ္ပါန်းများတွင် ရွှေဆောင်လမ်းပြောကြသည်။
- စစ်လမ်းကြောင်းမှ ကင်းလွှတ် သာ တောင်ငှါးသည် မြန်မာတို့ ခိုလုံးစုဝေးရာ နရာဖြစ်ကာ အင်အားကောင်းလာခဲ့သည်။

၁.၁.၄။ ပဲရူး (ဟံသာဝတီ)

အင်းဝ မြို့နှုန်းသစ် တည်ထောင်ချိန်တွင် တောင်ပိုင်း မုတ္တမတွင်လည်း အင်အားသစ်တစ်ရပ် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ယိုးဒယားမင်းလာက်အောက်၌ စစ်မှုထမ်းခဲ့ဖူးသူ ဝါရီရှာသည် မုတ္တမမြို့စား အား ဖယ်ရှား၍ မြို့တော်ကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ဝါရီရှာသည် ပဲခူးမြို့စားတရာု့ဗုံးနှင့် မဟာမိတ်ဖွံ့၍ မြန်မာနိုင်ငံ အောက်ပိုင်းဒေသများကို တိုက်ခိုက်သိမ်းသွင်းခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် မဟာမိတ်နှစ်ဦး စည်းလုံးမူပြီကွဲ၍ ဝါရီရှာသည် တရာု့ဗုံးကို လုပ်ကြပြီးလျှင် မြန်မာနိုင်ငံ အောက်ပိုင်းဒေသများကို တစ်ဦးတည်း သိမ်းပိုက်အုပ်ချုပ်သည်။

ဝါရီရှာသည် ၁၃၆၉ ခုနှစ်တွင် မြို့တော်ကို မုတ္တမမှ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) သို့ ပြောင်းဆွဲခဲ့သည်။ ပဲခူးဘို့ ဝါရီရှာ ပြောင်းဆွဲနှုန်းစံခြင်းကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံကောင်ပိုင်း၌ မွန်ပဒေသရာ၏ နိုင်ငံတစ်ခုအဖြစ် အထင်အရှား ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ အင်းဝ အင်အားကျဆင်းလာချိန်တွင် တောင်ပိုင်းရှိ မွန်တို့သည် ရန်သူကို တွန်းလုန်နိုင်ခဲ့ပြီး တိုင်းပြည် ပြန်လည်ထူထော်နိုင်သည့် အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။

ပဲခူး မုတ္တမ စသော ဓရန်နေပြည်တော်တို့သည် ပင်လယ်ဝတွင် တည်ရှိနေသောကြောင့် ကုန်သွယ်ရေးနှင့် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးလာခြင်းနှင့်အတူ မွန်စာပေနှင့် မိသုကာပညာသည်လည်း ပြန်လည် ပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်။ မွန်ဘုရင်များအနက် ဘုရင်မရှင်တောု့သည် နှုန်းသက်တစ်လျှောက်တွင် ပုံချွေသာသနာတော်ကို ချိုးမြောက်ခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ဘုရင်မကြီးသည် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းတွင် တစ်ဦးတည်းသော ဘုရင်မဖြစ်ပြီး ငှါးလက်ထက်တွင် နိုင်ငံအေးချမ်းသာယာမှု ရှိလာခြင်းကြောင့် ပြည်သူပြည်သားတို့၏ နှစ်လိုက်ည်ဖြော်ကို ရရှိခဲ့သည်။

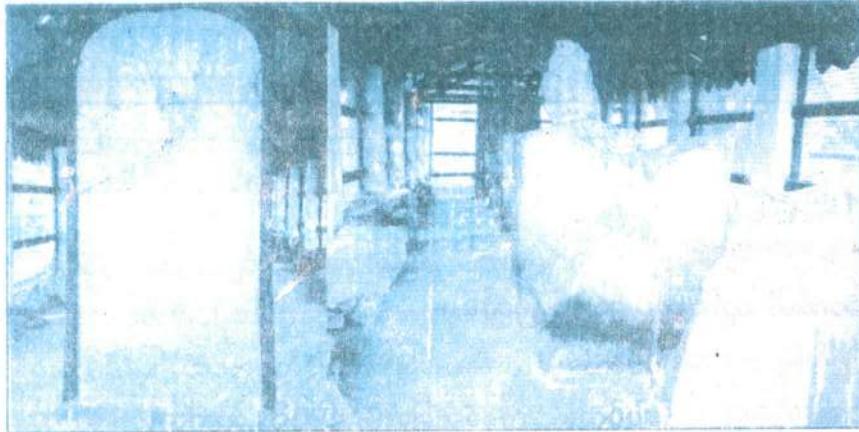

ပဲခူးကလျာထီသိမ်းတော်

ကျောင်းတော်သို့ သံယာတော်များ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ သံယာတော်များ ပြန်လည်ရောက်ရှိလာကြ

ရှင်စောပုကို ဆက်ခံသည့်
မွေးစေတီမင်း လက်ထက်တွင်
တိုင်းပြည် စည်ပင်ဝပြော၍ ဗုဒ္ဓ
သာသနာလည်း ထွန်းကားခဲ့သည်။
ပဲခူးမြို့တွင် ဘုရားတည်ရန် ပုံသဏ္ဌာန်
နှင့် တည်ဆောက်ပုံ နည်းနာများ
လေ့လာရန်အတွက် ၁၄၇၂ ခုနှစ်တွင်
ပုံချွေသာသနာ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့
စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထိုပြင် ၁၄၇၅
ခုနှစ်တွင် သီဟိုင်းရှိ မဟာဝိဘာရ

သောအခါ မြန်မာနှင့်ငံမှ သံယာတော်များနှင့် ယိုးဒယားမှ သံယာတော်များပါ ပဲခူးအနီး ကလျာကီးသိမ်တွင် သိက္ခာသစ် တင်စေခဲ့သည်။ ပုဂ္ဂိုလ်မြန်မာ့အကြောင်းကို ဓမ္မစေတီမင်းက ကလျာကီးကောက်စာတွင် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။

ပဲရူးကလျာကီးကောက်စာ

အစိကအချက်များ

- ဝါရီရှာသည် ပဲခူးမြို့စား တရယားနှင့် မဟာမိတ် ဖွဲ့ခဲ့သည်။
- ၁၃၆၉ ခုနှစ်တွင် ဝါရီရှာသည် မြို့တော်ကို မူတ္ထာမမှ ပဲခူးသို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။
- ပဲခူးနှင့် မူတ္ထာသည် ကုန်သွယ်ရေးနှင့် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးလာခြင်းနှင့်အတူ မွန်စာပေနှင့် ပိဿာပည့်လည်း ပြန်လည်ပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်။
- ဘုရင်မကြီး ရှင်စောပုသည် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းတွင် တစ်ဦးတည်းသော ဘုရင်မဖြစ်ခြင်း၊ ငှင့်လက်ထက်တွင် နိုင်ငံအေးချမ်းသာယာမှု ရှိလာခြင်းတို့ကြောင့် ပြည့်သူပြည်သားတွေ၏ နှစ်လိုက်ပြည်ဖြူမှုကို ရရှိခဲ့သည်။
- ဓမ္မစေတီမင်း လက်ထက်တွင် တိုင်းပြည် စည်ပင်ဝပြော၍ ဗုဒ္ဓသာသနာလည်း ထွန်းကားခဲ့သည်။

၁.၁.၅။ ရှုမှုးပေးသရာစ် ပြည်သောင်းယော်များ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း

အင်းဝပဒေသရာအိမင်းနှင့် နှင့်အပြိုင် အင်းအားကောင်းလာသော ရှုမှုးနယ်အသီးသီးက အားပြိုင်လာခဲ့သည်။ ဧရာဝတီးအနောက်ဘက်တွင် မိုးညှင်း၊ မိုးကောင်းနှင့် ကလေးဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အရှေ့ဘက်တွင် သို့၊ သံပေါ်နှင့် မိုးမိတ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အရှေ့တောင်ဘက်ဟွဲင် ဆောင်ရွှေ မိုးနှင့် ကိုးင်းတဲ့ ဟူ၍ လည်းကောင်း ပေါ်ထွန်းလာကြသည်။ ထို့မှုးပေးသရာစ် ပြည်တောင်းယော်တို့သည် အခါအခွင့် သင့်တိုင်း ပုန်ကန်ကြသဖြင့် အခြေအနေ ပိုမိုရှုပ်ထွေးခဲ့သည်။

- အင်းဝပဒေသရာ၏မင်းနိုင်ငံနှင့်အပြိုင် အင်အားကောင်းလာသော ရှုမ်းနယ်အားသီးက အားပြိုင်လာခဲ့သည်။

လွှေကျင့်ရန် မေးခွန်းများ

I။ အောက်ပါ ကုက်လပ်များကို ဖြည့်ပါ။

- (က) စစ်ကိုင်းမြို့ကို တည်ထောင်သူမှာ _____ ဖြစ်သည်။ ( )
- (ခ) မောရမ်းတို့သည် ယခု _____ အနီးတွင် မြို့တော်တည်၍ နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ ( )
- (ဂ) ပဲခူးနှင့် မုတ္တမတို့သည် ကုန်သွယ်ရေးနှင့် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးလာခြင်းနှင့်အဘူး မွန်စာပေနှင့် _____ သည်လည်း ပြန်လည်ပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်။ ( )
- (ဃ) ရှင်စောပုကို ဆက်ခံသူ _____ မင်းလက်ထက်တွင် တိုင်းပြည် စည်ပင်ဝပြော၍ ဗုဒ္ဓသာသနာလည်း ထွန်းကားခဲ့သည်။ ( )
- (င) အင်းဝပဒေသရာ၏မင်းနိုင်ငံနှင့်အပြိုင် အင်အားကောင်းလာသော _____ က အားပြိုင်လာခဲ့သည်။ ( )

II။ အောက်ပါတို့ကို မှန်လျှင် (မှန်) များလျှင် (မှား) ဟု ရေးပါ။

- (က) မင်းကြီးစွာတော်ကဲသည် ရှုမ်းညီနောင်များမှ ဆင်းသက်လာသူ ဖြစ်သောကြောင့် အုပ်ချုပ်ရေးတွင် မြန်မာထုံးတမ်းစဉ်လာအတိုင်း အုပ်ချုပ်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ( )
- (ခ) ကျောက်ဆည်နယ်ရှိ ဦးတော်ဆည်နှင့် မိတ္ထိလာကန်ပေါင်ကို သတိုးမင်းဖျားက ပြုပြင် မွမ်းပဲခဲ့သည်။ ( )
- (ဂ) အင်းဝ မြို့နှင့်သစ် တည်ထောင်ချိန်တွင် တောင်ပိုင်း မုတ္တမတွင်လည်း အင်အားသစ် တစ်ရပ် ကျေဆင်းလာခဲ့သည်။ ( )
- (ဃ) ဝါရီရှာသည် ပဲခူးမြို့စား တရာဖျားနှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ခဲ့သည်။ ( )
- (င) တောင်ငုသည် အင်အားကြီးမားလာပြီး မြောက်ဘက် ကျောက်ဆည်ခရိုင်အထိ တန်ခိုးထြော ပံ့နှံခဲ့သည်။ ( )

၃။ အောက်ပါ မေးခွန်းများကို ဖြေဆိုပါ။

- (က) မောရှမ်းတိုက ပင်းယကို အဘယ့်ကြောင့် တိုက်ခိုက်ခဲ့သနည်း။

(ခ) သတိုးမင်းဖျားက အင်းဝကို မည်သို့ ထူထောင်ခဲ့သနည်း။

(ဂ) နှစ်လေးဆယ်စစ်ပွဲ အကြောင်းကို ရှင်းပြပါ။

(ဃ) အင်းဝအင်းအားကျေဆင်းချိန် မွန်တို့၏ အခြေအနေကို တင်ပြပါ။

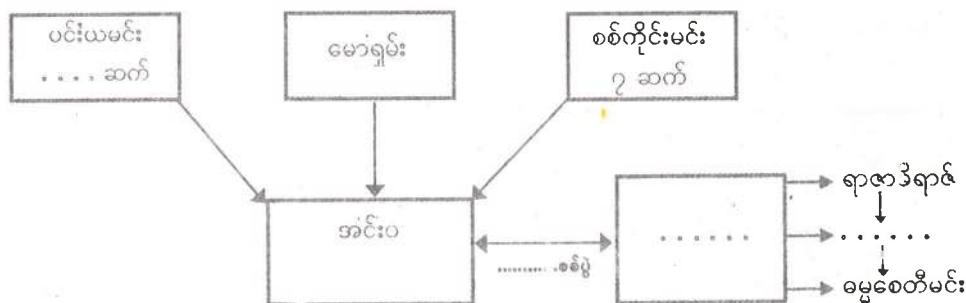
(င) ဘုရင်မကြီးရှင်စောပုသည် ပြည်သူ့ပြည်သားတို့၏ နှစ်လိုက်ညွှေ့မှုကို အဘယ်ကြောင့် ရရှိခဲ့သနည်း။

၄။ အောက်ပါ မေးခွန်းများကို ဆွဲးနွေး၍ ရလဒ်များကို မှတ်စုစာအပ်တွင် ရေးပါ။

- (က) ပင်းယာ၊ စစ်ကိုင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပုံကို ဆွေးနွေးပါ။
 (ခ) ဝါရီရှုသည် ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) ထိုးနှစ်း မည်သို့ တည်ထောင်ပုံကို ဆွေးနွေးတင်ပြပါ။
 (ဂ) ဓမ္မဖောက်မင်းလက်ထက် တိုင်းပြည်အခြေအနေကို သုံးသပ်ပါ။

သင်ခန်းစာ ၁.၁။ ပုဂံမေတ် နောက်ပိုင်း ပဒေသရှစ် မင်းနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာဖြင့်တွင် သင်ယူခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

ပုဂံခေတ် နှောက်ပိုင်း ပဒေသရှိစ် မင်းနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း

သင်ခန်းစာ ၁.၁ ပုံပါရင်းမြစ်ဥရား

ပုံ ၁.၁ စစ်ကိုင်း၊ ပင်းယ၊ အင်းခနှင့် ဖုံသာဝတီ၊ မြောက်ဦး၊ တည်နေရာပြ မြန်မာနိုင်ငံ မြေပုံ

(သန်းထွန်း၊ မြန်မာ့သမိုင်းမြေပုံများ၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ့သမိုင်းအဖွဲ့၊ နှစ် (၅၀) ချွေရတု အထိမ်းအမှတ် စာအုပ်ဘဏ်များ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးကော်မတီ၊ ၂၀၀၇)။

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

ပဲ ၁.၂ အင်းဝဖြူးဟောင်းတံခါး (ဦးသူရအောင်၊ အတွင်းရေးမှူး၊ မြန်မာနိုင်ငံ ရွှေးဟောင်းသုတေသန ပညာအသင်း)

ပဲ ၁.၃ ပဲရူး ကလျာထီသိမ်တော် (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kalyani_Sima.jpg) (၂၅-၆-၁၉)

ပဲ ၁.၄ ပဲရူး ကလျာထီကျောက်စာ (<http://amazingbago.blogspot.com/2012/09/kalyani-sima-ordination-hall.html>) (၂၈-၆-၁၉)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကော်သက်၊ ဒေါက်တာ၊ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၊ ဒုတိယအကြိုင်၊ ရန်ကုန်မြို့၊
ဝင်းတိုးအောင်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၅။
- ၂။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ၊ မြန်မာ့သမိုင်းမြေပုံများ၊ ရန်ကုန်၊ သမိုင်းသုတေသနနှင့် အမျိုးသား
စာကြည့်တိုက် ဦးစီးဌာန၊ ၂၀၁၇။
- ၃။ Harvey, G.E, History of Burma, London, Frank Cass & Co.Ltd.1967.

၁.၂။ တောင်ဌူခေတ် (ပထမပိုင်း)

နိဒါနီး

ဤအန်းတွင် တောင်ဌူခေတ်စတင်ခြင်း၊ ဟံသာဝတီတည်ထောင်ခြင်း၊ ဘုရင့်နောင်၏ နိုင်ငံစည်းရုံးရေး ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ပမာဏ မွန်၊ ရှမ်း ဆက်ဆံရေးတိုကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဤသင်ဓန်းစာနှင့် ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

ရွှေကသင်ယူပြီးခဲ့သော သင်ခန်းစာတွင် ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်း ပင်းယ၊ စစ်ကိုင်း၊ မောရှမ်း၊ အင်းဝ၊ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ)၊ ရှမ်းပဒေသရာန် ပြည်ထောင်ငယ်များ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း အကြောင်းကို သိရှိခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။

သင်ဓန်းစာပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိမှားလည် လုပ်ဆောင်နိုင်ပည်။

ဤအန်းကို သင်ယူပြီးပါက တောင်ဌူခေတ်စတင်ခြင်း၊ ဟံသာဝတီတည်ထောင်ခြင်း၊ ဘုရင့်နောင်၏ နိုင်ငံစည်းရုံးရေး ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ပမာဏ မွန်၊ ရှမ်း ဆက်ဆံရေး စသည် အကြောင်းရင်းများကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။

၁.၂.၁။ တောင်ဌူခေတ်စတင်ခြင်း

ဗိုလ်ချုပ်တော်စောင်းတော် (တောင်ဌူ)

တောင်ဌူ (ကေတုံမတီ) သည် အင်းဝ လက်ငအာရုံနံမြို့တစ်မြို့ ဖြစ်ခဲ့သည်။ တောင်ဌူမြို့သည် စစ်တောင်းမြစ်ရှုမ်းဒေသတွင် တည်ရှိသည်။ အင်းဝနှင့် ဟံသာဝတီစစ်လမ်းကြောင်းမှ အလှမ်းဝေးသည့်အတွက် စစ်ဘေးဒဏ်မှ ကင်းဘေးပြီး လူအများခိုလုံးရာနေရာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ရှမ်းတို့၏ရန်ကြောင့် အင်းဝ သိမ်းယိုင် လာသောအခါ

ကောင်းသုံးတာအုပ်

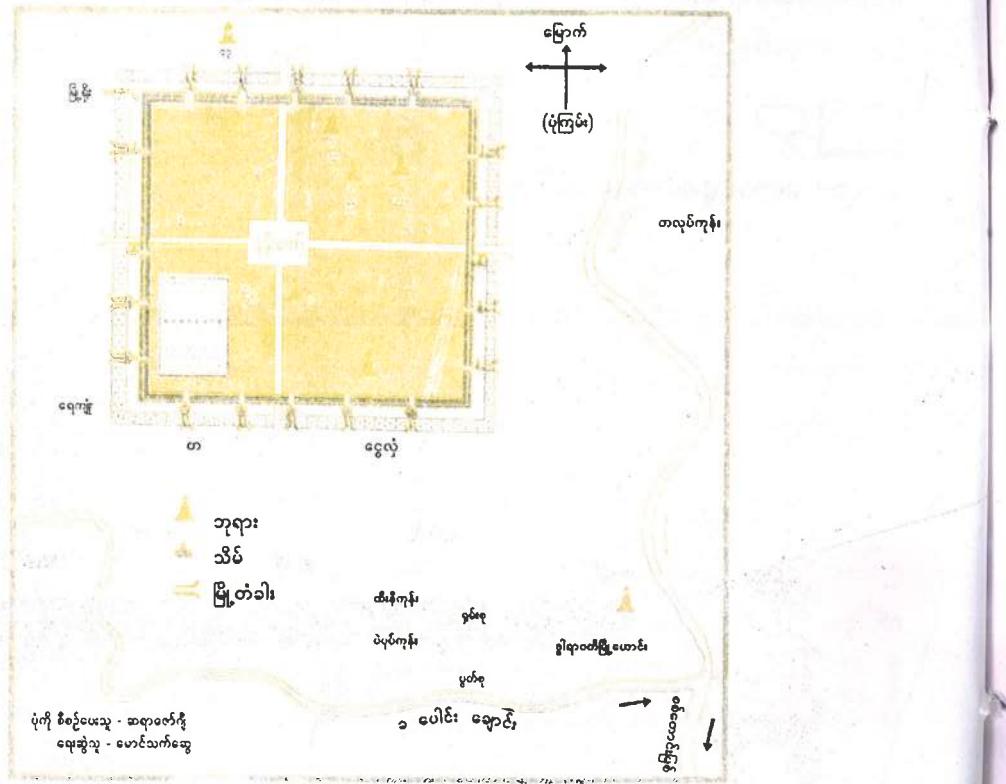
မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

တောင်င့်အင်အားကောင်းလာခဲ့သည်။ ၁၇၁၀ ပြည့်နှစ်တွင် မင်းကြီးညီးသည် တောင်င့်မြို့ကို
တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ၁၇၂၇ ခုနှစ်တွင် ရွှေးတို့ အင်းဝကို သိမ်ပိုက်လိုက်သောအခါ မြန်မာခေါင်းဆောင်
အများအပြား တောင်င့်သို့ ခိုဝင်လာသည်။ ထို့ကြောင့် တောင်င့်သည် မင်းကြီးညီးလက်ထက်တွင်
ပိုမိုအင်အားကောင်းလာသည်။

အမိန့်အရူက်များ

- တောင်င့်မြို့သည် စစ်ဘေးဒက်မှ ကင်းဝေးပြီး လူအများ ခိုလှုံရာနေရာဖြစ်သောကြောင့်
အင်အားကောင်းလာခဲ့သည်။
- မင်းကြီးညီးသည် ၁၇၁၀ ပြည့်နှစ်တွင် တောင်င့်မြို့ကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။
- ရှမ်းတို့ အင်းဝကို သိမ်ပိုက်လိုက်သောအခါ မြန်မာခေါင်းဆောင် အများအပြား ခိုဝင်လာသည့်
အတွက် တောင်င့်သည် ပိုမိုအင်အားကောင်းလာသည်။

ပိ-၁.၆ ရွှေးဇာတ်ကေတုပတ်စောင်င့်ရေးပြည့်တော်

၁. J. J။ ဟံသာဝတီတည်ထောင်ခြင်း

ပုံ-၁.၇ ဘရှင့်နာင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် တည်ထောက်ခဲ့သောပုံစံအတိုင်း
ပြန်လည်တည်ထောက်ထားသော ယနှုကမ္မာစသာဒ္ဓနှင့်တော်

တောင်ငူ (ကေတုမတီ) တွင် မင်းကြီးညီ နတ်ရွာစံသောအခါ သားတော် တပင်ရွှေထီး ထိုးနှင့်
ဆက်ခံပြီး မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးကို စည်းရုံနှင့်ရန် ဆက်လက်ကြီးပမ်းခဲ့သည်။ တပင်ရွှေထီး လက်ထက်
တွင် ဟံသာဝတီကို သွားရောက် တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ တောင်ဘက်ပိုင်းရှိ မွန်ပဒေသရာဇ်တွေမှာ
စည်းလုံးခြင်း မရှိဘဲ ပုသိမ်၊ မြောင်းမြှေ၊ မော်လမြှေ့၊ မုတ္တမ၊ ဟံသာဝတီ ဟူ၍ကွဲပြားနေသည့်အတွက်
တပင်ရွှေထီးသည် မွန်ပဒေသရာဇ်များကို တိုက်ခိုက်အောင်မြင်ခဲ့သည်။

ထိုနောက် တပင်ရွှေထီးသည် နေပြည်တော်ကို တောင်ငူ (ကေတုမတီ)မှ ဟံသာဝတီသို့
ပြောင်းရွှေခဲ့သည်။ တပင်ရွှေထီးသည် ၁၅၄၉ ခုနှစ်မှစတင်ပြီး တိုင်းပြည်ရေးရာများကို လျှစ်လျှော့
ခဲ့သည်။ ထိုသို့ တပင်ရွှေထီး၏ အပ်ချုပ်မှုအာဏာ လျှော့နည်းလာချိန်တွင် ဒဂုံနှင့် ဒလ၊ ယန်လျှင်
ဒေသတို့မှ ပုန်ကန်ထကြသောကြောင့် တပင်ရွှေထီး၏ ယောက်ဖတ်သူ ဘရှင့်နာင်ကိုယ်တိုင်
သွားရောက် နိုမ်နှင့်ခဲ့ရသည်။ ထိုအချိန်တွင် မွန်သူကောင်းမျိုး သမီးနှင့်တော်တို့၏ လုပ်ကြံမှုကြောင့်
၁၅၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် တပင်ရွှေထီး နတ်ရွာစံခဲ့ရသည်။

- တပင်ရွှေထိုးသည် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံး စည်းရုံးနိုင်ရန် ဆက်လက်ကြီးပမ်းခဲ့သည်။
- တပင်ခွွဲထိုးသည် နေပြည်တော်ကို တောင်ငူဗုံးမွန်တို့ဒေသ ဟံသာဝတီသို့ ပြောင်းရွှေခဲ့သည်။

၁၂။ ဘုရင့်နောင်၏ နိုင်ငံစည်းရုံးဓရား ဆောင်ရွက်ရှုက်များ

တပင်ရွှေထိုး နတ်ရွာစံသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ပဒေသရာ၏တို့က မိမိတို့ အပိုင်းစားရသော မြို့အသီးသီးကို အခိုင်အမာပြုပြီး ပုန်ကန်ခြားနားခဲ့ကြသည်။ ပြည်၊ တောင်ငူနှင့် ဟံသာဝတီမှု ပဒေသရာ၏တို့ကလည်း ပြန်လည်လှုပ်ရှုံးလာသည်။ ထိုသို့ ပြန်လည်လှုပ်ထွေးလာသော အမြေ အနေတွင် ဘုရင့်နောင်သည် ထင်ရှားလာသည်။ တပင်ရွှေထိုး လုပ်ကြံးခံရချိန်တွင် ဘုရင့်နောင်သည် ဟံသာဝတီ၌ မရှိသည့်အတွက် ဟံသာဝတီထီးနှုန်းကို သမိန်စောထွက်က သိမ်းယူသည်။ သို့ရာတွင် အမတ်တို့က ငှါးကို ဆန်ကျင်နှုန်းချကာ သမိန်ထောရာမကို ဘုရင်အဖြစ် တင်မြောက်သည်။

သို့ဖြစ်၍ ဘုရင့်နောင်သည် ဟံသာဝတီကို ပြန်လည်ရရှိရန်အတွက် ဒရုန်၊ ဒလတို့မှ တောင်ငူသို့ ချိတ်က်ရသည်။ တောင်ငူကို ရရှိပြီးနောက် ပြည်မြို့ကိုရရန် ကြီးပမ်းသည်။ ပြည်မြို့စားက အပြင်းအထန် ခုခံသဖြင့် ဘုရင့်နောင်သည် ပြည်ကိုဝန်းရုံနေသော တပ်အောင်အားကို လျှော့ချုပ် စော်ဝတီမြို့ရုံးတစ်လျှောက်ရှိ မြို့ရွာများကို တိုက်ခိုက်သိမ်းသွင်းခဲ့ရသည်။ အောင်လံ(မြောက်)၊ လယ်ကိုင်း၊ မလွန်း၊ စကု၊ မြင်ကွန်း၊ မင်းတုန်း၊ တိုင်တားနှင့် မင်းတပ်မြို့စားတို့ ဘုရင့်နောင် လက်အောက်သို့ ခိုဝင်လာကြသည်။

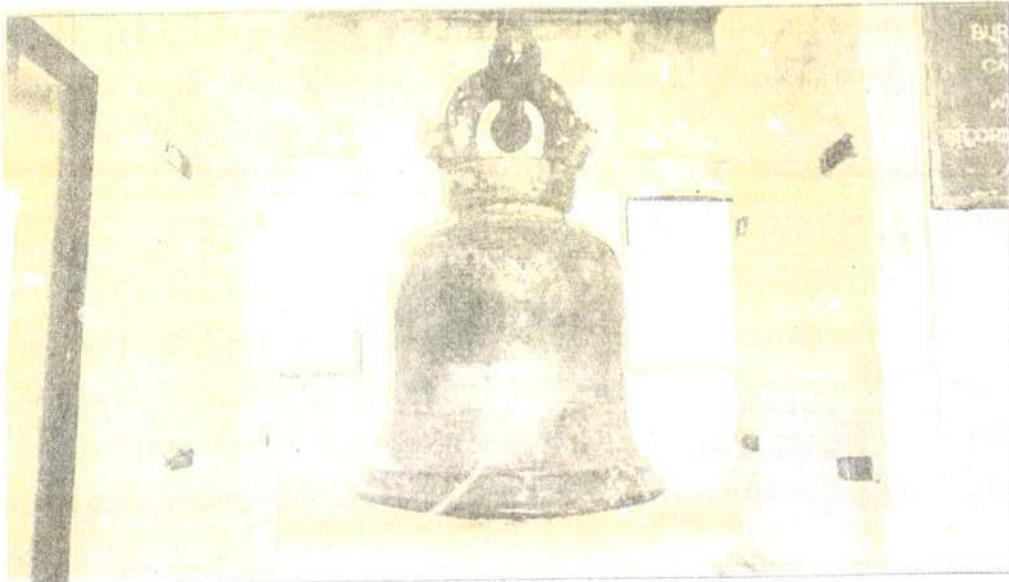
ဘုရင့်နောင်သည် စုဆောင်းရရှိသော လူသူ့အောင်အားများကို ညီတော်များအား ပေးအပ်၍ မြောက်စွဲအောင် အခိုင်အမာနေစေပြီး တောင်ငူသို့ပြန်ခဲ့သည်။ ၁၅၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် ပြည်မြို့၊ အင်အားနည်းနေကြောင်း ကြားသိရသဖြင့် ပြည်မြို့ကို ဒုတိယအကြော် ချိတ်ပြီး သိမ်းပိုက်ရရှိခဲ့သည်။ ဘုရင့်နောင်သည် ပြည်မြို့ကို ရရှိပြီးနောက် ပုဂ္ဂန်းစလောက် ဆက်လက်ချိတ်က သိမ်းပိုက်သည်။ ၁၅၅၂ ခုနှစ်တွင် ဟံသာဝတီကို ပြန်လည်တိုက်ခိုက် အောင်မြို့စားတို့သည်။ ဟံသာဝတီကို ရရှိပြီးနောက် အရှေ့ဘက် မူတွေမဝန်းကျင်ရှိ မြို့စားရွာစားတို့ကလည်း အညွှန်ခံကြသည်။ ဤသွေ့ဖြင့် ဘုရင့်နောင်သည် တပင်ရွှေထိုးလက်ထက်က ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော မြို့ရွာများကို လက်အောက်ခံအဖြစ် ပြန်လည်သိမ်းသွင်းနိုင်ခဲ့ကြသည်။

ပုံ-၁-၁ ဘုရင့်မာင်၏နိုင်ငံတော်

ထိုပြင် ဘုရင့်နောင်သည် အင်းဝကို သိမ်းပိုက်ရန် ဖြေးပမ်းခဲ့သည်။ ပထမအကြိမ် တိုက်ခိုက်ရာ တွင် အင်းဝဘက်မှ အုန်းသောင်၊ ပန်းမော်၊ မိုးကောင်း၊ မိုးညွှန်းတော်ဘွားတို့က ကူညီသဖြင့် မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။ ဘုရင့်နောင်ကိုယ်တိုင် ဉီးစီးပြီး တိုက်ခိုက်ရာ ၁၅၅၅ ခုနှစ်တွင် အင်းဝကို ရရှိခဲ့သည်။ ဘုရင့်နောင်သည် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းနှင့် ချင်းတွင်းဒေသရှိ မြို့ခြားများကို သိမ်းသွင်းပြီး အင်းဝဘက်မှ ကူညီခဲ့သော ရှုမ်းတော်ဘွားနယ်များနှင့် ကိုးရွှေမ်းပြည်တွေကို သိမ်းသွင်းနိုင်ခဲ့သည်။ သိမ်းပိုက်ရရှိသော ဒေသများမှ တော်ဘွားများကို ဆက်လက်မြောက်စားခဲ့သည်။ ဘုရင့်နောင်သည် ၁၅၆၂ ခုနှစ်ဟွင် ဟစ်နိုင်ငံပုံးကို စုစုပေါင်းနိုင်ခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ရှုမ်းနယ်များမှာ ပဟိုအပ်ချုပ်ရေးနှင့် အလှမ်းဝေးသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး ညွှေဖျင်းသောကြောင့်လည်းကောင်း ပုန်ကန်နှုံများ မကြောခက်ဖြစ်ပွားခဲ့ရာ တောင့်သည် ယင်းပုန်ကန်မှုံးကို နှုမ်နှင်းခဲ့ရသည်။

ဘုရင့်နောင်သည် ရွှေ့ခိုင်မှာပ တစ်နိုင်ငံလုံးကို သိမ်းပိုက်ရရှိပြီးနောက် ၁၅၅၈ ခုနှစ်တွင် ငင်းမယ်နှင့်လင်းအင်း၊ ၁၅၅၉ ခုနှစ်ကွင် မကိပ်ပူရကသည်းနှင့် ၁၅၆၃ ခုနှစ်တွင် အယုဒ္ဓယကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစတင်ပြီး ဘုရင့်နောင် နတ်ရွာစံသည်အထိ အယုဒ္ဓယမှာ မြန်မာတို့ လက်အောက်ခံအပြစ် ဆက်ဆံရေး ကောင်းမွန်ခဲ့သည်။ ဤသိဖြင့် ဘုရင့်နောင်သည် ၁၆ ရာစွဲနောင်းပိုင်းကာလတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပြုပိုင်သော ကောရာစံပါး ပြစ်ခဲ့သည်။

ရု-၁၉ ဘုရင့်မှာ်ပင်းတရားကြေး၏ ဂေါင်းဝထားပုံ

အမိန့်အချက်များ

- တပင်ရွှေထီး နတ်ရွာစံသည်နှင့် တစ်ဖြိုင်နက် ပဒေသရာဇ်တိုက မိမိတို့ အပိုင်စားရသော မြို့အသီးသီးကို အခိုင်အမာပြုပြီး ခြားနားခဲ့ကြသည်။
- ဘုရင့်နောင်သည် ဟံသာဝတီကို ပြန်လည်ရရှိရန်အတွက် ဒဂုံး၊ ဒလတို့မှ တောင်ငူသို့ ချိတက် ရသည်။
- ၁၅၅၀ ပြည့်နှစ်ကွဲ ပြည်မြို့ကိုသိမ်းပိုက်ရရှိသည်။
- ဘုရင့်နောင်သည် တပင်ရွှေထီးလက်ထက်က ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော မြို့၊ ရွာများကို လက်အောက်ခံကြပ် ပြန်လည်သိမ်းသွင်းနိုင်ခဲ့သည်။
- ဘုရင့်နောင်သည် ၁၅၆၂ ခုနှစ်တွင် တစ်နိုင်ငံလုံးကို စုစုည်းနိုင်ခဲ့သည်။
- ဘုရင့်နောင်သည် ၁၆ ရာစု နောက်ပိုင်းကာလတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြိုင်ဘက်ကင်းသော ဓကရာဇ်တစ်ပါး ဖြစ်ခဲ့သည်။

၁.၂၄။ ဗမာ၊ မွန်၊ ရှေ့၊ ဆက်ဆံရေး

တပင်ရွှေထီး လက်ထက်ကတည်းကပင် မွန်၊ ဗမာ၊ ရှေ့မ်း စည်းလုံးညီညွှန်ရေးအတွက် လိုက်လျော့ညီတွေ့မှုရှိသည့် ဓလေ့ထုံးစံနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့ကို လက်ခံကျင့်သုံးခဲ့သူ့၏ မွန်၊ ဗမာ၊ ရှေ့မ်းမတ်၊ စစ်ထူးကြံးများကို သင့်တင့်လျော်ပတ်သော ရာထူးအဆင့်အတန်းများပေး၍ ညီညွှတ်စေခဲ့သည်။ တပင်ရွှေထီးသည် မွန်ထုံးစံနှင့်အညီ ဆံဖြတ်ခြင်း၊ ဘိသိက်ခံခြင်း စသည်တို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် တပင်ရွှေထီးသည် မိမိလက်အောက်သို့ ခိုဝင်လာသော မွန်၊ ရှေ့မ်း များမတ်တို့ကို အဆောင်အထောင်ပေးပြီး ချီးမြှင့်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် တပင်ရွှေထီး၏ လက်အောက်တွင် မွန်များမတ်နှင့် စစ်သူရဲကောင်းများ ဝင်ရောက်အမှုထမ်းကြသည်။

ဘုရင့်နောင်သည် ကျယ်ဝန်းသော နှိုင်ငံတော်ကြီးကို စုစုည်းနိုင်ချိန်မှုစဉ် အမျိုးမျိုး နှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသော်လည်း မွန်၊ ဗမာ၊ ရှေ့မ်း စည်းလုံးညီညွှတ်ရေးကို အားသွန်ကြီးပမ်းခဲ့သည်။ ဘုရင့်နောင်လက်ထက်တွင်လည်း တပင်ရွှေထီးကဲသို့ပင် တိုင်းရင်းသား စည်းလုံးညီညွှတ်ရေးအတွက် ဆောင်ရွက်သည်။ တိုင်းခိုက်သိမ်းသွင်းရရှိသော ပဒေသရာဇ် ခေါင်းဆောင်များကို သစ္စာခံစေပြီး အဆောင်အထောင် နှိမ့်ချုခြင်း မပြုဘဲ သစ္စာမံခဲ့လိုက်သာ နှိမ့်နင်းချေမှုန်းသည်။ တိုင်းရေး၊ ပြည်ရေး၊ စစ်မက်ရေးတို့၌ မွန်၊ ဗမာ၊ ရှေ့မ်း များမတ်တို့ကို ခေါ်ယူ၍ တိုင်ပင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

တပင်ရွှေထီးနှင့်ဘုရင့်နောင်တို့ တည်ထောင်ခဲ့သော ဟံသာဝတီနောက်ပြည်တော်သည် နှစ်ဘုရင် (ဝါးဆ္းဒုံးဒါယကာ) လက်ထက်တွင် ယိုယွင်းလာခဲ့သည်။ နှစ်ဘုရင် နှစ်းတက်ပြီးနောက်

အင်းဝသတိုးမင်းစောသည် ဟံသာဝတီကို တိုက်ခိုက်ရန် ကြံ့စည်ခဲ့သည်။ အင်းဝနှင့် ဟံသာဝတ်စစ်ဖြစ်နေစဉ်အတွင်း အရည်အချင်းနှင့်ပြည့်စုံသော ယိုးဒယား မင်းသား နရဲစွမ် (ခေါ်) မြန်ရာဇ်သည် ဟံသာဝတီကို ချိတ်ကိုလာသည်။ နန္ဒဘုရင် အင်းဝကို အောင်နိုင်ခြောင်း သိသောအခါ ယိုးဒယားသို့ ပြန်လည် ဆုတ်ခွာသွားသည်။ ၁၅၉၉ ခုနှစ်တွင် နန္ဒဘုရင်၏ ညီတော် တောင်ငူမင်းနှင့် ရရှင်မင်းတို့ ပူးပေါင်းကာ ဟံသာဝတီကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ နန္ဒဘုရင်သည် ၁၆၀၀ ပြည့်နှစ်တွင် တောင်ငူမင်း၏ သား နတ်ရှင်နောင်၏ လုပ်ကြံ့မှုကိုခဲ့ရပြီး နတ်ရွာစံခဲ့သည်။

ဟံသာဝတီ ပျက်ပြီးနောက် တောင်ငူ မူတ္ထမနှင့် ပြည်တို့မှ လက်အောက်ခံ ပဒေသရာဇ်များ ရှမ်းပြည်မှ စော်သွားများသည် သီးခြားပြည်ထောင်ငယ်များ တည်ထောင်ပြီး အုပ်ချုပ်ခဲ့ကြသည်။ ဤသိဖြင့် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးတွင် ပဒေသရာဇ်နိုင်ငံငယ် အများအပြား ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

အဓိကအရာက်များ

- တပင်ရွှေထီး လက်ထက်ကတည်းကပင် မွန်၊ ပမာ၊ ရှုမ်း စည်းလုံးညီညွတ်ရေးအတွက် လိုက်လျောညီတွေမှုရှိသည့် စလေ့လုံးစနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတိုက် လက်ခံကျင့်သုံးခဲ့သည်။
- ဘုရင့်နောင်လက်ထက်တွင်လည်း တိုင်းရင်းများ စည်းလုံးညီညွတ်ရေးအတွက် တပင်ရွှေထီး ကဲ့သိုပင် ဆောင်ရွက်သည်။
- ဟံသာဝတီ ပျက်ပြီးနောက် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးတွင် ပဒေသရာဇ်နိုင်ငံငယ် အများအပြား ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

မြန်မာ့

လေ့ကျင့်ရန် မေးစွန်းများ

(အော်သွေးရှုက် ရလဒ်များကို မှတ်စုံစာအပ်တွင် ရေးပါ)

၁။ အော်သွေးရှုက်လပ်များကို ဖြည့်ပါ။

- တောင်ငူသည် _____ လက်ထက်တွင် ပို၍ အင်းဝားကောင်းလာခဲ့သည်။
- တပင်ရွှေထီးသည် နေပြည်တော်ကို _____ သို့ ပြောင်းရွှေခဲ့သည်။
- ဘုရင့်နောင်သည် _____ လက်ထက်က ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော မြို့၊ ရွာများကို လက်အောက်ခံအဖြစ် ပြန်လည်သိမ်းသွင်းနိုင်ခဲ့သည်။
- ၁၆ ရာစု နှစ်ဦးတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ _____ သည် ပြုင်ဘက်ကင်းသော ကေရာဇ်ဖြစ်ခဲ့သည်။

၂။ အောက်ပါတို့ကို မှန်လျင် (မှန်)၊ မှားလျင် (မှား)ဟု ရေးပါ။

- (က) မင်းကြီးညီ၏ ညီတော်သည် တပင်ရွှေထိုး ဖြစ်သည်။ ( )
- (ခ) တပင်ရွှေထိုးသည် နေပြည်တော်ကို ဒဂုံနှစ် ပြောင်းရွှေခဲ့သည်။ ( )
- (ဂ) ဘုရင့်နောင်သည် ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော ကေရာဇ်နိုင်ငံတော်ကြီးကို တည်ထောင်နိုင်ခဲ့သည်။ ( )
- (ဃ) ယိုးဒယားမင်းသား နရွှေမှုသည် အင်းဝနှင့် ဟံသာဝတီ စစ်ဖြစ်နေစဉ်အတွင်း ဟံသာဝတီသို့ ချို့တက်လာသည်။ ( )
- (င) နန္ဒာုရင်သည် နတ်ရှင်နောင်၏ လုပ်ကြောင်းမှု နတ်ရွာစံခဲ့သည်။ ( )

၃။ မှား၊ မှန် ရောထွေး အုမှန်ရွှေးပါ။

- (က) ရှမ်းတို့၏ရန်ကြောင့် အင်းဝ ယိမ်းယိုင်လာသောအခါ _____ အင်အားကောင်းလာခဲ့သည်။
- (ခ) တောင်း (၂) ဟံသာဝတီ (၃) စစ်ကိုင်း
- (ခ) ဘုံးဝါ ပြည့်နှစ်တွင် _____ သည် တောင်းမြို့ (ကေတ္မတီ)ကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။
- (ဂ) မင်းကြီးညီ (၂) တပင်ရွှေထိုး (၃) ဘုရင့်နောင်
- (ဃ) ဘုရင့်နောင်သည် _____ ကို ပြန်လည်ရရှိရန်အတွက် ဒဂုံ-ဒလတို့မှတောင်းငါးခုံတက်ရသည်။
- (င) ပြည် (၂) သနလျင် (၃) ဟံသာဝတီ
- (ဃ) တပင်ရွှေထိုးနှင့် ဘုရင့်နောင်တို့ တည်ထောင်ခဲ့သော ဟံသာဝတီ နေပြည်တော်သည် _____ လက်ထက်တွင် ယိုယွှေးခဲ့သည်။
- (င) နတ်ရှင်နောင် (၂) နန္ဒာုရင် (၃) နရွှေ့စွဲ

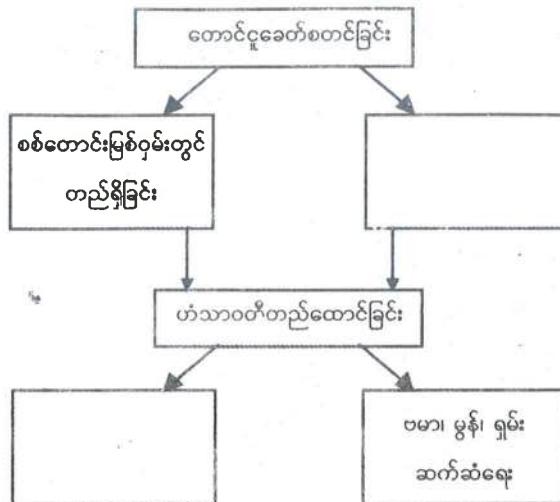
၄။ အောက်ပါမေးခွန်းများကိုပြေဖို့ပါ။

- (က) မင်းကြီးညီလက်ထက် တောင်းအင်အားတောင့်တင်းလာပုံကို ဖော်ပြပါ။
- (ခ) တပင်ရွှေထိုးသည် နေပြည်တော်ကို တောင်းမှ ဟံသာဝတီသို့ အာယ်ကြောင့် ပြောင်းရွှေခဲ့သည်ကို သုံးသပ်ပါ။
- (ဂ) ဘုရင့်နောင်၏ နိုင်ငံစည်းရုံးရေး ဆောင်ရွက်ချက်များအကြောင်း ဆွေးနွေးပါ။
- (ဃ) ဘုရင့်နောင်လက်ထက်တွင် ကြံ့တွေ့ခဲ့ရသော အခက်အခဲများကို တင်ပြဆွေးနွေးပါ။
- (င) ဘုရင့်နောင်သည် တိုင်းရင်းသား စည်းလုံးညီညွှတ်ရေးကို မည်သို့ကြီးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သနည်း။

သင်ဝန်းစာ ၁.၂။ တောင်ငူခေတ် (ပထမပိုင်း) တွင်သင်ယူခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို
ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

တောင်ငူခေတ် (ပထမပိုင်း)

သင်ဝန်းစာ ၁.၂ ပုံပါရင်းမြစ်များ

ပုံ ၁.၅ ရွှေသံတော်စတိတော် (တောင်ငူ) (<https://myanmar.mmtimes.com/news/109838.html>) (၃-၃-၁၉)

ပုံ ၁.၆ ရွှေသံတော်ကဗုဏ်မှတ်တောင်ငူနေပြည်တော် [မဟာရာဇ်ဝင်သစ် (တောင်ငူခေတ်)၊ ဂုပ္ပါယတွေ]

ပုံ ၁.၇ ဘုရင့်မျာ်မင်းတရားကြံးလက်ထက်တည်ထောက်ခဲ့သောပုံစံအတိုင်းယန့်ကမ္မာဝသာဒီ
ရွှေနှင့်တော် (ဒေါက်တာ နန်းလှိုင်၊ ကထိက၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)

ပုံ ၁.၈ ဘုရင့်မျာ်၏နိုင်ငံတော် (သန်းတွေးးမြန်မာ့သမိုင်းမြေပုံများ၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ့သမိုင်းအဖွဲ့
နှစ် (၅၀) ရွှေရတ္တအထိမ်းအမှတ် စာအုပ်စာတမ်းများ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးကော်မတီ၊ ၂၀၀၅)

ပုံ ၁.၉ ဘုရင့်မျာ်မင်းတရားကြံး၏စောင်းလောင်းပုံ (<https://www.southeastasianarchaeology.com/2017/11/03/unesco-designates-king-bayint-naungs-bell-as-world-heritage-item-eleven-myanmar/>) (၄-၈-၁၉)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ တွင်းသင်းတိုက်ဝန် မဟာစည်သူဦးထွန်းညီ။ ဒေါက်တာကျောင်း(တည်း)၊ မဟာရာဇ်ဝင်သစ် (တောင်ငူခေတ်)၊ ဒုတိယတွဲ၊ တတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၀၂။
- ၂။ သိန်းလှိုင်၊ ဦး၊ အရှေ့တောင်အာရုံ၊ ရန်ကုန်၊ ဂြိုန်းနှင့်-နါးပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၈၈။
- ၃။ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ ပါတီစည်းရုံးရေးဗဟိုကော်မတီဌာနချုပ်
အခြေပြုမြန်မာ့နိုင်ငံရေးသမိုင်းပတ်မတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ စာပေပိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၀။
- ၄။ ရှင်မဟာသီလဝံသ၊ ရာဇ်ဝင်ကျော်၊ စတုတွေအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၀၈။
- ၅။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ၊ တောင်ငူဆက်၊ ဟံသာဝတီ၊ ဆင်ဖြူရှင်၊ ဘုရင့်နောင်နှင့် ကမ္မာအသာဒီ
နန်းတော်၊ ရန်ကုန်၊ လပြည့်လင်းပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၃။
- ၆။ ကုလား၊ ဦး၊ ရာဇ်ဝင်ချုပ်၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၀၁။
- ၇။ ကြန်၊ ဒေါ်၊ [မဟာဝိဇ္ဇာ(တည်း)]၊ မှန်နန်းမဟာရာဇ်ဝင်တော်ကြီး၊ ရန်ကုန်၊ မုံရွေးပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၀၈။
- ၈။ Smith, Robert, The Rise and Fall of the Taungoo Empire, A Creative Retelling, Thailand, Jack Lourens Publishing, 2017.
- ၉။ Lieberman, Victor, B. Burmese Administrative Cycles, Anarchy --and Conquest, c. 1581760, UK Princeton University Press, 1984.

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

၁.၃။ ညောင်ရမ်းခေတ် (တောင်ငူခေတ်-ခုတိယပိုင်း) နိဒါန်း

ဤအခန်းတွင် ဟံသာဝတီ ဓကရာဇ်နိုင်ငံတော်ကြီး ပြုကဲပြီးနောက် အင်းဝပြန်လည် ထူထောင်ခြင်း၊ ပေါ်တူဂါတိနှင့် ဆက်ဆံရေး၊ ဒတ်ချုတိနှင့် ဆက်ဆံရေး၊ သာလွန်မင်း၏ အုပ်ချုပ်ရေး ပြပြင်ပြောင်းလဲခြင်းနှင့် အင်အားကျဆင်းလာခြင်းတို့ကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤသင်ခန်းစာနှင့် ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသာ အကြောင်းအရာ

ကျောင်းသားများအနေဖြင့် ပြီးခဲ့သည့် သင်ခန်းစာတွင် တောင်ငူခေတ် စတင်ခြင်း၊ ဟံသာဝတီ တည်ထောင်ခြင်း၊ ဘုရင့်နောင်၏ နိုင်ငံစည်လုံးရေး ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ဗမာ၊ မှန်၊ ရွှေမ်း ဆက်ဆံရေးအကြောင်းတို့ကို သင်ယူသိရှိပြီး ဖြစ်သည်။

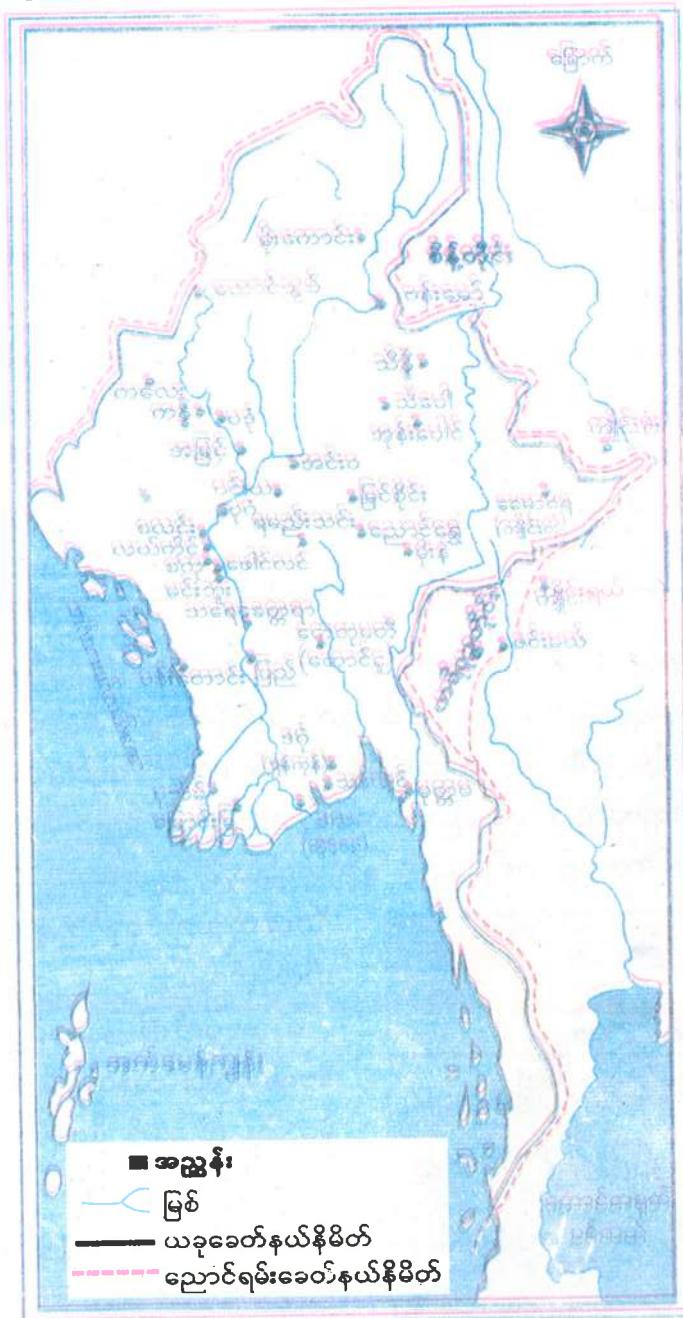
သင်ခန်းစာပြီးလျင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည် လုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

အင်းဝကို ပြန်လည်ထူထောင်ရေး ဆောင်ရွက်ချက်များကို သုံးသပ်တတ်ခြင်း၊ အင်းဝနှင့် ပေါ်တူဂါ ဒတ်ချုတိ ဆက်ဆံရေး၏ အရေးပါမှုကို ဆန်းစစ်တတ်ခြင်းနှင့် လူမှုစီးပွားရေး ကျဆင်းမှု သည် နိုင်ငံတော်အင်အားကို ထိခိုက်စေနိုင်ခြင်းတို့ကို လေ့လာဆွေးနွေးနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

၁.၃.၁။ အင်းဝပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း

ဘုရင့်နောင် တည်ထောင်ခဲ့သော ဟံသာဝတီ ဓကရာဇ်နိုင်ငံတော်သည် သားတော် နန္ဒာဘုရင် လက်ထက်တွင် ပြုကဲသည်။ ထို့သော် ဘုရင့်နောင်နှင့် မိဖုရား ခင်ပြည့်စုံတို့၏ သားတော်၏ ညောင်ရမ်းမင်းသားသည် ဖခမည်းတော်၏ နိုင်ငံတော်ကို ဆက်လက်တည်ထောင်ရန် ကြိုးပမ်း အားထဲတ်သည်။ ညောင်ရမ်းမင်းသားသည် နန္ဒာဘုရင်လက်ထက်တွင် ပုခန်းကြီးမှ ပုန်ကန်ရန် ကြံးစည်သုတို့ကို နှိမ်နင်းပြီး မင်းရဲနန္ဒမိတ်ဘွဲ့ကို ခံယူသည်။ တောင်ငူနှင့် ငွေးမယ်နယ်တို့မှ ပုန်ကန် ခြေားနားလာသောအခါ မင်းရဲနန္ဒမိတ်သည် ညောင်ရမ်းဖြူး၊ လုံခြုံရေးကို အခိုင်အမာပြုခဲ့သည်။ ထိုပြင် မူလပျက်စီးသွားသော အင်းဝမြို့၊ တော်ဟောင်းနေရာ၌ မြို့သစ်တည်ထောင်သည်။ အင်းဝကို ပြန်လည်ဟည်ထောင်ရာတွင် ညောင်ရမ်းမင်းသားသည် မြန်မာနိုင်ငံ မြောက်ဘက်ဒေသ များနှင့် ရှုံးပြည့်မှ မြို့တေသာ့ကို အင်းဝလက်အောက်ခံအဖြစ် သိမ်းသုင်းသည်။ သိန့်နယ်ကို သိမ်းယူပြီး ဘပြန်လမ်းခရီးတွင် ညောင်ရမ်းမင်း နတ်ရွာစံကာ သားတော် မဟာဓမ္မရာဇ်ဘွဲ့၊ အမည်ခံ အနောက်ဘက်လွန်မင်းက ဆက်လံသည်။

ပု-၁.၁၀ ပြောင်ရမ်းခေတ်မြန်မာနိုင်ငံ

အနောက်ဘက်လွန်မင်းသည် အင်းဝဝန်းကျင်ရှိ ဒေသများကို ဆက်လက်၍ အခိုင်အမှ စုစည်းနိုင်ခဲ့သည်။ ရှမ်းပြည်တွင်းရှိ မြို့နယ်များ၊ တောင်ငူ၊ သန်လျှင်၊ ပြည်မြို့၊ စသည်တို့ကိုလည်း

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

အောင်မြင်စွာ သိမ်းသွင်းနိုင်ခဲ့သည်။ တောင်ငူကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူပြီးနောက် တောင်ငူဘုရင်နတ်ရှင်နောင်ကို မြို့စားအဖြစ် ပြန်လည်တာဝန်ပေး အုပ်ချုပ်စေခဲ့သည်။

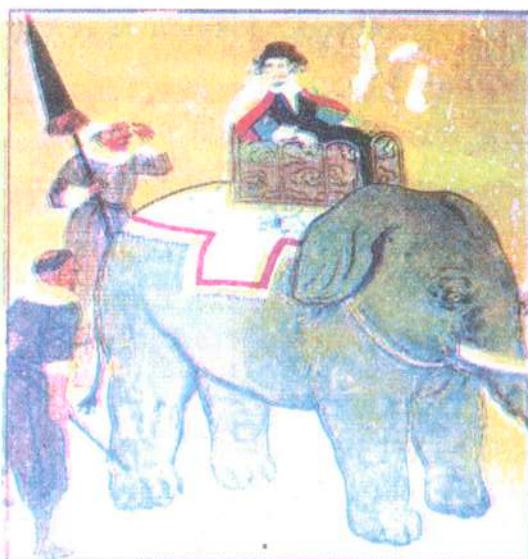
အဓိကအရုက်များ

- ဘုရင့်နောင် တည်ထောင်ခဲ့သော ဟံသာဝတီ ကဗားစိန်းနိုင်ငံတော်သည် သားတော် နန္ဒဘုရင်လက်ထက်တွင် ပြုကွဲသည်။
- ညောင်ရမ်းမင်းသားသည် အေမည်းတော် ဘုရင့်နောင်၏ နိုင်ငံတော်ကို ဆက်လက်တည်ထောင်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်။
- ညောင်ရမ်းမင်းသားသည် အင်းဝမြို့တော်ဟောင်း နေရာ၌ မြို့သစ်တည်ထောင်သည်။
- ညောင်ရမ်းမင်း၏ သုဒ္ဓတော်မဟာဓမ္မရာဇာဘွဲ့အမည်ခံ အနောက်ဘက်လွန်မင်းက ဆက်ခံသည်။

၁.၃.၂။ ပေါ်တူဂါတိနှင့်ဆက်ဆံရေး

အနောက်ဘက်လွန်မင်းသည် နိုင်ငံတော် တောင့်တင်းခိုင်မာမှုကို ဆောင်ရွက်စဉ် ကာလ အတွင်း ပေါ်တူဂါတိလူမျိုး ပိုလစ်ဒီပရစ်တို့၏ အန္တရာယ်ကိုလည်း ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းခဲ့ရသည်။ ဒီပရစ်တို့သည် ရရှင်ဘုရင် မင်းရာဇာကြိုးထံတွင် ကြေးစားအပြောက်ပိုလ်အဖြစ် အာမှုထမ်းခဲ့သူတစ်ဦးဖြစ်ပြီး မြန်မာ့သမိုင်းတွင် ငွောက်ဘူး၍ ဖော်ပြသည်။ ရရှင်ဘုရင်သည် နန္ဒဘုရင်ကို တိုက်ခိုက်ရာတွင် ဒီပရစ်တို့သည် ရရှင်ဘုရင်ဘက်မှ ပါဝင်တိုက်ခိုက်သည်။

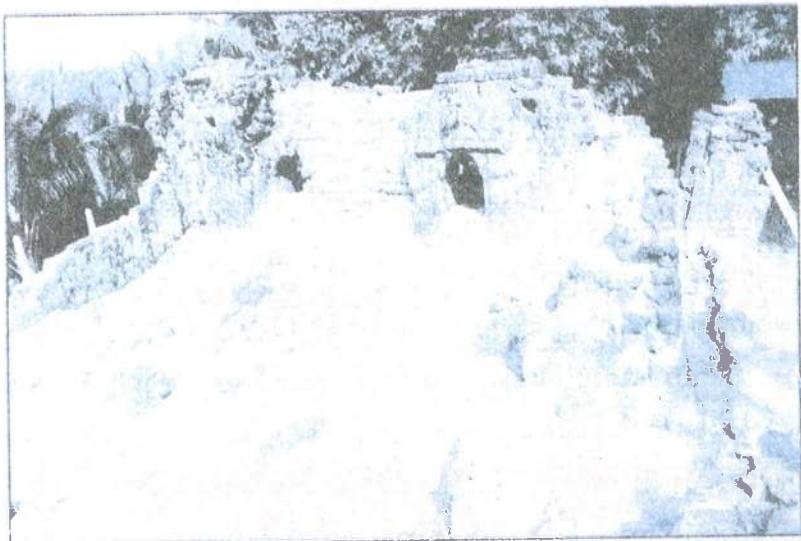
ဟံသာဝတီကို အောင်မြင်ပြီးနောက် ဒီပရစ်တို့အား သန်လျင်မြို့ကို အုပ်ချုပ်စေခဲ့သည်။ သို့သော် ဒီပရစ်တို့သည် မူတ္ထမဘုရင်ပညားဒလနှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့သည်။ ပညားဒလ၏သားတော် ပညားနွဲနှင့် ဒီပရစ်တို့၏ သမီးတို့အား ထိမ်းမြားပေးသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဒီပရစ်တို့သည် မဟာမိတ်အင်အား တောင့်ကင်းလာကာ ရရှင်ဘုရင်အား မကျိုးမန္တပြုလာသည်။ ထိုပြင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ဂိုအာမြို့ရှိ ပေါ်တူဂါတိဘုရင်ခံချုပ်၏ အကူအညီကို

ပုံ-၁.၁၁ ပေါ်တူဂါတိလူမျိုးဒီပရစ်တို့

ရယူသည်။ ဘုရင်ခံချုပ်သည် ဒီပရစ်တိုင်း အကုအညီ တောင်းဆိုမှုများကို ပုံစံးပေးသည့်အပြင် တူမဖြစ်သူနှင့် လက်ထပ်ပြေး သန်လျင်၏ အရှင်သခင်အဖြစ် ခံယူစေခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂါဘုရင်ခံချုပ်၏ အကုအညီဖြင့် ဒီပရစ်တို့သည် ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသတွင် နိုင်ငံခြားကုသန်းရောင်းဝယ်ရောက် လက်ဝါးကြီးအုပ်ကာ ပေါ်တူဂါကိုလိုနဲ့ တည်ထောင်ရန် အပြင်းအယန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ဒီပရစ်တို့သည် တောင်ဌူးမြို့ကို တိုက်ခိုက်ကာ တောင်ဌူးနှစ်းတကွ ဘုရားကျောင်းကန် အဆောက်အအုံများကို မိုးရှိနှုက်ဆီးသည်။ တောင်ဌူးဘုရင် နတ်ရှင်နောင်ကိုလည်း သန်လျင်သို့ ခေါ်ဆောင်သွားသည်။ အနောက်ဘက်လွန်မင်းသည် ကြည်းတပ်၊ ရေတပ်တို့ကို ဦးဆောင်၍ သန်လျင်သို့ ချိတ်ကိုတိုက်ခိုက်ရာ သုံးလခန့်ကြား ကြိုးပမ်းပြီးနောက် သန်လျင်ကို ပြန်လည်ရရှိသည်။ ဒီပရစ်တို့အား ဖမ်းဆီးပြီး ငှါးကြားလွန်ခဲ့သော ပြစ်မှုများအရ ကွပ်မျက်သည်။ ပေါ်တူဂါသုံးပန်းများအား အနောက်ဘက်လွန်မင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းသို့ ပြောင်းနွေ့နေရာချထားသည်။ နတ်ရှင်နောင် ကိုလည်း သစ္စာဖောက်အဖြစ် ပြစ်မှုထင်ရှားသဖြင့် သောက်ပေးသည်။

၁.၃.၃။ ဒတ်ချုပ်တို့နှင့်ဆက်ဆံရေး

ပုံ-၁.၁၂ ဒတ်ချုပ်ကုန်တိုက်ယောင်း (မြို့သာက်ဦး)

ရခိုင်ပဒေသရာင်မင်းများ၏ မြောက်ဦးခေတ်တွင် ဥရောပနယ်ခဲ့နိုင်မှားပြစ်သော ပေါ်တူဂါ ဒတ်ချုပ်တို့နှင့်လည်း စစ်ရေး၊ စီးပွားရေးအရ ဆက်ဆံရေးများ ရှိခဲ့သည်။ ဒတ်ချုပ်တို့သည် ရခိုင်မင်းများ နှင့် ဆက်ဆံရေးတည်ဆောက်ခဲ့ရာတွင် ရရှိနိုင်ဘုရင် မင်းမာဇာကြီး၊ သီရိသုဓမ္မရာဇာနှင့် စန္ဒသုဓမ္မရာဇာမင်းများလက်ထက်တွင် ဆက်ဆံရေး အတိုးတက်ဆုံးဖြစ်သည်။ ထိုမင်းများ လက်ထက်တွင်

အနောက်ဘက် မဂ္ဂအင်ပါယာ နယ်ပယ်ချွဲထွင်လာမှု အန္တရာယ်နှင့် ရင်ဆိုင်လာရသည်။ နယ်စပ်ဒေသ လုံခြုံရေးအတွက် ပေါ်တူဂါကြေးစားစစ်သားများ ခန့်ထားသည်။ သို့သော် ရခိုင်ဘုရင်၏ တန်ခိုး ဉာဏ်ကို ပြန်လည် အန်တုထိပါးလာသဖြင့် ပေါ်တူဂါတိ၏ အန္တရာယ်ကို နှစ်နှင့်ရန် ၁၀၇၅၂၁၆၈၏ အကူအညီကို ရယူကြီးပမ်းခဲ့သည်။

ထိုကြောင့် ၁၀၇၅၂၁၆၈ အား ကုန်တိုက်ဖွင့်လှစ်ခွင့်ပေးခြင်း၊ ကုန်ပစ္စည်းများ ရောင်းဝယ်ရေး ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများပေးခြင်း စသည့် လိုက်လျော့များ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၁၆၁၅ ခုနှစ်တွင် မြောက်ဦးမြို့ကို လာရောက်တိုက်ခိုက်သော ပေါ်တူဂါရေတပ်များအား ခုခံတွန်းလှန် တိုက်ခိုက်ရာ တွင် ၁၀၇၅၂၁၆၈ ပါဝင်ကူညီကြသည်။ သို့သော် မင်းခေါင်းလက်ထက်တွင်မှ ၁၀၇၅၂၁၆၈ စစ်ရေး အကူအညီ မရခဲ့ပေ။ ထိုအပြင် ရခိုင်ဒေသတွင် ၁၀၇၅၂၁၆၈ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်မှုများမှာ တဖြည်းဖြည့် ကျဆင်းလာသဖြင့် ၁၆၁၅ ခုနှစ်တွင် မြောက်ဦးကုန်တိုက်ကို ပါပ်သိမ်းကာ ပြန်သွားခဲ့သည်။

၁၆၂၄ ခုနှစ်တွင် ၁၀၇၅၂၁၆၈ ရရှိမင်းနှင့် ပြန်လည်ဆက်သွယ်ကာ ဆန်နှင့် ကျွန်များ ရောင်းဝယ်ရေးလုပ်ငန်းကို အလေးထား ပြုလုပ်လာခဲ့သည်။ သို့သော် စန္ဒသုဓမ္မရာဇ်မင်းကို ဗာက်ခံ သော နောက်ပိုင်းမင်းများ လက်ထက်တွင် ဆက်ဆံရေး ကျဆင်းလာပြီး ၁၀၇၅၂၁၆၈ ရခိုင်ဒေသမှ အပြီးအပိုင် ထွက်ခွာသွားခဲ့သည်။

၁၀၇၅၂၁၆၈ သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် စီးပွားရေးအား ဆက်ဆံရေး အစပြုလာခဲ့သည်။ ၁၀၇၅၂၁၆၈ တင်ဆောင်သော်လည်း သန်လျှင်များ တင်ဆောင်ကာ သန်လျှင် ဆိပ်ကမ်းသို့ ဆိုက်ရောက်လာခဲ့သည်။ သန်လျှင်မြို့ဝန်၏ ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် ၁၀၇၅၂၁၆၈ သန်လျှင် နှင့် ဟံသာဝတီတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်ခွင့် ရရှိခဲ့သည်။

သာလွန်မင်းသည် မင်းနေပြည်တော်ကို အင်းဝသို့ ပြောင်းရွှေ့သော့အခါ ၁၀၇၅၂၁၆၈ တိုက်များကိုလည်း အင်းဝနေပြည်တော်သို့ ပြောင်းရွှေ့ဖွင့်လှစ်ခွင့် ပေးခဲ့သည်။ ထိုပြင် သာလွန်မင်းသည် ၁၀၇၅၂၁၆၈ တိုက်များသည်၍ ၂၃းအား အင်းဝနေပြည်တော်တွင် လက်ခံဟွေ့ဆုံးပြီး မြန်မာနှင့် ၁၀၇၅၂၁၆၈ ဆက်ဆံရေး ကောင်းမွန်အောင် ကြိုးစားခဲ့သည်။ ၁၀၇၅၂၁၆၈ သန်လျှင်များအား လွှတ်လပ်စွာ ကုန်သွယ် ရောင်းဝယ်ခွင့် ပြုခဲ့သည်။

၁၀၇၅၂၁၆၈ သန်လျှင်များသည် မြန်မာနိုင်ငံမှ ကုန်ပစ္စည်းမျိုးစုံကို ၁၀၇၅၂၁၆၈ ပြည်ပသို့ ထုတ်ယူ ရောင်းခွွင့် ရရှိကြသော်လည်း ပတ္တုမြားကဲ့သို့သော အဖိုးတန်းကုန်ပစ္စည်းများကိုမှ ဘုရင်ခွင့်ပြုချက် မရဘဲ ရောင်းဝယ်ခွင့်၊ နိုင်ငံခြားသို့ ထုတ်ယူခွင့် မရပေ။

၁၀၇၅၂၁၆၈ မြန်မာနိုင်ငံတွင် စီးပွားရေးအား အောင်မြင်မှု ရလာသည်နှင့် အမှု နောက်ပိုင်းတွင် ပေါ်တူဂါ အင်လိပ် ပြင်သစ်၊ အာမေးနီးယန်း၊ ဒီန်းမတ်နိုင်ငံသား ကုန်သည်များနှင့် အပြိုင်အဆိုင် ဖြစ်လာသည်။ စီးပွားရေးအား အကျိုးအမြတ် ပျော်နည်းလာသဖြင့် ၁၆၈၀ ပြည်နှစ်တွင်

ကျော်းသုံးစာအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

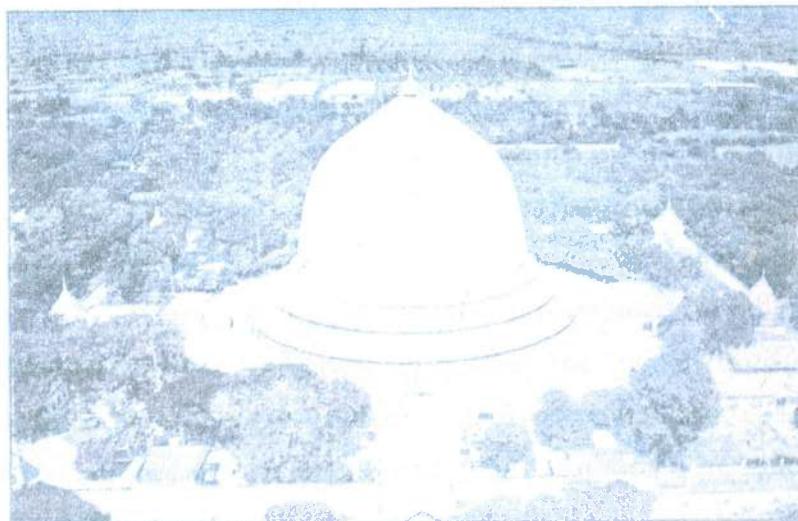
သတ္တမတန်း

ဒတ်ချုပ်၏ ၁ ဂုဏ်တိ၏ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်မှုလုပ်ငန်း၊ ကုန်တိက်များကို အပြီးအပိုင် ရုပ်သိမ်းသွားခဲ့သည်။

အမိကအရျက်များ

- ဒီပရစ်တိသည် ပေါ်တိဘရင်ခံချုပ်၏ အကူအညီဖြင့် ပေါ်တူဂါတိလိန့် ထူထောင်ရန် အပြင်းအထန် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ရည်။
- ဒီပရစ်တိသည် တောင်းလှို့တိ တိက်ခိုက်သိမ်းယူကာ တောင်းနှင့်တကွ ဘူရားကျောင်းကန် အဆောက်အအုံများကို မီးရှို့ဖျက်ဆီးသည်။
- အနောက်ဘက်လွန်မင်းသည် သန်လျင်ကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ဒီပရစ်တိအား ကျပ်မျက်ခဲ့သည်။
- ဒုဝေးချုပ်တိသည် ရရှိုင်မင်းများနှင့် ဆက်ဆံရေး တည်ဆောက်ခဲ့သည်။
- ဒတ်ချုပ်တိသည် ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်မှုများမှာ ကျဆင်းလာသဖြင့် ၁၆၁၇ ခုနှစ်တွင် မြောက်ပိုးကုန်တိက်ကို ပိတ်သိမ်းကာ ပြန်သွားခဲ့သည်။
- ဒတ်ချုပ်တိသည် သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် စီးပွားရေးအရ ဆက်ဆံရေး အစပြုလာခဲ့သည်။

၁.၃.၄။ သာလွန်မင်း၏ အပ်ချုပ်ရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း

ပုံ-၁.၁၃ ရာဇ်မထိရှုံး ကောင်းမှုတော်ဘုရားကြီး

သာလွန်မင်း (သီရိသုဓမ္မရာဇ်) လက်ထက်တွင် စစ်မက်ရေးရာ များစွာမရှိဘဲ နိုင်ငံတော် အေးချမ်းသာယာရေးကို အလေးထား ဆောင်ရွက်သည်။ နိုင်ငံတော်၏ အုပ်ချုပ်ရေးကို စနစ်တကျ ရှိစေရန် စစ်တမ်းကောက်ယူခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်၏ လူဦးရေ တိုးတက်စေရန် အမျိုးသမီး စာရင်းများကို စနစ်တကျ ကောက်ခံပြီး အရွယ်ရောက်သူများ အိမ်ထောင်ပြုရေးကို အထူး အလေးပေး သည်။ ထိုမင်းလက်ထက်တွင် စာဆို အကျိုးအမော်များစွာ ထွန်းကားခဲ့ပြီး မန္တသာရရွှေမျဉ်းခမှုသတ် ကျမ်းကို စီရင်ရေးသားသည်။ သာသနာရေးတွင်လည်း စစ်ကိုင်းမြို့အနီးတွင် ရာဇ်မဏီစူး၍ ကောင်းမှုတော်ဘုရားကြီးကို တည်ထားသည်။ သို့သော် ထိုးတော်မတင်မီ မင်းတာရားကြီး နတ်ရွာစံ သည်။

ပု-၁.၁၄ မန္တသာရရွှေမျဉ်းခမှုသတ်ကျမ်း

အင်းဝနိုင်ငံတော်ကြီး ရေရှည်တည်တဲ့နိုင်ရေးအတွက် အုပ်ချုပ်ရေးကိုလည်း စနစ်တကျ ပြန်လည် သတ်မှတ်ဆောင်ရွက်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးကို နှစ်ပိုင်းခွဲခြားနိုင်ပြီး ရွှေမြို့တော်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် အဝေးမြို့ရွာနယ်ပယ်အုပ်ချုပ်ရေးဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ရွှေမြို့တော်အုပ်ချုပ်ရေးမှာ ရွှေနှစ်းတော်ပတ်လည် မြှေတော်အတွင်းအပြင် အမှုကိစ္စများကိုသာမက နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အမှုကိစ္စများကိုပါ စီမံကွပ်ကဲရသော အုပ်ချုပ်ရေးဖြစ်သည်။ အဝေးမြို့ရွာ အုပ်ချုပ်ရေးကို သက်ဆိုင်ရာ မြို့ဝန်၊ စစ်ကဲ၊ စော်ဘွား၊ မြို့စား တို့က တာဝန်ယူ၍ စီမံရသည်။

ကြိုအုပ်ချုပ်ရေးနှစ်ရပ်တွင် ရွှေမြို့တော်အုပ်ချုပ်ရေးမှာ အဓိကကျော်ပြီး ဘုရင်က စီမံကွပ်က သည်။ အဝေးမြို့ရွာ နယ်ပယ်အုပ်ချုပ်ရေးတွင် ဒေသနှစ်ရ ရီးရာသူကြီးများ သားစဉ်မြေးဆက် အုပ်ချုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ကျေးရွာနယ်မြေဆိုင်ရာ ရီးရာအုပ်ချုပ်သူ အကြီးအကဲများမှလွှဲ၍ ကျို့မင်းမှ ထမ်းရာထူးများမှာ ဘုရင့်အလိုက်အတိုင်းသာ ဖြစ်သည်။ သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် ထောင်ငယ် အမည်ရှိ သာမန်စစ်သည်တစ်ဦးကို နှစ်ယော်စာအမည်ဖြင့် ဝန်ကြီးခန့်အပ်ဖူးသော အချက်သည် ထင်ရှုးသည်။ ရောင်းဝယ်ရေးအတွက် အလေး၊ တင်း၊ တောင်း မှုန်ကန်စေရန် ဆောင်ရွက်သည်။ မီးဘေးအန္တရာ ၏ ကြိုတင်ကာကွယ်ရန် စည်းကမ်းချက်များကို ထုတ်ပြန်သည်။ နိုင်ငံကို စီမံ

ကောင်းသုံးစာအိပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

အုပ်ချုပ်ရာတွင် ဘုရင်သည် ဥယျာဉ်မှူးသဖွယ် ခံယူ၍ နိုင်ငံတော် စည်ပင်ဖွံ့ဖြိုးရေးကို လုပ်သင့်သူ ဖြစ်ကြောင်း ငှါး၏အမိန့်တော်တစ်ရပ်တွင် ဖော်ပြထားသည်။

အမိန့်အရှက်များ

- သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံ၏ အေးချမ်းသာယာမှုကို အလေးထားပြီး အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်တကျရှိစေရန် စစ်တမ်းကောက်ယူခြင်းကို ဆောင်ရွက်သည်။
- သာလွန်မင်း (သံရိသုဓမ္မရာဇာ) လက်ထက်တွင် မနဲသာရဇ္ဈာများမှာသတ်ကျမ်းကို စီရင် ရေးသားသည်။
- သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် ဒွေ့မြို့တော်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် အဝေးမြို့ရွာနယ်ပယ်အုပ်ချုပ်ရေး ဟူ၍ အုပ်ချုပ်ရေးကို နှစ်ပိုင်းခွဲခြားနိုင်သည်။
- ရောင်းဝယ်ရေးအတွက် အလေး၊ တင်း၊ တောင်း မှန်ကန်စေရန် ဆောင်ရွက်သည်။
- တိုင်းပြည်သာယာဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် အမိန့်တော်များ ထုတ်ပြန်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

၁.၃.၅။ အင်အားကျဆင်းလာခြင်း

အင်းဝနိုင်ငံတော်ကို အနောက်ဘက်လွန်မင်းနှင့် သာလွန်မင်းတို့လက်ထက်တွင် အောင်မြင်စွာ စည်းရုံးနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုနောက် ဆက်ခံသောမင်းများသည် အုပ်ချုပ်မှု ညွှန်ပြုခြင်းကြောင်းကြောင်း ပင်းတလဲမင်း လက်ထက်တွင် တရှတ်တို့ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက် ဖျက်ဆီးခြင်းကို ခံရသည်။ နိုင်ငံတော်၏ စီးပွားရေး မှာလည်း ယိုယ်းကျဆင်းလာသဖြင့် ပြည်သူများ ရိက္ခာရားပါး၍ ဝတ်မွတ်ဒုက္ခရောက်ကြောင်း ပြည်။ ပြည်ထဲရေး မြိုင်မသက်ဖြစ်ကာ ညီတော် ပြည်မင်း လုပ်ကြံ့၍ ပင်းတလဲမင်း နတ်ရွာစံသည်။ ပြည်မင်း လက်ထက်တွင် ယိုးဒယားနှင့် တရှတ်တို့၏ ကျူးကော်မှုကို တိုက်ခိုက်တွန်းလှုန်နိုင်ခဲ့သော်လည်း နိုင်ငံ၏ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးတို့မှာ အဘက်ဘက်မှ ကျဆင်းလာသည်။ ပြည်မင်း၏သားတော် နရာဝရမင်းလက်ထက် နိုင်အရေးမှာ ထူးခြားမှု မရှိပေ။ မင်းရဲကျော်ထင်၏သားတော် ၄၇၉မင်း နန်းစံကာလတွင် ကျိုင်းတုံးစံတော်သွား ပုန်ကန်မှုနှင့် ရင်ဆိုင်ရသည်။ စနေမင်းကို သားတော် တန်ဂိုးမြောင်းက ဆက်ခံသည်။ အင်းဝ၏ နောက်ဆုံးမင်းဖြစ်သော မဟာဓမ္မရာဇာခိုပတ် လက်ထက်တွင် မကိုပ်ရကာသည်းတို့ အကြိုမြှိုမြို့မြို့ခို့တို့တော်၏ နိုင်ငံတော်၏ မြောက်ဘက်တစ်ဖွားဗို့ကို တိုက်ခိုက် ဖျက်ဆီးသည်။ ထိုပြင် ငှါးမယ်လတို့ဖြစ်သူ ဆင်ဝန်းရှိုးအောင်လှက မွန်တို့ကို စည်းရုံး၍ ပုန်ကန်ခြင်း၊ အုတ်ဖို့တော်ခြေမှ ကျွေးရှုမှုများ ပုန်ကန်ခြင်းတို့ကို ရင်ဆိုင်ရသည်။ နောက်ဆုံးတွင် မွန်တို့သည် အင်းဝမင်းမဟာဓမ္မရာဇာခိုပတ်နှင့် မိသားစုကို ဟံသာဝတီသို့ ခေါ်ဆောင်သွားရာ ညောင်ရမ်းမင်းဆက် ပျက်သုဉ်းသွားသည်။

အစိကအရှက်များ

- အနောက်ဘက်လွန်မင်းနှင့် သာလွန်မင်းတို့နောက် ဆက်ခံသောမင်းများသည် အုပ်ချုပ်မှူး
ညုံဖျင်းကြသည်။
- ပြည်မင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးတို့မှာ အဘက်ဘက်မှ ကျဆင်းလာ
သည်။
- မွန်တို့သည် မဟာဓမ္မရာဇဗိုပါတ်နှင့် မိသားစုကို ဟံသာဝတီတို့ ခေါ်ဆောင်သွားရာ ပြောင်ရမ်း
မင်းဆက် ပျက်သုဉ်းသွားသည်။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

၁။ အောက်ပါကွက်လပ်များကိုဖြည့်ပါ။

- (က) ပြောင်ရမ်းမင်းသားသည် ဖေမည်းတော်၏ _____ နိုင်ငံတော်ကို ဆက်လက်တည်ထောင်ရန်
ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်။ ( )
- (ခ) ပြောင်ရမ်းမင်း နတ်ရွာစံပြီးနောက် သားတော် မဟာဓမ္မရာဇဗုံး အမည်ခံ _____ မင်းက
ဆက်ခံသည်။ ( )
- (ဂ) ဒီပရစ်တို့ကို မြန်မာ့သမိုင်းတွင် _____ ဟူ၍ဖော်ပြသည်။ ( )
- (ဃ) အနောက်ဘက်လွန်မင်းသည် _____ ကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ဒီပရစ်တို့အား ကွပ်မျက်ခဲ့
သည်။ ( )

၂။ အောက်ပါတို့ကို မှန်လျှင် (မှန်)၊ မှားလျှင် (မှား)ဟု ရေးပါ။

- (က) သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံတော် အေးချမ်းသာယာမှုကို အလေးထားသည်။ ( )
- (ခ) သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံတော်ကို ချွဲထွင်ခဲ့သည်။ ( )
- (ဂ) သာလွန်မင်းသည် တောင်းမြို့အနီးတွင် ရာဇ်ကိုစွဲလောက်းမှုတော်ဘူးရားကြီးကို
တည်ထားသည်။ ( )
- (ဃ) သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးကို ရွှေ့ပြီးတော်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် အဝေးမြို့ရာ
နယ်ပယ်အုပ်ချုပ်ရေးဟူ၍ နှစ်ပိုင်းခွဲခြားသည်။ ( )
- (င) သာလွန်မင်းသည် ထောင်းယောက်အမည်ရှိ သာမန်စစ်သည်တစ်ဦးကို နန်ယော်ခာအမည်ဖြင့်
ဝန်ကြီးခန်းအပ်ခဲ့သည်။ ( )

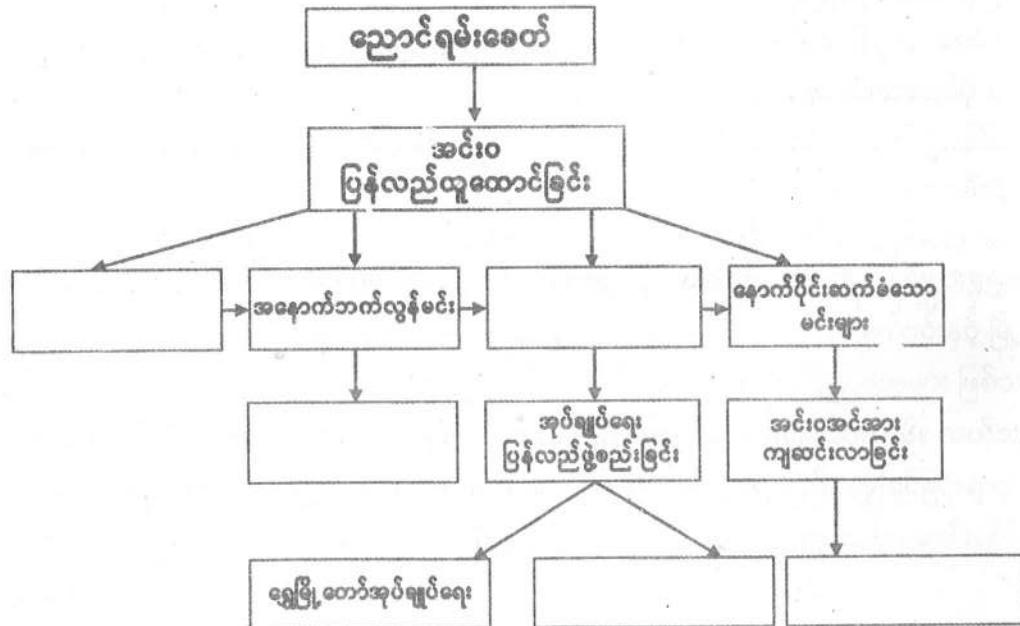
၃။ မှား၊ မှန် ရောထွေး အမှန်ရွှေးပါ။

- (က) သာလွန်မင်းသည် _____ အတွက် အလေး၊ တင်း၊ တောင်း မှန်ကန်စေရန် ဆောင်ရွက်သည်။
 (ခ) စစ်ရေး (ဂ) ရောင်းဝယ်ရေး (၁) အုပ်ချုပ်ရေး (၁) _____
 (ခ) အင်းဝ၏ နောက်ဆုံးမင်းဆက်ဖြစ်သော မဟာဓမ္မရာဇ်မိပတ် လက်ထက်တွင် _____ တို့ အကြောင်းကြောင်း နိုင်ငံတော်၏ မြောက်ဘက်တစ်လွှားကို တိုက်ခိုက်ဖျက်ဆီးသည်။
 (၁) မကိုပူရကသည်း (၂) ကျော်ရှမ်း (၁) တရုတ် (၁)

၄။ အောက်ပါမေးခွန်းတို့ကိုဖြေဆိုပါ။

- (က) ကြောင်ရမ်းမင်းသားသည် အင်းဝကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ရာတွင် မည်သည့်အေသာများကို သိမ်းသွင်းခဲ့သနည်း။
 (ခ) အနောက်ဘက်လွန်မင်း၏ ထင်ရှားသော ဆောင်ရွက်ချက်များကို ဖော်ပြုပါ။
 (ဂ) အနောက်ဘက်လွန်မင်းလက်ထက် ပေါ်တူဂိန်း ဆက်ဆံရေးအကြောင်းကို ပေါ်ဆွေးနွေးပါ။
 (ဃ) သာလွန်မင်းကြီး၏ အင်းဝနိုင်ငံတော်ကြီး တည်တဲ့ခိုင်မြေရေးအားကဲ သတ်မှတ်ထားသော ကုပ်ချုပ်မှုပုံစံများကို သုံးသပ်တင်ပြပါ။
 (၁) အင်းဝနိုင်ငံတော် အင်အားကျဆင်းလာရခြင်း၏ အကြောင်းရင်းများကို ဆွေးနွေးတင်ပြပါ။

သင်ခန်းစာ ၁.၃။ ညျှောင်ရမ်းအတွက်တွင် သင်ယူခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

သင်္ကန်းစာ - ၁.၃ ပုံပါ ရင်းမြှင့်များ

ပဲ ၁.၁၀ ညျှောင်ရုံးခေတ် မြန်မာ့သမိုင်း (သန်းထွန်း၊ မြန်မာ့သမိုင်းမြေပုံများ၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ့သမိုင်းအဖွဲ့ နှစ် (၅၀) ရွှေရတုအထိမ်းအမှတ် စာအုပ်စာတမ်းများ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနောက်မတိ၊ ၂၀၀၇)။

ပဲ ၁.၁၁ ဟံ၏တူဂါလူမျိုး စီလာခိုးမရှစ်တိ (http://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Namban_Elefante_Filipe_de_Brito_1.jpg) (၁၈-၁၀-၂၀၁၉)

ပဲ ၁.၁၂ ဒတ်ရုံးကုန်တိုက်ယာ်း (မြို့ကိုယ်ပြီး) ဒေါက်တာပြည်ဖြိုးကျော်၊ ကထိက၊ ရွှေးဟောင်းသုတေသန ပညာဌာန၊ မန္တလေးတဗ္ဗာသိုလ်။

ပဲ ၁.၁၃ ရာဝမထိရွာ့ ကောင်းမွှေ့တော်ဘုရားကြီး (http://smyanmar.mmtimes.com/news/120_264.html) (၁၀-၉-၂၀၁၉)

ပဲ-၁.၁၄ မနာသာရရွှေမျှော်း ဓမ္မသတ်ကျော်း (<http://images.app.goo.gl/My9ejJnNPXBz8kei6>
Image: Christian/Lammerts (၈-၈-၂၀၁၉)

ကျော်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ဘရှင်၊ ပိုလ်များ၊ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်သမိုင်း၊ ပွဲမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ ၁၀၇ ပိုလ်ချုပ် ရွှေး၊ ပြည်သူ့အလင်း ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၃။
- ၂။ ကျော်သက်၊ ဒေါက်တာ၊ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ ရတနာပုံ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၅။
- ၃။ ခင်မောင်ညွန့်၊ ဒေါက်တာ၊ သမိုင်းသုတေသန စာတမ်းများ၊ မန္တလေး၊ မန္တလေးတဗ္ဗာသိုလ် သမိုင်းအသင်း၊ ၁၉၈၆၆။
- ၄။ သိန်းလျှင်၊ ဦး ညျှောင်ရမ်းခေတ်၊ ရန်ကုန်၊ သမိုင်းသုတေသနနှင့် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက် ဦးစီးဌာန၊ ၂၀၀၈။
- ၅။ ကျော်ဝင်းဦး၊ “မြောက်ဦးခေတ်နောင်း ရခိုင်သမိုင်း (အေဒီ ၁၉၃၈-၁၉၈၈)”၊ မဟာဝိဇ္ဇာကျမ်း၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တဗ္ဗာသိုလ်၊ ၁၉၉၆။

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

အခန်း (၂)

ဥရောပ၏ နယ်ရဲ့ဝန်

J.၁။ ဥရောပ၏ ပြောင်းလဲမှုများပေါ်ပေါက်လာခြင်း

နိဒါန်း

ဤအခန်း၌ အမျိုးသားနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း၊ နည်းပညာ တိုးတက်လာခြင်းနှင့် အီတလီ ဖြူပြနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဤသင်ခန်းစာနှင့် ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

ဆဋ္ဌမတန်းတွင် အစားအစာကို လိုက်လဲရှာဖွေရသည့် အမဲလိုက်မှုဆိုးအဖြစ် နေထိုင်ရသည့် လူအဖွဲ့အစည်းဖြစ်ခြင်း၊ လက်နက်ကိုရိယာ တိုးတက်အသုံးပြုလာခြင်း၊ မီးကို အသုံးပြုတတ်လာခြင်း၊ စိုက်ပျိုးရေးကိုအခြေခံသည့် လူအဖွဲ့အစည်းအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိလာခြင်း ဖြစ်စဉ်အဆင့်ဆင့်နှင့် ရှေးဟောင်းယဉ်ကျေးမှု၏ ပထဝိဝင် အနေအထား၊ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနှင့် လူမှုဖွဲ့စည်းပုံတို့ကို လေ့လာသင်ယူပြီး ဖြစ်သည်။

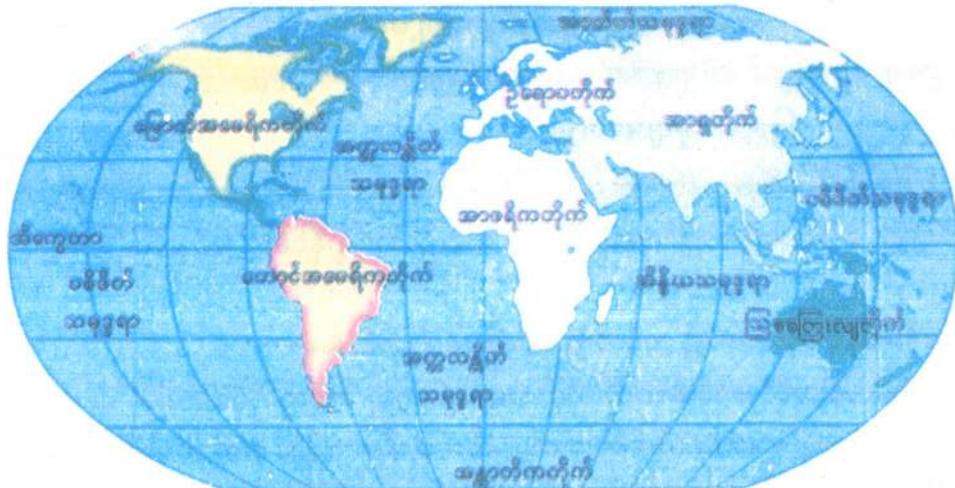
သင်ခန်းစာပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည် လုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

ဤအခန်းကို သင်ယူပြီးနောက် အမျိုးသားနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း အကြောင်းရင်းများကို ရှင်းပြုတတ်ပြီး နည်းပညာတိုးတက်လာခြင်းသည် နိုင်ငံအင်အားကြီးမှားမှုအတွက် အရေးပါကြောင်း နှင့် အီတလီဖြူပြနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။

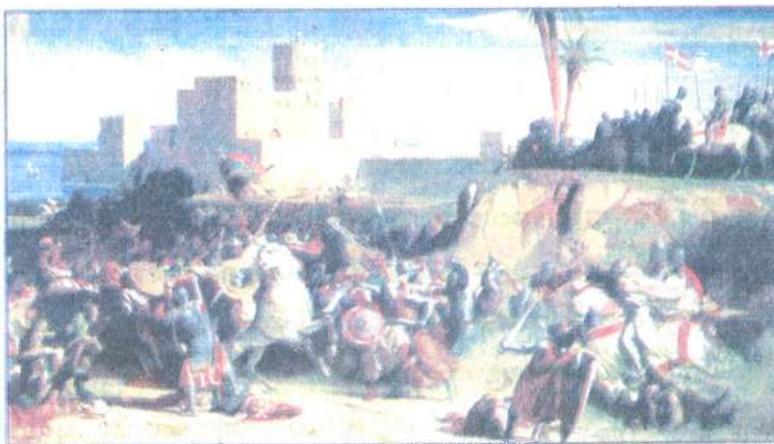
J.၁.၁။ အမျိုးသားနိုင်ငံများပေါ်ပေါက်လာခြင်း

အလယ်ခေတ် ဥရောပတွင် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးကို အခြေခံသော မြေရှင်စီးပွားရေးစနစ် ထွန်းကားခဲ့သည်။ မြေရှင်ကြီးများမှာ ဘုရင်၊ သာသနနဝန်ထမ်း၊ မျှော်မတ်၊ စစ်သူရဲကောင်းနှင့် မြို့တားနယ်စားများဖြစ်ပြီး မြေကျွန်းလူတန်းစားများမှာ မြေရှင်တို့ကို အလုပ်အကျွေးပြုကြရသူများ ဖြစ်သည်။ အလယ်ခေတ် စိုက်ပျိုးရေး၏ အခြေခံစနစ်မှာ မန်နာ (Manor) ခေါ် စားမြေဖြစ်သည်။ လယ်သမားများနှင့် မြေကျွန်းတို့သည် မြေပိုင်ရှင်ကို အခွန်အခွင့် လုပ်အားပေးကြရသည်။ မြေရှင်ကြီးများသည် မြေကျွန်းများကို မြေယာနှင့် အတူ ရောင်းချုပ်ခွင့် ရှိသည်။ ထိုခေတ်တွင် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး မထွန်းကားသေးပေါ်။

ပု-၂၁ ကမ္မာမြို့

အလယ်ခေတ် နှောင်းပိုင်းရောက်မှသာ အရှေ့တိုင်းနှင့် အနောက်တိုင်း ဆက်သွယ်သော ကုန်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းများ ပေါ်ပေါက်လာပြီး ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးကို အခြေခံသော စီးပွားရေးစနစ်သို့ ပြောင်းလဲလာခဲ့သည်။ ၁၀၉၅ ခုနှစ် မှ ၁၂၅၄ ခုနှစ်အတွင်း ဥရောပနိုင်ငံများက ဘီးဆောင်သော ခရားဆိတ် (Crusades) စစ်ပွဲများ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ခရားဆိတ်စစ်ပွဲများ၏ အကျိုးဆက် အဖြစ် ဥရောပ၌ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် နှိုင်ငံရေး အခြေအနေများလည်း ပြောင်းလဲတိုးတက်လာခဲ့သည်။

ପ୍ରକାଶିତ ଦିନ: ୧୯୮୫

ခရှုံးဆိတ်စစ်ပွဲများ ပြီးဆုံးပြီးနောက် စစ်ချိရာလမ်းကြောင်းများသည် ကုန်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းအဖြစ် ပြောင်းလဲခဲ့သည်။ အာရုံ ကုန်ပစ္စည်းများမှာ လမ်းကြောင်း သုံးသွယ်ဖိုင့်

ကျောင်းသုံးဘအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

ဥရောပသို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ င်းတိမှာ တရုတ်ပြည်မှ ကုန်းလမ်းခရီးဖြင့် ဝင်ရောက်သောလမ်း ဆီးရီးယားမှ မြေထဲပင်လယ်သို့ ဝင်ရောက်သောလမ်းနှင့် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာမှ အလာက်ဖြန်းမြို့သို့ ရောက်ရှိသောလမ်းတို့ဖြစ်သည်။ အရွှေတိုင်း ကုန်းသည်များမှာ ငင်းနှစ်ကုန်းသည်များမှတစ်ဆင့် မြေထဲပင်လယ်ရွေးကွက်သို့ ဝင်ရောက်လာသဖြင့် အိတလီမြို့ပြနိုင်းများသည် ကုန်းသွယ်ရေး အချက်အခြာနေရာများ ဖြစ်လာသည်။

ကုန်းသွယ်မှု ထွန်းကားလာခဲ့ခြင်းကြောင့် ကုန်းသည် လူတန်းစားနှင့် ကုန်းသွယ်ရာ လမ်းတစ်လျှောက် ၃၁ ချက်အခြာ နေရာများ၌ မြို့များ ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ပထဝိဝင် အနေအထားပေါ် အခြေပြု၍ မြို့များဖွဲ့စည်းပုံ မတူညီကြပေး။ ရောမမြို့ဟောင်း နေရာများတွင် ရောင်းဝယ်ရေးစခန်းများ ပြုလုပ်ကြရာမ စွေးမြို့များအဖြစ် ပေါ်ထွန်းလာသည်။ ယင်းစွေးမြို့များကို ပြင်သစ်ဘာသာဖြင့် ဘူးခံ (Bourg)ဟု ခေါ်ဆိုကြပြီး မြို့နှေလူတန်းစားကို ဘူးဘာ (Bourgeoisie)ဟု ခေါ်သည်။ အချို့သော ဒေသများတွင် ရဲတိုက်၊ ဘူရားကျောင်း အပြင်ဘက်တွင် ရွေးတည်၍ ရောင်းဝယ်ကြသည်။

ခရားဆိတ်စစ်ပွဲများတွင် ပါဝင်ခဲ့ကြသော မြေရှင်သူကောင်းမျိုးများသည် စစ်အသုံးစရိတ် အတွက် ငွေကြေး လိုအပ်လာသဖြင့် င်းတို့၏ ရိုးရာအရ ဆက်ခံခွင့်ရသော အခွင့်အရေးများကို မြို့နေ လူတန်းစားများထံသို့ ရောင်းချခဲ့သည်။ ကုန်းသည်များနှင့် ကုန်ပစ္စည်း ထုတ်လုပ်သူများက ငင်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားရေးကို ကာကွယ်နိုင်ရေးနှင့် အပ်ချုပ်ရေးပိုင်းတွင် ပါဝင် စွဲက်ဖက်နိုင်ရေးအတွက် ဂီးလ် (Guild) အသင်းများကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ င်းအသင်းများသည် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများကို လွမ်းမိုး ချုပ်ကိုင်လာပြီး မြှေနှီးပိုင်လုပ်ငန်းများကိုပါ ဆောင်ရွက်လာကြသည့်အပြင် မြို့အုပ်ချုပ်ရေး ဝန်ထမ်းများကို ခန့်ထားနိုင်ခွင့် ရရှိလာသောကြောင့် မြို့အုပ်ချုပ်ရေးမှာ ကုန်းသည်များကို ကိုယ်စားပြုသော အုပ်ချုပ်ရေး ဖြစ်လာခဲ့သည်။

ဘူးများသည် ကုန်းသွယ်ရေးလုပ်ငန်း၊ ရေကြောင်းသယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းနှင့် သတ္တတူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများမှ အကျိုးအမြတ်များစွာ ရရှိသဖြင့် ချမ်းသာကြွယ်ဝလာကြသည်။ င်းတို့က အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုကို ဦးဆောင်မှုပေးနိုင်သည့် အမျိုးသားဘူးရှင်များကို အားပေးထောက်ပုံခဲ့ကြသည်။ အမျိုးသားဘူးရှင်များသည် ပင်လယ်ပို့ခြား၌ နေရာသစ်များ တိုးချွောဖွေရေးအတွက် အကူအညီပေးခဲ့ကြသည်။ ခရစ်ယာန်ကျောင်းတော်က သာသနာပြန်ပွားရေးအတွက် နယ်မြေသစ် ရွှေ့ဖွေ့မှုကို အားပေးခဲ့သည်။

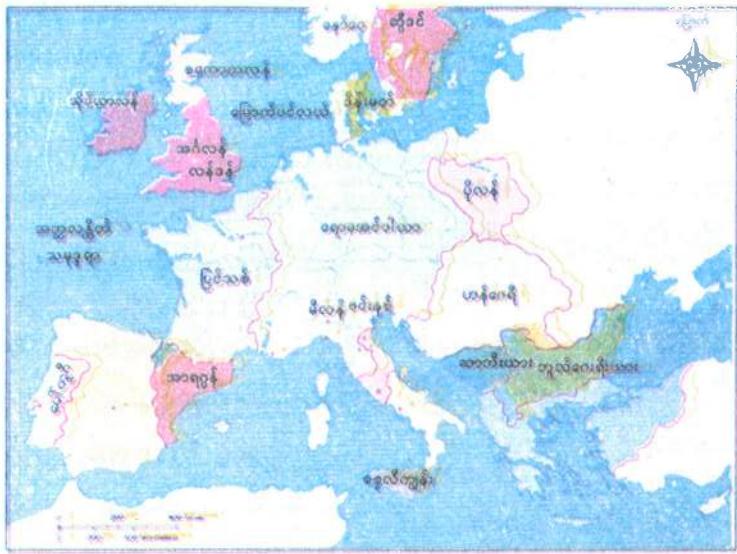
အရွှေတိုင်းနှင့် အနောက်တိုင်းကြား ကုန်းသွယ်မှု တိုးတက်လာခြင်း၊ ဦးလာခြင်း၊ ဘူးလူတန်းစား ပေါ်ထွန်းလာခြင်း၊ ဘူးရှင်စနစ်ကို ထောက်ခံသော အတွေးလူးလာခြင်းနှင့်အတူ မြေရှင်စနစ် တဖြည်းဖြည်း ချုပ်ပြီးခဲ့ရသည်။ အမျိုးသားဘူးရှင်များ (Monarch) သည် သွေးစည်းညီညွတ်သော အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်၏ အမိတ်မဏ္ဍားပြု၍

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

ဘူးတို့၏ ထောက်ခံအားပေးမှာ မြေရှင်တို့၏ ဉာဏ်ဆင်းလာမှု၊ နိုင်ငံရေးအတွေးအခေါ်များ ပြောင်းလဲလာမှုနှင့် ဘာသာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကြောင့် ဥရောပ၌ အမျိုးသားဘုရင်စနစ် (National Monarchy) နှင့် အမျိုးသားနိုင်ငံများ (Nation States) ပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် အင်လန်၊ ပြင်သစ်၊ ပေါ်တူဂါ၊ စပိန် စသည့် ဥရောပနိုင်ငံများတွင် အမျိုးသားဘုရင်များ ပေါ်ထွန်းလာပြီး အမျိုးသားနိုင်ငံများ ထူထောင်ခဲ့ကြသည်။

ပု-၂၃ အလယ်ခေတ် ဥရောပတိုက် ပြုပုံ

အမိန့်ကြော်များ

- အလယ်ခေတ်နှောင်းပိုင်း ရောက်မှုသာ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးကို အခြေခံသော စီးပွားရေး စနစ်သို့ ပြောင်းလဲလာခဲ့သည်။
- ၁၀၉၅ ခုနှစ် မှ ၁၂၅၄ ခုနှစ်အတွင်း ဥရောပနိုင်ငံများက ဦးဆောင်သော ခရားဆိတ် (Crusades) စစ်ပွဲများ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။
- အရှေ့တိုင်း ကုန်စည်များမှာ မြေထဲပင်လယ်စွေးကွက်သို့ ဝင်ရောက်လာသဖြင့် အိုတလီမြို့ပြ နိုင်ငံများသည် ကုန်သွယ်ရေး အချက်အချာနေရာများ ဖြစ်လာသည်။
- ဂီးလ်အသင်းများသည် မြို့အုပ်ချုပ်ရေးဝန်ထမ်းများကို ခန့်ထားနိုင်ခွင့် ရရှိလာသောကြောင့် မြို့အုပ်ချုပ်ရေးများ ကုန်-ဘုတ္တများကို ကိုယ်စားပြုသော အုပ်ချုပ်ရေးဖြစ်လာခဲ့သည်။
- ဘူးတို့၏ အားပေးထောက်ပုံမှုဖြင့် ဥရောပ၌ အမျိုးသားဘုရင်စနစ်နှင့် အမျိုးသားနိုင်ငံအား ပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်။

J.C. JII နည်းပညာတိုးတက်လာခြင်း

ဥရောပတွင် ရီနေဆန်း (Renaissance) ခေါ် ဉာဏ်သစ်လောင်းခေတ်သည် အဲတလီနိုင်ငံ၌ စတင်ထွန်းကားခဲ့ပြီး ဥရောပနိုင်ငံများသို့ ပုံးနှံသွားသည်။ ရီနေဆန်းဟူသော ဝါဘာရသည် ပြင်သစ်စကားဖြစ်ပြီး အသစ်တစ်ဖန် ပြန်လည်မွေးဖွားခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ရီနေဆန်းခေတ် ၁၃၀၀ ခုနှစ်မှ ၁၆၅၀ ခုနှစ်နှစ် ကာလအတွင်းတွင် ဥရောပတိုက်သားများသည် ဂရိနှင့် ရောမ စာပေ တို့ကို လေ့လာကြပြီး သံပွံပညာရပ်များကို လက်တွေ့စွာစမ်းတီထွင်ခဲ့ကြသည်။

စာပေ၊ အနုပညာ၊ ဂိတ်၊ အတွေးအခေါ်သာနာ ပိဿာနှင့် သံပွံပညာရပ် စသည့် နယ်ပယ် အသီးသီး၌ တီထွင်ဆန်းသစ်မှုများ ပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်။ ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှု ထွန်းကားခြင်းနှင့်အတူ ဘူးဇာလူတန်းစားတို့သည် အတွေ့အကြုံ၊ အသိဉာဏ် ဗဟိုသုတ ကြွယ်ဝလာကြသည်။ ရီနေဆန်းကာလတွင် သဘာဝသံပွံနှင့် ကုန်ထုတ်နည်းပညာရပ်များကို လေ့လာကြခဲ့ကြသည်။ အလယ်ခေတ် ကုန်ဆုံးခါနီးအချိန်တွင် အနောက်ဥရောပ၌ တက္ကသိုလ်ပေါင်း ၈၀ မှု တည်ထောက်ပြီး ဖြစ်သည်။ ရီနေဆန်းခေတ်တွင် အသိပညာ၊ အတတ်ပညာ ဖွံ့ဖြိုးရေးကို အားပေးခဲ့သည်။ တက္ကသိုလ်များ၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ ထင်ရှုးခဲ့သည်။

ဗု-J.၄ နိုက်လပ်ကိုပါနီကပ်စ်

ဗု-J.၅ ဂယ်လီလီယို

သံပွံပညာရပ်ဆိုင်ရာ အယူအဆသစ်တစ်ရပ်ဖြစ်သော စကြေဝြောနောဟိုပြု သီအိုရီကို နိုက်လပ်ကိုပါနီကပ်စ် (Nicolas Copernicus) က ဖော်ထုတ်ခဲ့သည်။ ဂယ်လီလီယို (Galileo)သည် နက္ခတ်တာရာကြည့်မှုန်ပြောင်းကို တီထွင်ပြီး နောဟိုပြုအယူအဆ မှုန်ကန်ကြောင်း တင်ပြခဲ့သည်။ ဆေးပညာနှင့်ပတ်သက်၍လည်း ခန္ဓာကောဇာကြောင်းကို ပို၍သိရှိနားလည်ခဲ့ကြသည်။ သချားရွှေပေါ်၊ သတ္တုတူးဖော်ရေးနှင့် သတ္တုကျိုးချက်ခြင်း နည်းပညာများ တိုးတက်လာသောကြောင့် စက်ကိုရိယာများကို တီထွင်ထုတ်လုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ လေရဟတ်နှင့် ရေရဟတ်များကို အသုံးပြု၍ ကောက်ပသီးနှံများကြိုတ်ခဲ့နိုင်ခဲ့သည်။ စာပုံနှင့်စက် တီထွင်နိုင်ခဲ့သောကြောင့် စာအုပ်များ မြောက်မြားစွာ

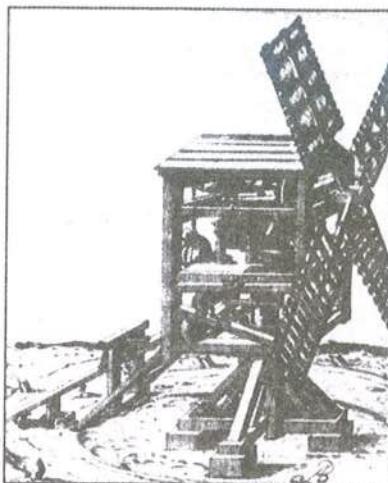
ကျောင်းသုံးစာအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

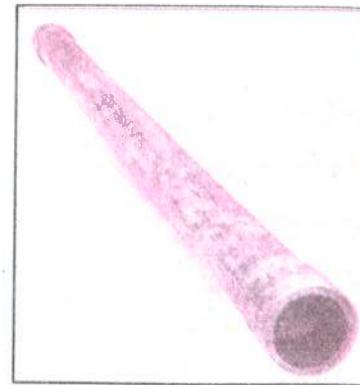
ထုတ်ဝေလာနိုင်ခဲ့သည်။

၁၄ ရာစွဲတွင် ဥရောပတိုက်သားတို့သည် ယမ်းမှုနှင့်သုံး
သေနတ်အမျိုးအစားများနှင့် အဝေးပစ်အမြောက်များ
ထုတ်လုပ်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ဂင်းလက်နက်များကို ပိုင်ဆိုင်လာ
ကြသဖြင့် ပင်လယ်ရပ်ခြား နယ်မြေခဲ့ထွင်မှုကို မြှုလုပ်နိုင်ခဲ့
သည်။ အာရုံနှင့် အာဖရိကသို့ ရေကြောင်းခရီးဖြင့် သွား
ရောက်၍ ကုန်သွယ်ရေးကို လက်ဝါးကြီးအုပ်နိုင်လာကြသည်။

ပု-၂.၇ လေရဟတ်

ရီနေဆန်းခေတ်တွင်
တိုးတက်လာသော
သိပ္ပံပညာနှင့် သချာပညာကြောင့် ရေကြောင်းပြကိရိယာ
များကို အလယ်ခေတ်ကထက် ပိုမိုကောင်းမွန်စွာ ထုတ်လှပ်
နိုင်ခဲ့သည်။ သဘောတည်ဆောက်မှု နည်းပညာရပ်
တိုးတက်လာပြီး ကုန်တင်သဘောများကို တို့ထွင်နိုင်ခဲ့သည်။
ထိုကြောင့် ဥရောပတိုက်သားတို့သည် ကုန်သွယ်မှုကို
အကြောင်းပြု၍ အာရုံနှင့် အာဖရိက နိုင်ငံကယ်များ၏
နိုင်ငံရေးတွင် ဝင်ရောက်ခြုံလှယ်နိုင်ခဲ့ကြသည်။

ပု-၂.၆ နက္ခတ်တာရာကြည်ဗုံးပြောင်း

ပု-၂.၈ ရရရဟတ်

အမိကအရှက်များ

- ရီနေဆန်းဟူသော ဝေဟာရသည် ပြင်သစ်စကားဖြစ်ပြီး အသစ်တစ်ဖန် ပြန်လည်မွေးဖွားခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။
- ရီနေဆန်းခေတ်တွင် အသိပညာ၊ အတတ်ပညာ ဖွံ့ဖြိုးရေးကို အားပေးခဲ့သဖြင့် တက္ကထိုလ်များ၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ ထင်ရှားခဲ့သည်။
- နိုဂိုလပ်ကိုပါနီကပ်စ် (Nicolas Copernicus) သည် စကြေဝါးနောက်ဟိုပြု၊ သီအိုရိုကို ဖော်ထုတ်ခဲ့သည်။
- ဂယ်လီလီယူ (Galileo) သည် နက္ခတ်တာရာကြည့်မှန်ပြောင်းကို တီထွင်ပြီး နေပဟိုပြု၊ အယူအဆ မှန်ကန်ကြောင်း တင်ပြခဲ့သည်။
- ၁၄ ရာစုတွင် ဥရောပတိုက်သားတို့သည် ပင်လယ်ရပ်ခြား နယ်မြေသစ် ရှာဖွေမှုကို ပြုလုပ်နိုင် ခဲ့သည်။
- ဥရောပဂိုက်သားတို့သည် အာရုံးနှင့် အာဖရိကရှိ နိုင်ငံငွေများ၏ နိုင်ငံရေးတွင် ဝင်ရောက် ခြုံလှယ်နိုင်ခဲ့ကြသည်။

၂.၁.၃။ အီတလီမြို့ပြနိုင်းများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း

အီတလီမြို့ပြနိုင်းများသည် မြေထဲပင်လယ်တွင် တည်ရှိသောကြောင့် အရှေ့တိုင်းနှင့် အနောက်တိုင်း ထွက်ကုန်ပစ္စည်းများကို အပြန်အလှန်တင်ပို့ရာ နေရာဖြစ်သည်။ အီတလီ မြောက်ပိုင်းရှိ မြို့နိုင်းများဖြစ်သော မီလန်၊ ဂျိနိုင်၊ ဖလောရင့်စ်၊ ပင်းနစ်တို့သည် အီတလီနိုင်း၏ ပတိအချက်အခြားကျေသော မြို့ပြနိုင်းများဖြစ်သည်။ မီလန်သည် ဥရောပ၏အကောင်းဆုံး ကတ္တိပါ ထည်များနှင့် လက်နက်ပစ္စည်းထုတ်လုပ်ရာ မြို့တော်ဖြစ်သည်။

ဖလောရင့်မြို့ရှိ ဘုဇ္ဇာများသည် ရေလမ်းကြောင်းဖြင့် ကုန်သွယ်မှုလုပ်ငန်း၊ သိုးမွေးထည် လုပ်ငန်းနှင့် ဘဏ်လုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင်ကြသည်။ မြေထဲပင်လယ် အနောက်ဘက် ကမ်းခြေရှိ ပျိန်ဝါဒုန်း ပင်းနစ်မြို့တို့သည် မြေထဲပင်လယ်ဒေသ၏ ကုန်သွယ်ရေးကို လက်ဝါးကြီးအပ်ထား သည်။ ပင်းနစ်မြို့သည် ဟင်းခတ်အမွေးအကြိုင် ရောင်းဝယ်ရေး၏ အမိကရေးကွက်ဖြစ်ပြီး အရှေ့အနောက် ကုန်သွယ်ရေးမှ အကျိုးစီးပွားများစွာ ရရှိခဲ့သည်။

ပင်းနစ်ကုန်သည်တို့သည် ခရားဆိတ်စစ်သားများကို ရိုက္ခာအပြည်အစုံဖြင့် အီဂျစ်၊ ဆီးရီးယားနိုင်းအထိ ပို့ဆောင်ပေးခဲ့ကြသည်။ ကုန်သော်များဖြင့် ပင်လယ်နက်၊ ဆီးရီးယား၊ အီဂျစ်၊ စပိန်နှင့် ဥရောပ မြောက်ပိုင်းအထိ သွားရောက်ကုန်သွယ်နိုင်ခဲ့ကြသည်။

ပုံ-၂၉ အိတလီမြို့ပြနိုင်ငံများပြ ဓမ္မပဲ

အိတလီမြို့ပြနိုင်ငံများသည် အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံ အမျိုးမျိုးရှိကြပြီး ၁၅ ရာစွဲ ပြည်ပမှ ကျူးကျော် ဝင်ရောက်မှုများ ကြံတွေ့လာရသောအခါ အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုကို တည်ဆောက်နိုင်ခြင်း မရှိ၍ ပြည်ပနိုင်ငံများ၏ ဉာဏ်လွမ်းမိုးမှုကို ခံခဲ့ရသည်။

အမိန့်အရှင်များ

- အိတလီမြို့ပြနိုင်ငံများသည် ဥရောပ၏ ဤက်သစ်လောင်းခေတ်ကို ဦးဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။
- မီလန်သည် ဥရောပ၏အကောင်းဆုံး ကတိပါထည်များနှင့် လက်နက်ပစ္စည်းထုတ်လုပ်ရာ မြှုတော်ဖြစ်သည်။
- ဗင်းနစ်မြို့သည် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ရောင်းဝယ်ရေး၏ အမိန့်အရွေးကွက်ဖြစ်သည်။
- အိတလီမြို့ပြနိုင်ငံများသည် ၁၅ ရာစွဲ အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုကို တည်ဆောက်နိုင်ခြင်း မရှိ၍ ပြည်ပနိုင်ငံများ၏ ဉာဏ်လွမ်းမိုးမှုကို ခံခဲ့ရသည်။

လေ့ကျင့်ရန် ဖော်စွဲနှင့်များ

၁။ အောက်ပါ ကွက်လပ်များကို ဖြည့်ပါ။

- ခရာပတွင် မြန်မာ့သည် — ခုနှစ်မှ ၁၂၄၄ ခုနှစ်အတွင်းဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ( )
- ဘူးအောက် အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုကို ဦးဆောင်မှုပေးနိုင်သည့် — များကို အားပေး ထောက်ပံ့ခဲ့ကြသည်။ ( )
- ဥရောပတွင် ရီနေဆာန်း (Renaissance) ခေါ် — ၁၅-၁၆ ရောက်သည် အိတယ်မြို့ပြန်လုပ်များ၏ စတင်ထွန်းကားခဲ့သည်။ ( )
- ရီနေဆာန်းကာလတွင် သဘာဝသိပ္ပါဒ် — နည်းပညာရပ်များကို လေ့လာကြံးဆောင်သည်။ ( )
- ပင်းနစ်မြို့သည် — ရောင်းဝယ်ရေး၏ အဓိကရွေးကွက်ဖြစ်သည်။ ( )

၂။ အောက်ပါတို့ကို ဖုန်းလျှင် (မှန်)၊ မှားလျှင် (မှာ) ဟု ရေးပါ။

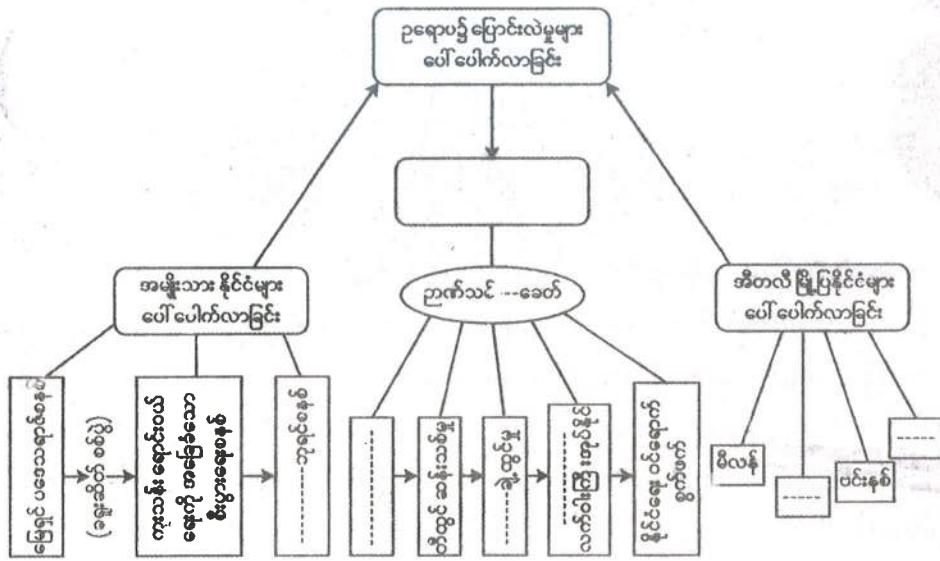
- ခရားဆိတ်စစ်ပွဲများ၏ အကျိုးဆက်အဖြစ် ဥရောပ၌ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေး အခြေအနေများသည်း ပြောင်းလဲတိုးတက်လာခဲ့သည်။ ( )
- ကုန်သွယ်မှု ထွန်းကားလာခဲ့ခြင်းကြောင့် ကုန်သည်လူတန်းစားနှင့် ကုန်သွယ်ရာ လမ်းတစ်လျောက် အချက်အချာနေရာများ၏ ရွေးများ ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ( )
- ဥရောပတိုက်သားများသည် ဂရိနှင့် ပြင်သစ်စာပေတို့ကို လေ့လာကြပြီး သိပ္ပါပညာရပ်များကို လက်တွေ့စူးစမ်း တိတွင်ခဲ့ကြသည်။ ( )
- ဖလောရင့်မြို့ရှိ ဘူးအောက်များသည် ရေလမ်းကြောင်းဖြင့် ကုန်သွယ်မှုလုပ်ငန်း၊ သိုးမွေး ထည်လုပ်ငန်းနှင့် ဘက်လုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင်ကြသည်။ ( )
- အိတယ်မြို့ပြန်လုပ်များ၏ ၁၇ ရာစုံ ပြည်ပနိုင်ငံများ၏ ပြည်လွှှားမှုကို ခံခဲ့ရသည်။ ( )

၃။ အောက်ပါ ဖော်စွဲနှင့်များကို ဖြေဆိုပါ။

- ခရားဆိတ်စစ်ပွဲများသည် ဥရောပနိုင်ငံများကို မည်ကဲ့သို့ ပြောင်းလဲစေခဲ့သနည်း။
- ဂါးလ် (Guild)အသင်းများ၏ အောင်ရွက်ချက်များကို ဖော်ပြုပါ။
- ဥရောပ၌ မြှေရှင်စနစ် အဘယ်ကြောင့် ချုပ်ပြီးခဲ့သည်ကို ဝေဖော်လုပ်ကို ပေးပို့ရသည်။

- ၄။ အောက်ပါ အောက်ဖော်လုပ်မှုများကို ရှုတ်ရုစာအပ်တွင် ဆောပါ။
- ဥရောပ၏မြို့သားနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်စေသော အကြောင်းရင်းများကို ဆွဲးနွေးတင်ပြပါ။
  - ဥရောပ အမြို့သားနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပြီးနောက် တိုးတက်လာသည့် နည်းပညာများ အကြောင်းကို သုံးသပ်တင်ပြပါ။
  - အိတလီ မြို့ပြနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းအကြောင်းရင်းကို ဝေစ်သုံးသပ်ပါ။

သင်ခန်း၁၁ ၂.၁။ ဥဇာတ်ပြောင်းလဲဖွံ့ဖြိုးစွာ ဓာတ်ပေါက်လာမြှင့်တွင် သင်ယူစွဲသည့် အကြောင်းအရာများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

သင်ခန်း၁၁ - ၂.၁ ပုံပါ ရင်းမြစ်များ

- ဗု ၂.၁ ကဗျာမြှုပ် (http://tldesigner.net/wp-content/uploads/world-map-continents-and-oceans-scrapsofme-me-of-with-4.jpg) (၁-၃-၂၀၁၉)
- ဗု ၂.၂ ဓာတ်ပေါက်စောင်းတိုက် (https://i.ytimg.com/vi/mLWws-4kzG8/maxresdefault.jpg) (၂-၃-၂၀၁၉)
- ဗု ၂.၃ အလယ်စောင်း ဥရောပတိုက် မြှုပ် (https://i.pinimg.com/originals/74/e6/97/74e697410541 cf8b57 bd014e0fc99072.png) (၃-၃-၂၀၁၉)
- ဗု ၂.၄ နိတ်လပ်ကိုပါရိုက်စွဲ (https://thumbs-prod.si-cdn.com/jan_matejko-astronomer-copernicus-conversation_with_god.jpg) (၆-၃-၂၀၁၉)

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

- ဗုဒ္ဓ ၂၅၁ ဂယ်လီလီယို (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e7/Bertini_fresco_of_Galileo_Galilei_and_Doge_of_Venice.jpg) (၃-၃-၂၀၁၉)
- ဗုဒ္ဓ ၂၅၂ နက္ခတ်တာရာကြည့် မှန်ပြောင်း (http://www.telescope1609.com/Images/Galileos_Tele_scope.jpg) (၃-၃-၂၀၁၉)
- ဗုဒ္ဓ ၂၅၃ လေရဟတ် (https://cdn.britannica.com/07/4607-050-8A8872A0.jpg)(၃-၃-၂၀၁၉)
- ဗုဒ္ဓ ၂၅၄ ရေရဟတ် (https://i.pinimg.com/originals/c4/7a/69/c47a690c9023fa489edc39a278af8d0.jpg) (၃-၃-၂၀၁၉)
- ဗုဒ္ဓ ၂၅၅ အိတလီဖြူဖြနိုင်းများပြု ပြောင်း (http://www.webexhibits.org/feast/i/context/h2-image.gif) (၁၂-၃-၂၀၁၉)

References

- 1- Skinner, Carol Ann and Kazarosiam, Karen, World History: Perspectives on the Past, Massachusetts, D.C. Heath & Co., 1998.
- 2- Craig, Albert M, etal, The Heritage of World Civilizations, New York, Mac Millan Publishing Co., 1990.
- 3- Davies, H.A, Outline History of the World, 15th ed. London, Oxford University Press, 1969.
- 4- Weech, W.N, History of the World, 2nd ed., London, Odhamas Press Ltd. Long Acre, 1960.

J. J. II ဥရောပတိက်သားဘို့၏ ပထမအဆင့်နယ်ခဲ့ခြင်း
နိဒါန်း

ဤအခန်းတွင် ဥရောပတိက်သားတို့ ပထမအဆင့် နယ်ခဲ့ခြင်း၏ အခြေခံအကြောင်းရင်း၊
ပေါ်တူဂါတို့ အာရုံတွင် နယ်ခဲ့ခြင်းနှင့် စပိန်တို့ အမေရိကတိက်တွင် နယ်ခဲ့ခြင်းကို လွှဲလာသင်ယူ
နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤသင်ခန်းစာနှင့် ပတ်သက်၍ သင်သီရိပြီးသော အကြောင်းအရာ

ရွှေ့က သင်ယူခဲ့ပြီးသော သင်ခန်းစာတွင် အမျိုးသားနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း၊
နည်းပညာများတိုးတက်လာခြင်းနှင့် အီတလီ မြို့ပြနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းအကြောင်းကို သိရှိ
ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

သင်ခန်းစာပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည် လုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

ဤအခန်းကို သင်ယူပြီးပါက ဥရောပတိက်သားတို့ ပထမအဆင့် နယ်ခဲ့ခြင်း၏ အခြေခံ
အကြောင်းရင်း၊ ပေါ်တူဂါတို့ အာရုံတွင် နယ်ခဲ့ခြင်းနှင့် စပိန်တို့ အမေရိကတိက်တွင် နယ်ခဲ့ခြင်းကို
ဆန်းစစ်တတ်လာမည်။

J. J. I. II ဥရောပဘို့က်သားတို့ ပထမအဆင့်နယ်ခဲ့ခြင်း၏ အခြေခံအကြောင်းရင်း

တရုတ်ပြည်တွင် မွန်ဂိုတို့ ကြီးစီးစဉ်အခါက တရုတ်နိုင်ငံမှ အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံများသို့
ပိုးလမ်းမကို အသုံးပြု၍ ကုန်သွယ်မှုပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ထင်ရှားသော အနောက်နိုင်ငံသား
ခရီးသွားပုဂ္ဂိုလ် မာကိုပိုလိုသည် ၁၃ ရာစွဲနောင်းပိုင်းတွင် တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။
၁၂၅၉ ခုနှစ်တွင် ဥရောပသို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိပြီး ငါး၏ ပြောကြားမှုများကြောင့် တရုတ်ပြည်၏
ထွက်ကုန်များဖြစ်သော ပိုးထည်များ၊ ကြွေထည်များ၊ လက်ဖက်ခြောက်နှင့် ရတနာပစ္စည်းများ
အကြောင်းကို သိရှိလာကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဥရောပတိက်သားများသည် တရုတ်ပြည်နှင့်
ကုန်သွယ်ရေးကို ပို့မိုလုပ်ဆောင်လာကြသည်။

၁၄ ရာစွဲ အလယ်ပိုင်းတွင် ဥရောပ၌ ခရဣ်ဆိတ် စစ်ပွဲဖြစ်ပွားခြင်း၊ မွန်ဂိုတို့ အင်အားကျဆင်း
သွားခြင်းကြောင့် ပိုးလမ်းမကြီးမှာ ခရီးသွားကုန်သည်များအတွက် အစွဲရာယ်များလာခဲ့သည်။
ဥရောပနှင့် အာရုံတိက် ကုန်းတွင်းပိုင်းတွင်လည်း ကပ်ရောဂါများ ကျရောက်သဖြင့် ပိုးလမ်းမကြီးကို
အသုံးပြုမှု နည်းပါးသွားခဲ့သည်။ အာရုံတိက်မှ ကုန်စည်များ ဥရောပသို့ မရောက်နိုင်တော့သဖြင့်
ပင်လယ်ရေကြောင်းလမ်းမှ အာရုံသို့ ကုန်သွယ်နိုင်ရန် ကြီးပမ်းလာကြသည်။

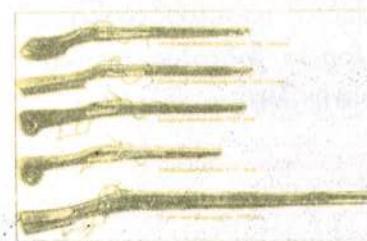

ပု-၂၁၀ ရိုးလခိုးမြှေးပြီးမြှေး

ပင်လယ်ရေကြောင်းသွားလာရာတွင် အသုံးပြုနိုင်သော သံလိုက်အီမိမြှောင်ကို တရာတ်နိုင်ငံက ဦးစွာတိတွင်ခဲ့သည်။ အီနှိုးယာမူခွဲရာအတွင်း ပင်လယ်ရေကြောင်း သွားလာနေကြသော အာရပ် ကုန်သည်များက င်းနည်းပညာကို ၁၁ ရာစွဲတွင် ရရှိသွားကြသည်။ ၁၂ ရာစွဲ အလယ်ပိုင်းတွင် ဥရောပတိုက်သားများက သံလိုက်အီမိမြှောင်ကို သုံးစွဲတတ်လာခဲ့သည်။ ၁၄ ရာစွဲ နောက်ပိုင်း ကာလများတွင် ဥရောပတိုက်သားတို့သည် အမြှောက်ကို တွင်ကျယ်စွာ အသုံးပြုနိုင်ခဲ့ကြပြီး ၁၆ ရာစွဲ အစောပိုင်းတွင် ပြောင်းရည်သေနတ်များ အသုံးပြုနေပြီဖြစ်သည်။ နယ်မြေသစ်များ ရူးစမ်းရာဖွဲ့သွားလာကြရာမှ သဘောတည်ဆောက်သည့် အတတ်ပညာ တိုးတက်လာကြသည်။

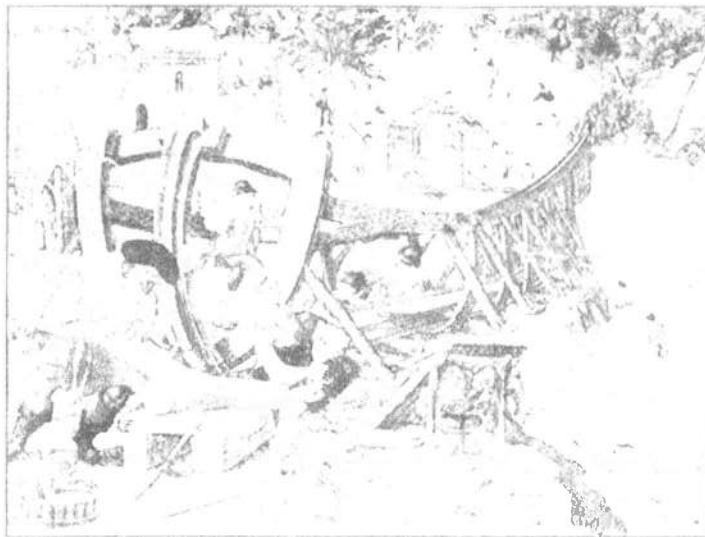

ပု-၂၁၁ သံလိုက်အီမိမြှေး

ပု-၂၁၂ ပြောင်းရည် ဆောင်တို့များ

အာရပ် သဘောသားတို့ထံမှ သဘောတည်နေရာကို ရွှာဖွေနိုင်သော နည်းပညာကို ဥရောပ တိုက်သားတို့ ရရှိခဲ့သည်။ ထိုပြင် ရာသီအလိုက် တိုက်ခတ်သော လေကြောင်းနှင့် သမုပ္ပါဒါ ရေစီးကြောင်းတို့၏ သဘောသဘာဝကို ကောင်းစွာနားလည်လာကြပြီ ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ သဘော တည်ဆောက်ခြင်းပညာ၊ ရေကြောင်းသွားလာမေး နည်းပညာများနှင့် သေနတ်၊ အမြှောက်တို့ကို ကောင်းစွာ ပြုလုပ်သုံးစွဲနိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် ဥရောပတိုက်သားများသည် နယ်ပယ်သစ်ရှာဖွေခြင်းနှင့် နယ်ချုပ်ရာတွင် အင်အားကြီးမှားလာသည်။ ဥရောပတိုက်သားတို့က အရှေ့တိုင်းကုန်သွယ်ရေ့ကို လက်ဝါးကြီးအပ်နိုင်ရန်နှင့် ခရစ်ယာနှစ်ဘာသာ ပြန်ပွားစေရန် အာရုံတိုက်သို့ နယ်ချုပ်လာခဲ့ကြသည်။

ပု-၂၃ ဥရောပတိက်သာများ သဘောတည်ဆောက်ပု

ဥရောပနိုင်ငံများအနက် ပေါ်တူဂီနိုင်ငံသည် နယ်မြေသစ်ရှာဖွေခြင်းနှင့် နယ်ချေခြင်းကို စွဲဗုလုပ်ဆောင်သော နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ပေါ်တူဂီနိုင်ငံ၏ အောင်မြင်မှုများကို တွေ့မြင်လာသော စပိန်၊ ဒတ်ချို့၊ ပြင်သစ်နှင့် အက်လိပ်တို့သည်လည်း ပင်လယ်ရပ်ခြား စွန့်စားသွားလာခြင်းနှင့် နယ်မြေ ချေထွင်ခြင်းကို လုပ်ဆောင်လာကြသည်။

အမိန့်အမျက်များ

- မွန်ဂိုတိက ပိုးလမ်းမကြီးဖြင့် တရုတ်နိုင်ငံမှ အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံများသို့ ကုန်သွယ်မှု ပြုလုပ်ခဲ့သည်။
- အနောက်နိုင်ငံသား ခရီးသွားမာကိုပိုလိုသည် ၁၉ ရာစုနောက်ပိုင်းတွင် တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်ရှုခဲ့သည်။
- ရာသီအလိုက် တိုက်ခတ်သော လေကြောင်းနှင့် သမုဒ္ဓရ ရေးကြောင်းတို့၏ သဘောသဘာဝကို ကောင်းစွာနားလည်လာကြပြီ ဖြစ်သည်။
- ၁၄ ရာစုအလယ်ပိုင်းတွင် ဥရောပ၌ ခရဣ်ဆိတ် စစ်ပွဲဖြစ်ပွားခြင်း၊ မွန်ဂိုတို့ အင်အားကျဆင်းသွားခြင်းကြောင့် ပိုးလမ်းမကြီးမှ ခရီးသွားကုန်သည်များအတွက် အန္တရာယ်များသဖြင့် ဥရောပသို့ ပင်လယ်ရေကြောင်းလမ်းမှ ကုန်သွယ်နိုင်ရန် ကြိုးပမ်းလာကြသည်။

- သဘောတည်ဆောက်ခြင်းပညာ၊ ရေကြောင်းသွားလာရေး နည်းပညာများနှင့် သေနတ်၊ အမြောက်တိုကို ကောင်းစွာ ပြုလုပ်သုံးစွဲနိုင်ခြင်းကြောင့် ဥရောပနိုင်ငံသားများအတွက် နယ်ပယ်သစ် ရှာဖွေခြင်း၊ နယ်ချွဲခြင်းအတွက် အင်အားကြီးမားလာသည်။
- ဥရောပနိုင်ငံများအနက် နယ်မြေသစ် ရှာဖွေခြင်း၊ နယ်ချွဲခြင်းကို ဦးစွာလုပ်ဆောင်သော နိုင်ငံမှာ ပေါ်တူဂါနိုင်ငံ ဖြစ်သည်။

J. J. J. ပေါ်တူဂါတိ အာရာတိုက်တွင်နယ်ချွဲခြင်း

ပေါ်တူဂါတိသည် ရေကြောင်းသွားလာမှု ကျွမ်းကျင်သဖြင့် ၁၄ ရာစုအတော်ပိုင်းတွင် အတ္ထလန္တိတ် သမုဒ္ဒရာအတွင်းရှိ ကနေရီကျွန်းစု (Kanari Island) ကို ရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့သည်။ ထိုကျွန်းများတွင် ကြံ့နိုက်ပျိုး၍ ဥရောပသို့ သကြားတင်ပို့ ရောင်းချိန်ငါးခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂါမင်းသား ဟင်နရီက ရေကြောင်းသွားလာမှုကို အထူးအားပေးသည်။ ဟင်နရီ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ခရစ်ယာနှင့် ဘာသာပြန်ပွား စေရန်နှင့် ပေါ်တူဂါတိ၏ အာကာကို ဖြန့်ကျက်ရန် ဖြစ်သည်။

ပု-J.၁၅ အိန္ဒိယပြည်သို့မရာက်ရှိလာသူ ဗာစကိုဒေါ်မား

၁၄၁၅ ခုနှစ်တွင် မြေထဲပင်လယ်၏ အချက်အချ ကျသော ဂျိဘရော်တာရေလက်ကြား (The Strait of Gibraltar) ကို ထိန်းချုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုနောက် အတ္ထလန္တိတ်သမုဒ္ဒရာအတွင်းရှိ ကျွန်းများကို ဘဝိုင်းယူ၍ ကိုလိုနိုင်ယျော်ငါးတွင်ခဲ့သည်။

ပေါ်တူဂါတိသည် ၁၄၈၈ ခုနှစ်တွင် အာဖရိကတိုက် တောင်ပိုင်း ဂွတ်ဟုတ် (Good Hope) အူးကိုပတ်၍ အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာအတွင်းသို့ ဝင်ရောက်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၄၉၈ ခုနှစ်တွင် ဗာစကိုဒေါ်မားသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ကာလိုက် (Calicut) မြို့ကိုရောက်ရှိခဲ့သည်။ ထိုအောင်

ထွက်ရှိသော ငရှုတ်ကောင်နှင့် ဟင်းခတ်အမွှေအကြိုင် အမြောက်အမြားကို သယ်ယူဆဲ့ဖြီး ၁၄၉၉ ခုနှစ်တွင် ပေါ်တူဂါနိုင်ငံ လစွာဘွန်းမြို့သို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိခဲ့သည်။

၁၇၀၂-၁၇၀၃ ခုနှစ်တွင် ဗာစကိုဒဂါးမားသည် လက်နက် တပ်ဆင်ထားသော သဘော့၂၁ စီးဖြင့် အိန္ဒိယသို့ ထပ်မံရောက်ရှိခဲ့သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ မလဘာကမ်းခြေ ဂိုအာမြို့ (Goa)တွင် ခဲ့တပ် အခိုင်အမာ ပြုလုပ်၍ ကုန်သွယ်ရေး အခြေစိုက်စခန်း ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ၁၇၀၉ ခုနှစ်တွင် သီဟိုင်ကျွန်းကို သိမ်းယူပြီး မလေးကျွန်းဆွယ်ရှိ မလက္ဌာမြို့ကို ထပ်မံသိမ်းယူသည်။ ၁၇၁၃ ခုနှစ်တွင် တရုတ်ပြည်တောင်ပိုင်း ကန်တုံ့မြို့အနီး မကာအိုတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်၍ တရုတ်ပြည်နှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှုများ ပြုလုပ်သည်။

ပေါ်တူဂါနိုင်ငံသည် ၁၇ ရာစွဲတွင် လူဦးရေနည်းပါးခြင်း၊ ကုန်သွယ်မှုလုပ်ငန်းတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှ လျော့ကျလာခြင်း၊ ကုန်သွယ်ရေကြောင်းတွင် ဒတ်ချွေနှင့် အားလုံးတို့ကို မယူဉ်ပြုင်နိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် ၁၆ ရာစွဲနောက်ပိုင်းတွင် အိန္ဒိယသမုဒ္ဓရာကို စိုးမိုးထားနိုင်ခြင်း မရှိတော့ပေ။

အမိကအချက်များ

- ပေါ်တူဂါတို့သည် ရေကြောင်းသွားလာမှုတွင် ကျမ်းကျင်သည်။
- ၁၇၁၅ ခုနှစ်တွင် ပေါ်တူဂါတို့သည် မြေထဲပင်လယ်၏ အချက်အချာကျသော ရှိဘရော်တာ ရောလက်ကြားကို ထိန်းချုပ်နိုင်ခဲ့သည်။
- ပေါ်တူဂါတို့သည် ၁၄၈၈ ခုနှစ်တွင် အာဖရိကတိုက်တောင်ပိုင်း ဂွတ်ဟုတ်အင့်ကိုပတ်၍ အိန္ဒိယသမုဒ္ဓရာအတွင်းသို့ ဝင်ရောက်နိုင်ခဲ့သည်။
- ဗာစကိုဒဂါးမားသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ မလဘာကမ်းခြေရှိ ဂိုအာမြို့တွင် ခဲ့တပ်အခိုင်အမာပြုလုပ်၍ ကုန်သွယ်ရေးအခြေစိုက်စခန်း ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။
- ၁၇၀၉ ခုနှစ်တွင် ပေါ်တူဂါတို့သည် သီဟိုင်ကျွန်းနှင့် မလေးကျွန်းဆွယ်ရှိ မလက္ဌာမြို့ကို သိမ်းယူသည်။
- ၁၇၁၃ ခုနှစ်တွင် ပေါ်တူဂါတို့သည် မကာအိုတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်၍ တရုတ်ပြည်နှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှုများ ပြုလုပ်သည်။

J.-J.-2။ စပိန်တို့ အမေရိကတိုက်တွင်နယ်ချုပ်ခြင်း

အိတ်လီလူမျိုး ခရစ်တိုဟာကိုလုပ်ဘတ်စာတည်း ဥရောပတိုက်မှ အနောက်ဘက်သို့ ဦးတည်၍ အတဲ့လန္တိတ်သမုဒ္ဓရာကို ဖြတ်ပြီးသွားလျှင် အာရုံတိုက်သို့ ရောက်နိုင်မည်ဟု ယုံကြည်သည်။

စပါန်ဘရင် ဟဒီနန်နှင့် အစွဲဘယ်လာတို့၏ အကူအညီအထောက်အပံ့ဖြင့် ၁၄၉၂ ခုနှစ်တွင် ခရစ္စတို့ဟကိုလဲဘတ်စ်သည် စပါန်နိုင်ငံမှ သဘောသုံးစင်းဖြင့် နယ်မြေသစ်ရှာဖွေရန် ထွက်ခွာခဲ့ရာ ဘဟားမားကျွန်းစုသို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ကိုလဲဘတ်စိုက်တိုင် အာရုံတိုက်သို့ရောက်ပြီဟု ယုံကြည်ခဲ့သည့်အတွက် ထိုကျွန်းများကို အိန္ဒိယကျွန်းစုများ (Indies) ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ထိုကျွန်းများပေါ်တွင် နေထိုင်သူများကို အင်ဒီယန်းများ (Indians) ဟူ၍ လည်းကောင်း ခေါ်ဆိုခဲ့သည်။ နောင်းလူများက ထိုကျွန်းများသည် အိန္ဒိယပြည်မဟုတ်ကြောင်း သိရှိသောအခါ အနောက်အိန္ဒိယကျွန်းစုများ (West Indies) ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့သည်။

ပု-၂၁၆ အိတေဇ်လူမျိုး စရွတ်ဘကိုလဲဘတ်စ်

ကိုလဲဘတ်စ်သည် ၁၄၉၃ ခုနှစ်တွင် စပါန်ပြည်သို့ ပြန်လည်ရောက်ရှုပြီး စပါန်ဘရင်အတွက် ရွှေ ငွေ၊ ဝါဂွမ်းနှင့် ထူးဆန်း သော တိရစ္ဆာန်များကို လက်ဆောင်အဖြစ် ဆက်သွေ့သည်။ ကိုလဲဘတ်စိုက် စပါန်ဘရင်က သဘော ၁၃ စင်း၊ လူအင်အား ၁၅၀၀ ဖြင့် အနောက်အိန္ဒိယကျွန်းစုသို့ ထပ်မံစေလွှတ်သည်။

ရေကြောင်း သွားလာသူ ပေါ်တူဂါ

လူမျိုး မက်ဂျလန်က အတ္ထလန္တ် သမုဒ္ဒရာနှင့် ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာကို ဖြတ်၍ အနောက်ဘက်မှ ကမ္ဘာကိုပတ်နိုင်သော ရေကြောင်းလမ်းကို ရှာဖွေ တွေ့ရှိခိုင်မည်ဟု ယုံကြည်ခဲ့သည်။ ၁၅၁၉ ခုနှစ်တွင် မက်ဂျလန်သည် စပါန်ဘရင်၏ အကူအညီဖြင့် အတ္ထလန္တ်သမုဒ္ဒရာကို ဖြတ်ကော်၍ မက္ဘာဆီကိုနိုင်ငံ သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ထို့နောက် တောင်အမေရိကတိုက် ကမ်းရှုံးတန်းတစ်လျှောက် တောင်ဘက်သို့ ရွှေက်လွှုင့် ခဲ့သည်။ တောင်အမေရိကတိုက် တောင်ဘက်အစွဲန်းတွင် ကျဉ်းမြောင်းသော ရေလက်ကြားတစ်ခုကို ဖြတ်ကော်၍ အနောက်ဘက်သို့ ဆက်လက်သွားရာ ကြီးမားကျယ်ပြန်၍ လှိုင်းလေပြီးသက်သော သမုဒ္ဒရာကြီးတစ်ခုသို့ ရောက်ရှိသည်။ ထိုသမုဒ္ဒရာကြီးကို ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာဟု မက်ဂျလန်က အမည်ပေးသည်။ တောင်အမေရိကတိုက် တောင်ဘက်အစွဲန်းတွင် ကျဉ်းမြောင်းသော

ပု-၂၁၇ မက်ဂျလန်

ရေလက်ကြားကို နောင်တွင် မက်ဂျလန်ရေလက်ကြားဟု အမည်ပေးခဲ့ကြသည်။ ပစိဖိတ်သမုဒ္ဓရာကို ဖြတ်ကျော်၍ အရှေ့တောင်အာရုံး ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းစုကို ရောက်ရှိပြီး ကိုလိုနိနယ်မြေသာစ် ထူထောင် ခဲ့သည်။

ကိုလုပ်ဘတ်စွဲနှင့် မက်ဂျလန်တို့ ရောက်ရှိခဲ့သော အနောက်အီနှီးယကွန်းစုနှင့် အမေရိကတိုက် အလယ်ပိုင်းကုန်းမြေတို့ကို စပိန်ကိုလိုနိနယ်များအဖြစ် တည်ထောင်လိုက်သည်။ ထပ်မံ၍ ကရစ်ဘီယန်ပင်လယ်အတွင်းရှိ ဟောတို့၊ ကျူးဘား စသော ကျွန်းများတွင် နယ်မြေသာစ်များ ချုံထွင် ခဲ့သည်။ ၁၇၁၉ ခုနှစ်တွင် မက္ကဆာကိုကို သိမ်းပိုက်ပြီး ၁၇၃၂ ခုနှစ်တွင် ပီရူးကို သိမ်းယူ နယ်ချွဲ ခဲ့ကြသည်။

ပီရူးနိုင်ငံသည် တောင်အမေရိကတိုက်၏ အနောက်ဘက်အခြမ်းတွင် တည်ရှိသည်။ ထိနိုင်ငံရှိ သတ္တတွင်းများမှုနှစ်စဉ် ရွှေနှင့် ငွေ့များ ငွေ့များ ထုတ်ယူရရှိသည်။ ပီရူးမှ ရရှိသော ရွှေနှင့် ငွေ့များကို ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းစု မနီလာဆိပ်ကမ်းမြို့သို့ တင်ပို့ခြင်း၊ တရာတ်နိုင်ငံတွက် ပစ္စည်းများ ဖြစ်သော ပိုးထည်၊ ကြွေထည်နှင့် အာရုတိုက်ထွက်ကုန် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်နှင့် ဆင်စွဲယ်များကို ကုန်သွယ်ရောင်းချုပ်းတို့ဖြင့် စပိန်နိုင်ငံသည် ကြွယ်ဝချမ်းသာလာခဲ့သည်။

အမိကအရှေ့ကျော်များ

- အီတလီလူမျိုး ခရစ္စတို့ဖာကိုလုပ်ဘတ်စွဲသည် ဥရောပတိုက်မှ အနောက်ဘက်သို့ ဦးတည်၍ အတ္ထလန္တိသမုဒ္ဓရာကိုဖြတ်ပြီး အာရုတိုက်သို့ ရောက်နိုင်မည်ဟု ယုံကြည်ခဲ့သည်။
- ပေါ်တူဂါလူမျိုး မက်ဂျလန်က အတ္ထလန္တိသမုဒ္ဓရာနှင့် ပစိဖိတ်သမုဒ္ဓရာကို ဖြတ်၍ အနောက်ဘက်မှ ကမ္မာကိုပတ်နိုင်သော ရေကြားလမ်းကို ရှာဖွေတွေ့နိုင်မည်ဟု ယုံကြည်ခဲ့သည်။
- အနောက်အီနှီးယကွန်းစုနှင့် အမေရိကတိုက် အလယ်ပိုင်းကုန်းမြေတို့ကို စပိန်ကိုလိုနိနယ်များ အဖြစ် တည်ထောင်လိုက်သည်။
- ကရစ်ဘီယန်ပင်လယ်အတွင်းရှိ ဟောတို့၊ ကျူးဘား စသော ကျွန်းများတွင် နယ်မြေသာစ်များ ချုံထွင်ခဲ့သည်။
- ၁၇၁၉ ခုနှစ်တွင် မက္ကဆာကိုနှင့် ၁၇၃၂ ခုနှစ်တွင် ပီရူးတို့ကို သိမ်းယူနယ်ချွဲခဲ့ကြသည်။
- ပီရူးမှ ရရှိသော ရွှေနှင့် ငွေ့များကို ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းစု မနီလာဆိပ်ကမ်းမြို့သို့ တင်ပို့ခြင်း၊ တရာတ်နိုင်ငံတွက် ပစ္စည်းများဖြစ်သော ပိုးထည်၊ ကြွေထည်နှင့် အာရုတိုက်ထွက်ကုန် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်နှင့် ဆင်စွဲယ်များကို ကုန်သွယ်ရောင်းချုပ်းတို့ဖြင့် စပိန်နိုင်ငံသည် ကြွယ်ဝချမ်းသာလာခဲ့သည်။

လေ့ကျင့်ရန် မေးခွန်းများ

(ဆွေးနွေးချက် ရလဒ်များကို မှတ်စုစာဆုပ်တွင် ရေးပါ)

၁။ အောက်ပါ ကျက်လပ်များကို ဖြည့်ပါ။

- (က) တရုတ်နိုင်ငံမှ အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံများသို့ — ကို အသုံးပြု၍ ကုန်သွယ်မှုပြုလပ်ခဲ့သည်။
- (ခ) ဥရောပနှင့် အာရုံးတွင်းပိုင်းတွင်လည်း — များ ကျရောက်သဖြင့် ပိုးလမ်းမကြီးပိတ်သွားသည်။
- (ဂ) ပင်လယ်ရေကြောင်းသွားလာရာတွင် အသုံးပြုနိုင်သော — ကို တရုတ်နိုင်ငံမှ ဦးစွာ တိုက်ခဲ့သည်။
- (ဃ) ဥရောပတိုက်သားတို့ နယ်မြေသစ်များ စူးစမ်းရှာဖွေကြရာမှ — အတတ်ပညာ တိုးတက်လာကြသည်။
- (င) ပေါ်တူဂါတို့သည် — သွားလာရေးတွင် ကျမ်းကျင်သည်။
- (စ) ဗာစကိုဒါးမားသည် အီနိုယ်နိုင်ငံ မလဘာကမ်းခြေ — တွင် ခံတပ်အခိုင်အမာ ပြုလပ်၍ ကုန်သွယ်ရေး အခြေစိုက်စခန်း ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

၂။ အောက်ပါတို့ကို မှန်ယှဉ်(မှန်)၊ မှားလျင်(မှား) ဟု ရေးပါ။

- (က) ၁၄ ရာစု အလယ်ပိုင်းတွင် တရုတ်တို့ အင်အားကျဆင်းသွားခြင်းကြောင့် ပိုးလမ်းမကြီးမှာ ခနီးသွားကုန်သည်များအတွက် အန္တရာယ်များလာခဲ့သည်။ ( )
- (ခ) ၁၆ ရာစုအစောပိုင်းတွင် ပြေားရှည်သေနတ်များ အသုံးပြုသည်။ ( )
- (ဂ) သဘောတည်နေရာကို ရှာဖွေနိုင်သော နည်းပညာကို အာရုတိုက်သားတို့ ရရှိခဲ့သည်။ ( )
- (ဃ) ကနေရိက္ခိုးစုတွင် စပါးစိုက်ပိုးပြီး ဥရောပသို့ တင်ပို့ရောင်းချသည်။ ( )

၃။ မှား၊ မှန် ရောတွေး အမှန်ရွေးပါ။

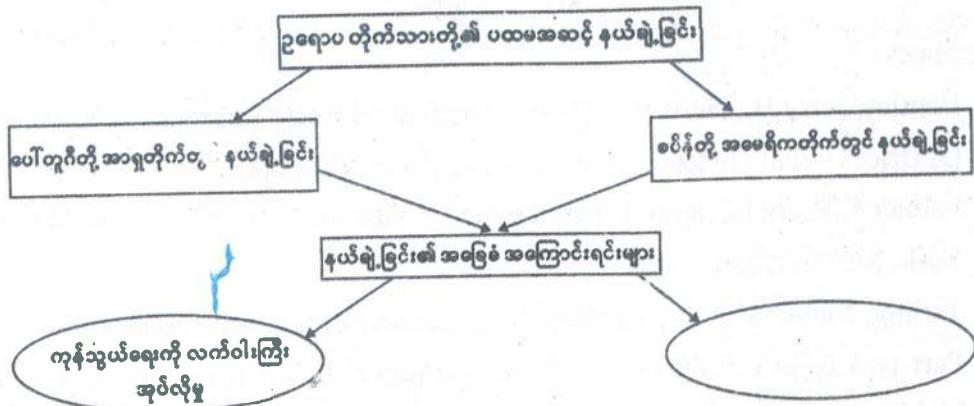
- (က) မာကိုပိုလိုသည် ၁၃ ရာစုနောက်ပိုင်းတွင် — သို့ရောက်ရှိခဲ့သည်။
- (၁) ရုပန် (၂) တရုတ် (၃) အီနိုယ်
- (ခ) ၁၄ ရာစုနောက်ပိုင်းကာလများတွင် ဥရောပတိုက်သားတို့သည် — ကို တွင်ကျယ်စွာ အသုံးပြုနိုင်ခဲ့ကြသည်။
- (၁) ဓား (၂) ပြောင်းရှည်သေနတ် (၃) အမြောက်

- (က) ဥရောပနိုင်းများအနက် နယ်မြေသစ် ရှာဖွေခြင်း၊ နယ်ချဲခြင်းကို ဦးစွာလုပ်ဆောင်သော နိုင်းများ — ဖြစ်သည်။
- (ခ) ① နဲ့ (ဂ) ပေါ်တူဂါ (၃) ပြင်သစ်
- (ဃ) ရေကြောင်းသွားလာသူ ပေါ်တူဂါလူမျိုး — က အတ္ထလန္တိတ်သမုဒ္ဒရာနှင့် ပစိဖိတ် သမုဒ္ဒရာကိုဖြတ်၍ အနောက်ဘက်မှ ကမ္မာကိုပတ်နိုင်သော ရေလမ်းကြောင်းကို ရှာဖွေ တွေ့ရှိနိုင်မည်ဟု ယုံကြည်သည်။
- (၁) မက်ဂျလန် (၂) ဘစကိုဒဂါးမား (၃) ခရစ္စတို့ဟကိုလံဘတ်စ်
- (၄) ပီရူးမှ ချွောက်နှင့်ငွေများ၊ တရှတ်နိုင်းထွက် ပစ္စည်းများနှင့် အာရုံတို့ကိုထွက်ကုန်များကို ကုန်သွယ် ရောင်းချွောင်းဖြင့် — နိုင်းသည် ကြွယ်ဝချမ်းသာသည်။
- (၅) ပေါ်တူဂါ (၆) စပိနဲ့ (၇) အီတလီ

၄။ အောက်ပါအေးခွန်းများကိုဖြပ်ပါ။

- (က) ပိုးလမ်းမကြီးကိုအသုံးပြုပြီး ဥရောပနိုင်းများက မည်သည့်နိုင်းများနှင့် ကုန်သွယ်မှုပြုလုပ်ခဲ့ကြသနည်း။
- (ခ) ပိုးလမ်းမကြီးပိတ်သွားသဖြင့် ကုန်သွယ်ရေးကို မည်သည့်လမ်းကြောင်းဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသနည်း။
- (ဂ) သံလိုက်အိမ်မြောင်ကို မည်သည့်နိုင်းမှ စတင်တိုတွင်ခဲ့သနည်း။
- (ဃ) ပေါ်တူဂါတို့သည် မည်သည့်လုပ်ငန်းတွင် ကျွမ်းကျင်ကြသနည်း။
- (၁) ခရစ္စတို့ဟကိုလံဘတ်စ်ကို နယ်မြေသစ် ရှာဖွေရန်အတွက် မည်သူတို့က ကူညီထောက်ပံ့ပေးခဲ့သနည်း။
- (၂) ဥရောပတိုက်သားတို့ ပင်လယ်ပို့ခြားတွင် နယ်မြေသစ်များ ရှာဖွေခဲ့ခြင်း အကြောင်းရင်များကို ဆွေးနွေးပါ။
- (၃) ပေါ်တူဂါတို့ အာရုံတို့ကိုထွင် အဘယ်ကြောင့် နယ်ချဲခဲ့ကြသည်ကို စိစစ်တင်ပြပါ။
- (၄) စပိနဲ့အမေရိကတို့ကိုထွင် နယ်ချဲခြင်းဖြင့် ရရှိလာသော အကျိုးဆက်ကို ရေးသားတင်ပြပါ။

သင်စန်းစာ J.J။ ဥရောပတိက်သားတို့၏ ပထမအဆင့် နယ်ချုပြုခြင်းတွင် သင်ယူစွဲသည့် အကြောင်းအရာများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

သင်စန်းစာ - J.J ပုံပါရင်းမြစ်များ

- ဖုံးJ.၁၀ နိုးလမ်းမကြီးပြုမြေပုံ (<https://www.google.comsearchbiw>) (၁၅. ၃. ၂၀၁၉)
- ဖုံးJ.၁၁ သံလိုက်အီမ်းမြှောင် (<https://sperrydox.files.wordpress.com/2014/07/navigator-compass.jpg?w=676&h=342>) (၁၆. ၃. ၂၀၁၉)
- ဖုံးJ.၁၂ မြောင်းရှည် သေနတ်များ (<https://i.pinimg.com/originals/a8/92/ec/a892ec06b1ddfb26e01a50991bab3464.jpg>) (၁၇. ၃. ၂၀၁၉)
- ဖုံးJ.၁၃ ဥရောပတိက်သားများ သဘော တည်ဆောက်ပုံ (<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1b/Pizarroshipbuilding.jpg>) (၁၈. ၃. ၂၀၁၉)
- ဖုံးJ.၁၄ ပေါ်တူဂါတီအာရုံတိက်ဘွင်နယ်ချုပြုခြင်း လမ်းကြောင်းမြေပုံပုံ (<https://www.pinterest.com/pin/115615915408470813/?autologin=true&nid=1>) (၁၉. ၃. ၂၀၁၉)
- ဖုံးJ.၁၅ အိန္ဒိယပြည်သို့ ရောက်ရှိလာသူ ဗာကိုဒါးမား (https://media.nationalgeographic.org/assets/photos/66c/6b7/66c6b7e2-c0d3-4ea5-a84e-d0445251b053_r646x828.jpg?23d9e05ab537fdeaed02adf2221775f92e39588c) (၁၉. ၃. ၂၀၁၉)
- ဖုံးJ.၁၆ အီတလိလူများ ဓရန္တတို့ဟာကိုလုပ်ဘတ်စိုး (<https://media.voltron.voanews.com/Drupal/01live-166/styles/sourced/s3/2019-04/0D7EEF34-99C2-4446-B559-7CAE98E4EC57.jpg?itok=r8-7w0GM> (၂၂. ၃. ၂၀၁၉)

ମୋରଦିଃ ହୃଦୀତାର୍ଥ

ପ୍ରକଳ୍ପିତାବ୍ଧିର୍ଦ୍ଦିଃ

ଚାନ୍ଦୁଲିତାର୍ଥ

ଫେବ୍ରୁଆରୀ ୨୦୨୨ ଅନ୍ତର୍ଜାଲକ୍ଷଣ (https://www.portugaltravelguide.com/images/magalhes_article.jpg) (୩୩. ୧. ୨୦୨୮)

References

- 1- Bentley, Jerry H., Herbert F.Ziegler, Heather F.Street, Traditions & Encounters (A Brief Global History), New York, Mc Graw Hill, 2006.
- 2- Palmer R.R, Joel Colton, Lloyd Kramer, A History of the Modern World, New York, Mc Graw Hill, 2006.
- 3- Tarling, Nicholas, (Edt.) The Cambridge History of Southeast Asia, Volume one, Part two from c.1500 to c.1800, Cambridge, United Kingdom, Cambridge University Press, 1994.

J.2॥ ဥရောပတိက်သားတို့၏ ခုတိယာအဆင့်နယ်ခဲ့ခြင်း

နိဂုံး

ဤအခန်းတွင် ဒတ်ချုပ်တို့ အရှေ့အီနှီးယက္ခန်းစုတွင် နယ်ခဲ့ခြင်း၊ အင်လိပ်တို့ အီနှီးယတွင် နယ်ခဲ့ခြင်း၊ ပြင်သစ်တို့ မြောက်အမေရိကတိုက်တွင် နယ်ခဲ့ခြင်းတို့ကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဤသင်ခန်းစာနှင့် ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

ကျောင်းသားများအနေဖြင့် ဥရောပတိက်သားတို့ ပထမဘဆင့် နယ်ခဲ့ခြင်း၏ အပြောင်းလုပ်မှု အကြောင်းရင်း၊ ပေါ်တူဂါတို့ အာရုံတွင် နယ်ခဲ့ခြင်း၊ စပိန်တို့ မြောက်အမေရိကတိုက်တွင် နယ်ခဲ့ခြင်း၊ အကြောင်းတို့ကို သင်ယူသိရှိပြီး ဖြစ်သည်။

သင်ခန်းစာပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိမှားလည် လုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

ဥရောပတိက်သားများဖြစ်သည့် ဒတ်ချုပ်တို့ အရှေ့အီနှီးယက္ခန်းစုတွင် နယ်ခဲ့ခြင်း၊ အင်လိပ်တို့ အီနှီးယတွင် နယ်ခဲ့ခြင်းနှင့် ပြင်သစ်တို့ မြောက်အမေရိကတိုက်တွင် နယ်ခဲ့ခြင်း၊ အကြောင်းတို့ကို လေ့လာသွေးနွေးနိုင်လည်ဖြစ်သည်။

J.2.၁॥ ဥရောပတိက်သားတို့ ခုတိယာအဆင့်နယ်ခဲ့ခြင်း၏ အကြောင်းရင်း

ပေါ်တူဂါနှင့် စပိန်နိုင်းတို့သည် ဥရောပတိက်သားတို့၏ ပထမဘဆင့် နယ်ခဲ့မှုကြောင်း ဆောင်နိုင်းများဖြစ်ခဲ့သည်။ ဒုတိယာဆင့် နယ်ခဲ့မှုတွင် ဒတ်ချု (နယ်သာလန်) အင်လိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့က အစားထိုး ဝင်ရောက်ယဉ်ပြီးသည့် နိုင်းများအဖြစ် ထင်ရှားခဲ့သည်။ ဒတ်ချုတို့သည် ဥရောပတွင် ပေါ်တူဂါ စပိန်တို့နှင့် ယဉ်ပြီးစုံသာမက ပင်လယ်ရပ်ခြား အသိသိပါ ပြုလျော့ထွင်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။ ဒုတိယာဆင့် နယ်ခဲ့မှုကိုဖြည့်လျှင် ဦးဆောင်နိုင်းများ အချင်းချင်း ပြုပိုင်မှု များကို ကွေ့ရပြီး အထူးသဖြင့် အင်လိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် အာရုံတိုက်နှင့် အမေရိကတိုက်တိုတွင် ယဉ်ပြီးခဲ့ကြသည်။ ထိုပြင် အရှေ့အီနှီးယက္ခန်းစုတွင် ကိုလိုနိုင်ယ် ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရရန် ဒက်ချုတို့က လည်း ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။

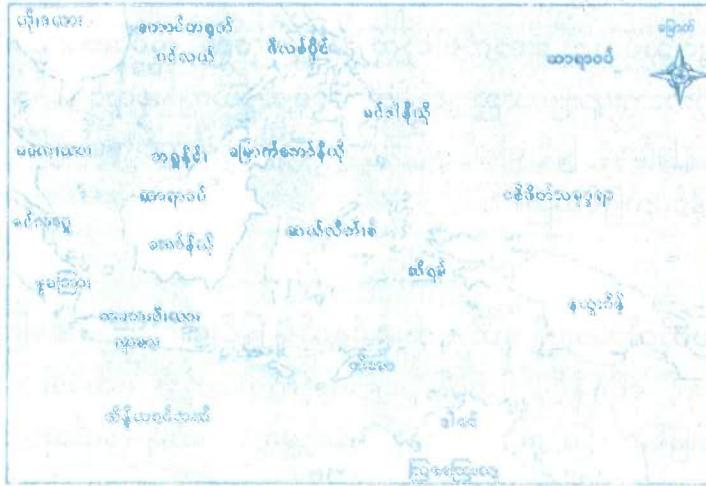
အဓိကအချက်များ

- ဒတ်ချုတို့သည် ဥရောပတွင် ပေါ်တူဂါ စပိန်တို့နှင့် ယဉ်ပြီးစုံသာမက ပင်လယ်ရပ်ခြားအေသ သိသိပါ ပြုလျော့ထွင်ခဲ့ကြသည်။

- အင်လိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် အာရုတိက်နှင့် အမေရိကတိက်လိုတွင် ယဉ်ပြုခဲ့ကြသည်။

J.2. JII ଏଠିର୍ବିତ୍ତି ଅଗ୍ରୀଆମିକି ଯାଙ୍ଗୁଳି: ଦିତ୍ତର୍ବିନ୍ଦୁ ଫାର୍ମ୍ବିଲ୍

ဒုတိသန၏ ပေါ်တူဂါန် စပိန်တို့ထက် နောက်ကျ၍ ပင်လယ်ရပ်ခြားအေသများထို့ ရောက်ရှိကြသည်။ ပေါ်တူဂါန် စပိန်တို့ ကမ္မာ့ရေကြောင်းကို ဖိုးမိုးသားရာမှ ခမဲ့သာကြွယ်ဝါယာ လာသည့်အတွက် ဒုတိသန၏ အရွှေ့တိုင်းအေသများနှင့် ရောင်းဝယ်ယောက်ကားရန် ကြိုးပမ်းလာကြသည်။

ပု-၂၁၈ အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းမြို့

၁၇ ရာစွဲတွင် အောက်လိပ်နှင့် ဒတ်ချုပ်တို့သည် အရှေ့အီနိယကျွန်းစဉ်၏ ဟင်းခတ်အမွေးအကြံ့င်ကုန်သွယ်ရေးတွင် ပါဝင်ယူဉ်ပြီးပြည့်နှစ်တွင် အောက်လိပ်တို့သည် အောက်လိပ်အရှေ့အီနိယကုမ္ပဏီကိုလည်းကောင်း၊ ၁၆၀၂ ခုနှစ် တွင် ဒတ်ချုပ်တို့သည် ဒတ်ချုပ်အရှေ့အီနိယကုမ္ပဏီကိုလည်းကောင်း ဘူတေသာင်ခဲ့ကြသည်။ ဒတ်ချုပ်တို့သည် အရှေ့တိုင်းကုန်သွယ်ရေးကို လက်ဝါးကြီးအပ်လုပ်ကြုံင်ခွင့် ရရှိခဲ့ကြသည်။ ထိုပြင် ဒတ်ချုပ်တို့သည် ပေါ်တူဂါးလက်ထဲတွင် ရှိခဲ့သောဟင်းခတ်အမွေးအကြံ့င်ကုန်သွယ်ရေးကို ပေါ်တူဂါးအပ် ရယူရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။

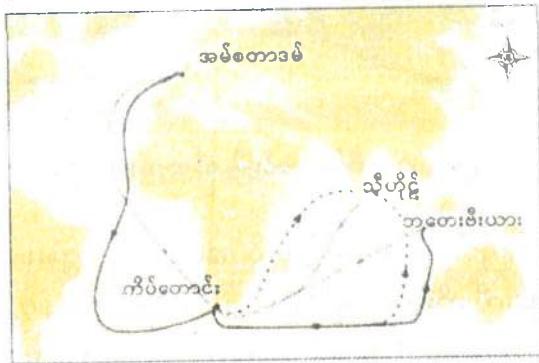
၁၃ ရာစ အစတွင် တည်ထောင်ခဲ့သော အက်လိပ်နှင့် ဒတ်ချု အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီများ သည် ပေါ်တူဂါတိ ကြီးစိုးနေသော အရှေ့တိုင်းဒေသများတွင် အဓမ္မဝင်ရောက်ပြီး ကုန်ကူးသန်း ရောင်းဝယ်ကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဒတ်ချုတို့သည် ဟင်းခတ်အမွှားအကြိုင်များကို ရောင်းဝယ်ရန်

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

အခွင့်အလမ်းများ ရရှိလာပြီး ဒေသခံတိုင်းရင်းသား အကြီးအကဲများနှင့်လည်း စာချုပ်များ ချုပ်ဆိုနိုင်သဖြင့် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ရောင်းဝယ်ရေးကို လက်ဝါးကြေးအပ်ခွင့် ရလာသည်။ ဒတ်ချုပ်တို့၏ စီးပွားရေး တိုက်စစ်ကို ပေါ်တူဂါတ္ထု တွန်းလှန်နိုင်ခြင်း မရှိပော ဒတ်ချုပ်တို့သည် ၁၇၁၉ ခုနှစ်တွင် ဂျာဟားကျွန်းပေါ်ရှိ ဘတေးပီးယား (Batavia) ကို ဂျာကာတာ (Jakarta) ဟု အမည်ပြောင်း၍ ဒတ်ချုပ်တို့၏ အရွှေ့တိုင်း အင်ပါယာဌာနချုပ်အဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်သည်။

ပု-၂၁၉ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်ရောင်းဝယ်ရေး
လမ်းအကြောင်းပြု

ဒတ်ချုပ်တို့သည် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် များကို ငါးငါးတို့ပိုင်ဆိုင်ရာ နယ်ပယ်များတွင်သာ စိုက်ပြုးစေခဲ့ပြီး တစ်နေရာမှတစ်နေရာသို့ သယ်ယူပို့ဆောင်ရာတွင်လည်း လက်နက် တပ်ဆင်ထားသော သဘောအုပ်စုများဖြင့် ကြပ်မတ်ပို့ဆောင်ပေးခဲ့သည်။

ဤသို့ဖြင့် ဒတ်ချုပ်တို့သည် ယခင်က ပေါ်တူဂါတ္ထု လက်ဝါးကြေးအပ်ခဲ့သော ဟင်းခတ် အမွှေးအကြိုင် ရောင်းဝယ်ရေးကို လက်ဝါးကြေး အပ်နိုင်ခဲ့ရှုံးသာမက အရွှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုတွင်

ကိုလိုနိုင်ပါယာကို တည်ထောင်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ၁၆၄၁ ခုနှစ်တွင် ဒတ်ချုပ်တို့သည် ပေါ်တူဂါတ္ထု၏ အခြေခံစာန်းဖြစ်သော မလူဗာကိုသိမ်းပိုက်နိုင်သဖြင့် မလူဗာရေလက်ကြားနှင့် ဆွဲခါရေလက်ကြားကို ထိန်းချုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ဒတ်ချုပ်တို့သည် အချက်အချကျသော ဘတေးပီးယားကို ထိန်းသိမ်းထား နိုင်ခြင်းကြောင့် အရွှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုသို့သွားသော ရေကြောင်းလမ်းကို ချုပ်ကိုင်နိုင်လာသည်။

ပု-၂၂၀ မလူဗာရေလက်ကြားနှင့် ရွှေခါရေလက်ကြား

သိဟိုင် (သီရိလက်) လမ်းခြေဒေသရှိ
ပေါ်တူဂါ၏ စခန်းများကိုလည်း သိမ်းယူခဲ့
သည်။ ဒတ်ချွ်တို့သည် ၁၆၅၂ ခုနှစ်တွင်
တောင်အာဖရိကရှိ ဂွတ်ဟုတ်အငူတွင်
ကိပ်တောင်း (Cape Town)၊ မြို့ကို တည်
ထောင်နိုင်ခဲ့သဖြင့် အရှေ့ဘိုင်းသိသွားသော
ရေလမ်းကြောင်းကို ပိုင်နိုင်စွာ ချုပ်ကိုင်နိုင်
ခဲ့သည်။ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ရောင်း
ဝယ်ရောက်ချုပ်ကိုင်နိုင်ရန်အတွက် ဒတ်ချွ်တို့
သည် ပြိုင်ဘက်များပြစ်သော ပေါ်တူဂါနှင့်
အင်လိပ်တို့ကို အရှေ့အီနိုယျွန်းစုံမှ ဖယ်ရှားလိုက်ကြသည်။ ဒတ်ချွ်တို့သည် အရှေ့အီနိုယျွန်းစုံကို
စိုးမိုးနိုင်ရေးအတွက် ၁၇၂၂ ခုနှစ်တွင် ဂျာဟားကျွန်းကို သိမ်းပိုက်အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ၁၇၉၅ ခုနှစ်တွင်
ကုမ္ပဏီအုပ်ချုပ်ရေးကို 'မျက်သိမ်း၍' အရှေ့အီနိုယျွန်းစုံကို ဒတ်ချွ်အစိုးရက တာဝန်ယူအုပ်ချုပ်
ခဲ့သဖြင့် ဒတ်ချွ်ကိုလိုနီ ဖြစ်လာသည်။

ပု-၂၂၂၊ ကိပ်တောင်၊ မြို့ကိုတည်ထောင်ခြင်း

အစိုးရရုံးများ

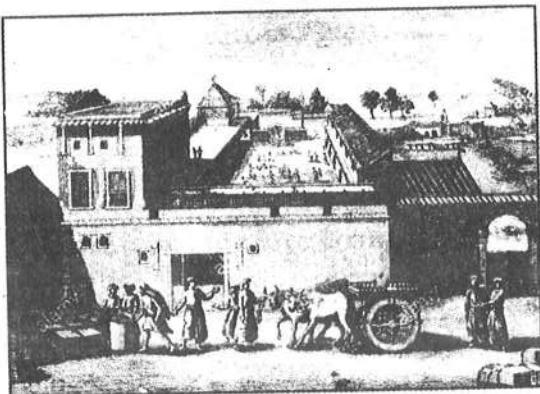
- ဒတ်ချွ်တို့သည် ပေါ်တူဂါနှင့် စပိန်တို့တက် နောက်ကျ၍ ပင်လယ်ရပ်ခြားဒေသများသို့
ရောက်ရှုကြသည်။
- ၁၆၀၀ ပြည့်နှစ်ဝှင် အင်လိပ်အရှေ့အီနိုယျွန်းကုမ္ပဏီကိုလည်းကောင်း၊ ၁၆၀၂ ခုနှစ်တွင် ဒတ်ချွ်
အရှေ့အီနိုယျွန်းကုမ္ပဏီကိုလည်းကောင်း ထူထောင်ခဲ့ကြသည်။
- ဒတ်ချွ်တို့သည် ပေါ်တူဂါလက်ထဲတွင်ရှိခဲ့သော ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ကုန်သွယ်ရေးကို
လက်ဝါးကြီးအုပ်ရယူရန် ကြိုးပမ်းလာကြသည်။
- ဒတ်ချွ်တို့သည် ၁၆၁၉ ခုနှစ်တွင် ဂျာဟားကျွန်းပေါ်ရှိ ဘတေးပီးယားကို ဂျာကာတာဟု
အမည်ပြောင်း၍ ဒတ်ချွ်တို့၏ အရှေ့တိုင်းအင်ပါယာဌာနချုပ်အဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်သည်။
- ၁၆၄၁ ခုနှစ်တွင် ဒတ်ချွ်တို့သည် ပေါ်တူဂါတို့၏ အခြေခံစခန်းဖြစ်သော မလတ္တာကို သိမ်းပိုက်
နိုင်သဖြင့် မလတ္တာရေလက်ကြားနှင့် ဆွန်ဒါရေလက်ကြားကို ထိန်းချုပ်နိုင်ခဲ့သည်။
- သီဟိုင် (သီရိလက်) ကမ်းခြေဒေသရှိ ပေါ်တူဂါ၏ စခန်းများကိုလည်း သိမ်းယူခဲ့သည်။
- ဒတ်ချွ်တို့သည် ပြိုင်ဘက်များပြစ်သော ပေါ်တူဂါနှင့် အင်လိပ်တို့ကို အရှေ့အီနိုယျွန်းစုံမှ
ဖယ်ရှားလိုက်ကြသည်။

- ၁၇၉၅ ခုနှစ်တွင် ကုမ္ပဏီအပ်ချုပ်ရေးကို ဖျက်သိမ်း၍ အရွှေ့အီနိယကွန်းစုံကို ဒတ်ချုပ်အစိုးရက တာဝန်ယူ အပ်ချုပ်ခဲ့သဖြင့် ဒတ်ချုပ်ကိုလိုနိဖြစ်လာသည်။

၂.၃.၃။ အင်လိပ်တို့ အီနိယတွင်နယ်ရဲ့ခြင်း

အင်လန်နိုင်ငံသည် ရေတပ်အင်အား တောင့်တင်းသဖြင့် ပင်လယ်ရပ်ခြားဒေသများ သိမ်းပိုက်ရာတွင် ရေတပ်အင်အားသည် အရေးပါသော အထောက်အကူးဖြစ်ခဲ့သည်။ အင်လန်သည် ၁၆ ရာစုနောင်းပိုင်းအထိ ပင်လယ်ရပ်ခြား နယ်မြေသစ် ရှာဖွေမှုတွင် စိတ်မဝင်စားခဲ့ပေ။ သို့သော် အင်လန်တွင် စက်မှုတော်လှန်ရေး ပေါ်ပေါက်လာပြီးနောက် ကုန်ကြမ်းရရှိရန်နှင့် ကုန်ချောပြန်လည် ရောင်းချုပ် စွေးကွက်များ နှင့်အင်လာရာမှ ပင်လယ်ရပ်ခြား နယ်မြေသစ်များ ရှာဖွေခြင်းတွင် ပါဝင်လာခဲ့သည်။ ၁၇၄၅ ခုနှစ် ၁၈ ရာစုများတွင် အင်လိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် နယ်မြေသစ်များ ရှာဖွေကြရာမှ အင်လိပ်-ပြင်သစ် ယဉ်ပြုခြင်းမှုသည် ဥရောပတွင်သာမက ပင်လယ်ရပ်ခြားဒေသများတွင်လည်း ယဉ်ပြုခြင်းကြသည်။

အင်လိပ်အရွှေ့အီနိယကုမ္ပဏီကို ၁၆၀၀ ပြည့်နှစ်ကွဲ တည်ထောင်ပြီး အရွှေ့တိုင်းတွင် နယ်မြေများ ရှာဖွေခွင့်နှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခွင့် ရရှိခဲ့သည်။ ၁၆၀၉ ခုနှစ်တွင် အင်လိပ်တို့သည် အီနိယသို့ ပထမဆုံးရောက်ခဲ့ပြီး စူရတ (Surat) မြို့တွင် ပထမဆုံးကုန်တိုက်ကို ထူထောင်ခဲ့သည်။ ဘုံဘေး (မွန်ဘိုင်း)၊ မဒရပ် (ချုပ်နိုင်း)နှင့် ကာလက္ခား (ကိုးလ်က္ခား)တို့သည် အမိကကုန်သွယ်ရေး အချက်အချာဒေသများ ဖြစ်လာခဲ့သည်။

ဗို-၂.၃.၃ အင်လိပ်အရွှေ့အီနိယကုမ္ပဏီ

Years War) (၁၇၅၆-၁၇၆၃)တို့တွင် အင်လိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့ ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ ဤစုစုပေါင်းစပ် ၇ နှစ်ခုတွင် အင်လိပ်-ပြင်သစ် ယဉ်ပြုခြင်းမှုသည် အကျိုးဆုံးဖြစ်ပွားခဲ့သည်။

၁၇ ရာစု နောင်းပိုင်းတွင် အင်လိပ် အကျိုးဆုံးအီနိယကုမ္ပဏီ၏ မူဝါဒသည် ဌီမ်းချမ်းစွာ ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ရာမှ နယ်မြေများ သိမ်းပိုက်ပြီး နိုင်ငံရေးအာဏာရယူရေး အောင်သို့ ကူးပြောင်းသွားသည်။ ပြင်သစ်တို့ သည်လည်း အီနိယတွင် နယ်မြေများ သိမ်းယူကြရာမှ အင်လိပ်-ပြင်သစ် ယဉ်ပြုခြင်းမှုသည် ပြင်းထန်လာခဲ့သည်။ ဥရောပတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ဤစုစုပေါင်းသွားမှုများ ထိုးနှစ်းဆက်ခံရေးစစ်ပွဲ (1740-1743) ၏ ဦးနာစနှစ်စစ်ပွဲ (Seven

ဥရောပတွင်သာမက အီနိုယတွင်လည်း အားလုံးပြင်သစ် ပြိုင်ဆိုင်မှုများ ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ခုနှစ်နှစ်စစ်ပွဲတွင် ပြင်သစ်တို့ ရွှေးနိမ့်ခဲ့သည်။

၁၇၅၇ ခုနှစ်တွင် အားလုံးပြင်သစ်တို့သည် အီနိုယ် ပလာဆေးတိုက်ပွဲ (Battle of Plassey)တွင် ရင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ကြရာ ပြင်သစ်တို့ ရွှေးနိမ့်ပြီး အီနိုယ် ထွက်ခွာသွားကြသဖြင့် အီနိုယသည် အားလုံးပြင်သစ်အောက်သို့ ကျေရောက်ခဲ့သည်။ အီနိုယတွင် အားလုံးပြုခဲ့ နိုင်ခဲ့ခြင်းသည် အားလုံးပြုတို့၏ ရေတပ်အင်အား ကြီးမားလာခြင်းကြောင့်ဖြစ်ပြီး ထိအချက်သည် အားလန်ကို နေမဝင်အင်ပါယာ ထူထောင်နိုင်ရန် တွန်းပို့နိုင်ခဲ့သည်။ နယ်မြေများ အပြိုင်အဆိုင် နပ်ချဲကြရာမှ ဥရောပနိုင်းများ အချင်းချင်း ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပွားလာခဲ့သည်။

အမိန့်အမျိုက်များ

- ၁၆၀၉ ခုနှစ်တွင် အားလုံးပြုတို့သည် အီနိုယသို့ ပထမဆုံး ရောက်ရှုခဲ့ပြီး စူရတဖြူတွင် ပထမဆုံး ကုန်တိုက်ကို ထူထောင်ခဲ့သည်။
- ဘုံဘေ (မွန်ဘိုင်း)၊ မဒရပ် (ချင်နိုင်း) နှင့် ကာလကတ္တား (ကိုးလ်ကတ္တား) တို့သည် အမိန့်သွယ်ရေး အချက်အချာအေးသများ ဖြစ်လာခဲ့သည်။
- ဥရောပတွင်ဖြစ်ပွားခဲ့သော ဉာဏ်ပြီးယန်း ထိုးနန်းဆက်ခံရေးစစ်ပွဲ (၁၇၄၀-၁၇၄၈) နှင့် ခုနှစ်နှစ် စစ်ပွဲ (၁၇၅၆-၁၇၆၃) တို့တွင် အားလုံးပြင်သစ်တို့ ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။
- ခုနှစ်နှစ်စစ်ပွဲတွင် ပြင်သစ်တို့ ရွှေးနိမ့်ခဲ့သည်။
- အီနိုယတွင် အားလုံးအောင်ပွဲခံနိုင်ခဲ့ခြင်းသည် ရေတပ်အင်အား ကြီးမားလာခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပြီး အားလန်ဂို့ နေမဝင်အင်ပါယာ ထူထောင်နိုင်ရန် တွန်းပို့နိုင်ခဲ့သည်။

၂.၃.၄။ ပြင်သစ်တို့ မြောက်အမေရိကတိုက်တွင်နယ်ချဲခြင်း

ပြင်သစ်တို့ အမေရိကတွင် နယ်ချဲခြင်းမှာ သားမွေးကုန်သွယ်ရေးမှ အမြတ်ရရန်နှင့် အနောက်မြောက်လမ်းကြောင်း ရှာဖွေရန်တို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ မြောက်အမေရိကရှိ နယူးပရန် (New France) နှင့် ကိုးပက် (Quebec) တို့သည် ပြင်သစ်ကိုလိုနိုင် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ထို့နောက် လူပိုစိယားနား (Louisiana) နှင့် မက္ကဆီကို ပင်လယ်ကွေး (Gulf of Mexico) သည် ပြင်သစ်တို့၏ ပိုင်နက် ဖြစ်လာခဲ့သည်။

အားလုံးပြင်သစ်တို့သည် မြောက်အမေရိကတိုက်တွင် ကိုလိုနိုင်ထူထောင်လာကြရာမှ ပဋိပက္ခဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ ၁၇၀၁ ခုနှစ်မှ ၁၇၁၄ ခုနှစ်အထိ ဖြစ်ပွားခဲ့သော စပိန်ထိုးနန်းဆက်ခံရေး

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

သတ္တမတန်း

စစ်ပွဲအပြီး ချပ်ဆိုသော စာချုပ်အရ ပြင်သစ်ထဲမှ နယူးဟောင်လန်း အာကေးဒီးယား၊ နိုဘာစကိုရှားနှင့် ဟင်ဆင်ပင်လယ်အော်တို့ကို အင်လိပ်တို့ ရရှိခဲ့သည်။ ဉာဏ်တိုးယား ထိုးနန်းဆက်ခံရေး စစ်ပွဲအပြီးတွင် ပြင်သစ်သည် အင်လိပ်တို့ကို အီန္မားယရှိ မာရပ်ကို ပေးခဲ့ရသည်။ ခုနစ်နှစ်စစ်ပွဲသည် ဥရောပတွင် အင်လိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့၏ နောက်ဆုံး ကိုလိုနီပြင်ဆိုင်မှုဖြစ်သည်။ ပဲရစ် စစ်ပြောငြိမ်းရေးစာချုပ်အရ အင်လိပ်တို့သည် ပြင်သစ်ထဲမှ ကနေဒါ၊ အာကေးဒီးယား၊ နိုဘာစကိုရှားနှင့် အနောက်အီန္မားယကျွန်းစုံမှ ကျွန်းအချို့တို့ကို ရရှိခဲ့သည်။

ပုံ-J.-J-2 ပြင်သစ် သားမျှေးကုန်သွယ်ရေး

အင်လိပ်နှင့် ပြင်သစ် ပြိုင်ဆိုင်ကြရာတွင် ပြင်သစ်သည် ဥရောပတိုက်တွင် ဖြစ်ပွားသော စစ်ပွဲများကိုသာ အလေးထားပြီး အင်လိပ်ကမူ ပင်လယ်ရပ်ခြားနယ်မြေပိုင်ဆိုင်မှုများကို ပိုမိုအာရုံ စိုက်ခဲ့သည်။ ဤသိဖြင့် ပြင်သစ်သည် အမေရိကတိုက်တွင် ငါး၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများအားလုံးကို စွန့်လွတ် ခဲ့ရပြီး မြောက်အမေရိကသည် အင်လိပ်တို့၏ ဉာဏေအောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ရသည်။

အမိန့်အမျက်များ

- ပြင်သစ်တို့သည် မြောက်အမေရိကတိုက်၏ အနောက်ဘက်နှင့် မြောက်ဘက်တွင် ကိုလိုနီများကို ထူထောင်ခဲ့ကြသည်။
- နယူးဖရန်း (New France) နှင့် ကွိုးပက် (Quebec) တို့သည် ပြင်သစ် ကိုလိုနီ ဖြစ်လာခဲ့သည်။
- လူဗိုလ်ယားနား (Louisiana) နှင့် မက္ကဆီကို ပင်လယ်ကွေး (Gulf of Mexico) သည် ပြင်သစ် ဝိုင်း၏ ပိုင်နက် ဖြစ်လာခဲ့သည်။

- စပိန်ထီးနှင့် ဆက်ခံရေးစစ်ပွဲအပြီး ချပ်ဆိုသော စာချုပ်အရ ပြင်သစ်ထဲမှ နယူးဖောင်လန်၊ အာကေးပီးယား၊ နိုာစကိုရှားနှင့် ဟဒ်ဆင်ပင်လယ်အောက်တို့ကို အားလုံး ရရှိခဲ့သည်။
- ခုနစ်နှစ်စစ်ပွဲ (၁၇၅၆-၁၇၆၃) သည် ဥရောပတွင် အားလုံးကို စွန့်လွှတ်ခဲ့ပြီး မြောက်အမေရိကသည် အားလုံးတို့၏ ဉာဏ်အောက်သို့ ကျော်ခဲ့ရသည်။

လေ့ကျင့်ရန် ပေးစွန်းများ

III အောက်ပါ ကျက်လပ်များကို ဖြည့်ပါ။

- ဒတ်ချုပ်တို့သည် — နှင့် စပိန်တို့ထက် နောက်ကျ၍ ပင်လယ်ရပ်ခြားဒေသများသို့ ရောက်ရှိလာကြသည်။ ( )
- ဒတ်ချုပ်တို့သည် ၁၆၁၉ ခုနှစ်တွင် ဂျာဟားကွန်းပေါ်ရှိ ဘတေးပီးယားကို — ဟု အမည် ပြောင်းလော်ပေါ်ခဲ့ခဲ့သည်။ ( )
- အားလုံးတို့သည် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကို — ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ( )
- ဒတ်တို့သည် — ကမ်းခြေရှိ ပေါ်တူဂါ၏ စခန်းများကိုလည်း သိမ်းယူခဲ့သည်။ ( )
- နယူးဖရန်နှင့် — တို့သည် ပြင်သစ်ကိုလိုနီ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ( )

IV အောက်ပါတို့ကို မှန်သွင် (မှန်)၊ မှားလျင်(မှား) ဟု ရေးပါ။

- ၁၇ ရာစွဲတွင် အားလုံးနှင့် ဒတ်ချုပ်တို့သည် အရှေ့အိန္ဒိယကွန်းစု၏ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ကုန်သွယ်ရေးတွင် ပါဝင်ယူလျှင်ဖြောင်လာခဲ့သည်။ ( )
- ဒတ်ချုပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ တည်ထောင်ခြင်းသည် ပေါ်တူဂါတို့၏ စီးပွားရေး နယ်ပယ်တွင် စားကျက်လုပ်နှစ်ဖြစ်သည်။ ( )
- အားလုံးတို့သည် ၁၆၀၉ ခုနှစ်တွင် ကိုပ်တောင်း၌ ပထမဆုံးကုန်တိုက်ကို ထူထောင်ခဲ့သည်။ ( )
- ဥရောပတွင်သာမက အိန္ဒိယတွင်လည်း အားလုံး-ပြင်သစ် ဖြောင်ဆိုင်မှုများ ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ( )

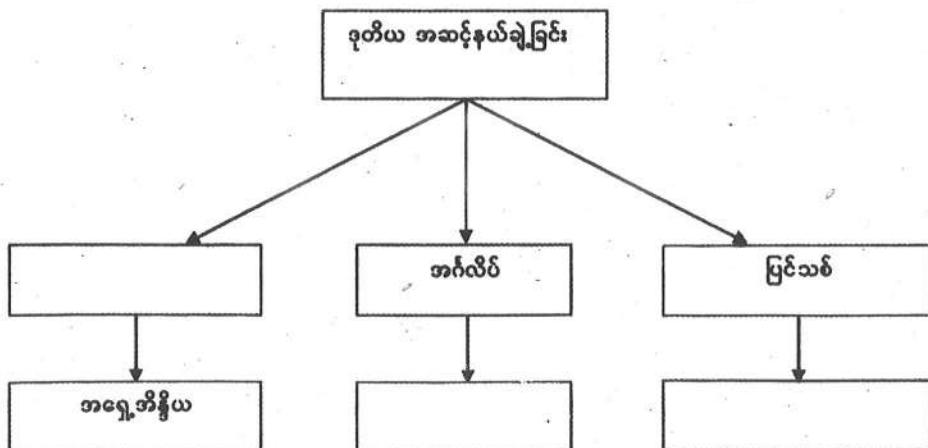
၃။ မှား / မှန်ရောဆွေး အမှန်ရွေးပါ။

- (က) ဒတ်ချုပ်တို့သည် ပေါ်တူဂါတို့၏ အခြေခံစခန်းဖြစ်သော _____ ကိုသိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။
 (ခ) မလတ္တာ (ဂ) ရာကာတာ (၃) ဘန်တာ ( )
 (ခ) အားလုံးလိပ်တို့သည် ရွားကွန်းမှ _____ ခုနှစ်တွင် အပြီးအပိုင် ဆုတ်ခွာပေးခဲ့ရသည်။
 (ခ) ၁၆၂၈ (ဂ) ၁၆၂၇ (၃) ၁၆၂၉ ( )
 (ဂ) ဒတ်ချုပ်တို့သည် တောင်အာဖရိကရှိ ဂွတ်ဟုပ်အင့်တွင် _____ ဖြောက်ထောင်နိုင်ခဲ့သည်။
 (ခ) ကိပ်တောင်း (ဂ) ဘုံဘေး (၃) စုရတ် ( )
 (ယ) အားလုံးနှင့် _____ တို့ ကိုလိန့် ရှာဖွေအားပြုပြုကြရန် အားလုံးလိပ်တို့၏ ရေတပ်အင်အားသည် အရေးပါခဲ့သည်။
 (ခ) မြောက်အမေရိက (ဂ) အိန္ဒိယ (၃) ပြင်သစ် ( )

၄။ အောက်ပါအော်ဖွေ့နှုန်းများကိုဖြေဆိုပါ။ ၁။

- (က) ခုတိယအဆင့်နယ်ချုပ်မှုတွင် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြုပြုသည့် နိုင်ငံများကို ဖော်ပြုပါ။
 (ခ) ပေါ်တူဂါတို့ ကြီးစိုးနေသော အရှေ့တိုင်းဒေသများတွင် မည်သည့်ကုမ္ပဏီများ ဝင်ရောက် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ကြသနည်း။
 (ဂ) မလတ္တာကို သိမ်းပိုက်နိုင်သဖြင့် ဒတ်ချုပ်တို့ ရရှိခဲ့သော အကျိုးကျေးဇူးများကို ဆွေးနွေးပါ။
 (ယ) ပြင်သစ်တို့ အမေရိကတိုက်ကို နယ်ချုပ်ခြင်း အကြောင်းရင်းများကို ဖော်ပြုပြီး မည်သည့် နေရာများသည် ရင်းတို့၏ ပိုင်နက်များ ဖြစ်ခဲ့ကြသနည်း။

သင်ခန်းစာ ၂၃။ ဥဇောပတိက်သားတို့၏ ခုတိယအဆင့်နယ်ချုပ်ခြင်းတွင် သင်ယူခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။
 ဥဇောပတိက်သားတို့၏ ခုတိယအဆင့်နယ်ချုပ်ခြင်း

သင်ခန်း၁ - ၂.၃ ပုံပါရင်းမြင်များ

- ပါ ၂.၁၈ အရှေ့အိန္ဒယက္ခန်း၏ (<https://www.google.com>) (၁၀-၈-၂၀၁၉)
- ပါ ၂.၁၉ ဟင်းစတ်အရွှေ့အကြောင်းရောင်းဝယ်ရေးလမ်းခြောင်းဖြစ်ပါသည် ([https://archaeology and science.files.wordpress.com/2015/02/images.jpg](https://archaeologyandscience.files.wordpress.com/2015/02/images.jpg)) (၁၂-၈-၂၀၁၉)
- ပါ ၂.၂၀ မလ္လာ ရေလက်ကြော်မှင် ဆွဲနှင့် ရေလက်ကြေား (<http://www.quickgs.com/wp-content/uploads/2015/08/550x300xMalacca-and-Sunda.jpg.pagespeed.ic.wgwilZcuSy.jpg>) (၁၃-၈-၂၀၁၉)
- ပါ ၂.၂၁ ကိပ်တောင်းမြို့ကို ထူးထောင်းမြင်း (https://media.izi.travel/fc675e73-7d6a-4503-94c9-6b7adb7bf583/c7214b03-2c86-44de-8790-e8cefb698fb4_800x600.jpg) (၁၅-၈-၂၀၁၉)
- ပါ ၂.၂၂ အင်လီပိအရှေ့အိန္ဒယ ကုမ္ပဏီ (<https://c8.alamy.com/comp/T0HBDH/trading-post-establishe-by-british-east-india-company-at-surat-gujarat-india-asia-T0HBDH.jpg>) (၁၆-၈-၂၀၁၉)
- ပါ ၂.၂၃ မြင်သစ်သားမွှေးကုန်သွယ်ရေး (<https://i.pinimg.com/originals/48/a7/1e/48a71ef714c64b598d59b7c61bcaa15e.jpg>) (၁၇-၈-၂၀၁၉)

ကျော်းကိုးတာအုပ်များ

- ၁။ သိန်းလှိုင်၊ ဦး၊ မဟာဝိဇ္ဇာ (ဂုဏ်ထူး)-ခေတ်သစ်အရှေ့တောင်အာရာ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်ပိနိုင်တိုက်၊ ၂၀၁၅ခုနှစ်။

- ၂/** Hilton, P.B and Tate, D.J, South East Asia in World History: Course for Lower Secondary Schools, Kuala Lumpur, Oxford University Press: 1967.